

Grensoverschrijdend waterbeheer tussen Limburg en Wallonië

- Samen werken naar succes

Ruth Linders (5627834)

Universiteit Utrecht

Faculteit Recht, Economie, Bestuur en Organisatie

Departement Bestuurs- en Organisationswetenschappen

Master Bestuur en Beleid

Eerste lezer: Harmen Binnema

Tweede lezer: Margo Trappenburg

Maandag 22 juni 2020

Voorwoord

Beste lezer,

Voor u ligt mijn afstudeeronderzoek van de master Bestuur en Beleid over de succesvoorwaarden voor grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van waterbeheer tussen Limburg en Wallonië.

In mijn zoektocht naar een afstudeerstage in Limburg kwam ik de vacature tegen bij Waterschap Limburg omtrent onderzoek naar grensoverschrijdend waterbeheer. Aangezien vanuit mijn beleving de waterschappen toch een beetje een ondergeschoven kindje blijven ten opzichte van andere publieke organisaties in de opleiding, leek dit mij wel een interessante uitdaging. Tijdens de eerste weken van mijn stage heb ik een algemeen beeld gekregen van de werking van de organisatie en de manier waarop zij met grensoverschrijdende samenwerking bezig zijn. Als gevolg van de coronacrisis veranderde helaas vlak voor de daadwerkelijke uitvoering van mijn onderzoek de hele situatie en mocht er alleen nog maar vanuit huis gewerkt worden. Dit heeft niet alleen impact gehad om op de uitvoering van mijn onderzoek, maar ook op mijzelf, mijn omgeving... en de rest van wereld.

Allereerst wil ik daarom mijn begeleiders Guido Montulet en Leon Stelten vanuit Waterschap Limburg bedanken, die ook in deze vreemde tijd al mijn vragen hebben beantwoord en ondersteuning hebben geboden met betrekking tot het vinden van de juiste respondenten voor mijn onderzoek. Ook aan alle andere collega's die mij wegwijs hebben gemaakt binnen Waterschap Limburg en de respondenten die hebben deelgenomen aan mijn onderzoek, bedankt!

Daarnaast wil ik Harmen Binnema en Fay Verkade bedanken voor het wekelijkse contact rondom de voortgang van het onderzoek, en de waardevolle feedback die daaruit voortkwam. Eveneens een woord van dank aan de tweede lezer Margo Trappenburg voor de feedback op mijn onderzoeksvoorstel.

Als laatste wil ik mijn vriend(en) en familie bedanken voor de ondersteuning, motiverende woorden en afleiding op momenten dat het even nodig was. Dit afstudeeronderzoek brengt (voorlopig) een einde aan mijn studententijd, maar vormt hopelijk ook een mooi begin voor wat mij in de toekomst te wachten staat.

Ruth Linders

Roggel

20 juni 2020

Samenvatting

In het kader van de gevolgen van een veranderend klimaat en de verplichting vanuit de (internationale) wetgeving, zoals vanuit de Kaderrichtlijn Water, is het steeds belangrijker geworden om niet alleen in eigen land te werken aan waterbeheer, maar ook samen met de regio's in de grensgebieden. Vanwege zijn benedenstroomse ligging stroomt water vanuit het bovenstroomse gebied in Wallonië naar Limburg. Dit creëert een bepaalde mate van afhankelijkheid naar een samenwerking met Wallonië, aangezien problemen rondom watervervuiling, droogte of overstromingen juist in het benedenstroomse gebied zichtbaar worden.

Vanuit de theoretische achtergrond zijn verschillende (algemene) voorwaarden voor succes en enkele obstakels voor grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van waterbeheer gepresenteerd, die in het onderzoek zijn meegenomen. Op basis van kwalitatieve interviews met Limburgse en Waalse respondenten die binnen de huidige samenwerking betrokken zijn, is antwoord gegeven op de hoofdvraag wat de voorwaarden zijn voor een succesvolle grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van waterbeheer tussen Limburg en Wallonië. Daarnaast is in een casus de opzet van een potentieel Grenswaterhuis getoetst, om na te gaan hoe dit de samenwerking verder vorm zou kunnen geven.

Uit resultaten van dit onderzoek blijkt dat de voorwaarden gezamenlijke doelen, vertrouwensrelaties en betrokkenheid van bevoegde partijen, zoals deze voortkomen uit de theorie, eveneens als succesvoorwaarden voor de samenwerking tussen Limburg en Wallonië nodig worden geacht. Andere succesvoorwaarden zijn met name gericht op het overkomen van obstakels in de huidige samenwerking: gemeenschappelijke taal, urgentie op basis van gemeenschappelijk belang en voldoende beschikbare middelen. Als laatste worden het delen van kennis en ervaringen en nabijheidsdynamiek (in het geval van de opzet van een Grenswaterhuis zoals gepresenteerd in de casus van dit onderzoek) als succesvoorwaarden gezien. Echter, deze voorwaarden worden minder belangrijk geacht dan gezamenlijke doelen, vertrouwensrelaties, en de voorwaarden omtrent het overkomen van huidige obstakels.

Voor het verbeteren van de samenwerking tussen Limburg en Wallonië kan vanuit de bestaande samenwerkingsverbanden gezamenlijk de stap gezet worden naar een hoger bestuurlijk niveau aan Waalse zijde, om de prioritering van waterbeheer en de middelen die hiervoor beschikbaar worden gesteld op de agenda te krijgen. Daarnaast kan een overzicht van de bestuurlijke indeling van waterbeheer aan Waalse zijde bijdragen aan begrip voor de situatie en duidelijkheid bieden over de verdeling van bevoegdheden. Met betrekking tot de opzet van een potentieel Grenswaterhuis dient de rol hiervan goed overwogen te worden, aangezien de functie van het faciliteren van beleidsuitvoering nog een stap te ver lijkt te zijn in de huidige samenwerking.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Samenvatting	3
Inhoudsopgave.....	4
Lijst van afkortingen	6
1. Introductie	7
1.1 Inleiding.....	7
1.2 Probleemstelling.....	8
1.3 Onderzoeksvraag.....	9
1.3.1 Hoofdvraag.....	9
1.3.2 Deelvragen.....	9
1.4 Maatschappelijke relevantie	10
1.5 Wetenschappelijke relevantie.....	11
1.6 Leeswijzer	12
2. Context	13
2.1 Politiek-bestuurlijke situatie.....	13
2.2 Huidige samenwerkingsverbanden.....	15
2.3 Grenswaterhuis.....	16
3. Theoretisch kader	18
3.1 Samenwerking	18
3.1.1 Wat is samenwerking?.....	18
3.1.2 Waarom wordt er samengewerkt?.....	19
3.1.3 Wanneer is een samenwerking succesvol?.....	20
3.1.4 Succesvoorwaarden voor samenwerking.....	20
Samenvatting 3.1	23
3.2 Grensoverschrijdende samenwerking (op het gebied van waterbeheer)	23
3.2.1 Wat is grensoverschrijdende samenwerking?.....	24
3.2.2 Waarom wordt er grensoverschrijdend samengewerkt?.....	24
3.2.3 Het opzetten en onderhouden van grensoverschrijdende samenwerking	25
3.2.4 Juridische aspecten rondom grensoverschrijdend waterbeheer.....	26
3.2.5 Succesvoorwaarden voor grensoverschrijdende samenwerking - <i>boundary work concept</i> .	27
Samenvatting 3.2.....	30
3.3 Verwachtingen voor het onderzoek.....	31
4. Methoden en technieken.....	33
4.1 Onderzoeksstrategie	33
4.1.1 Casestudy.....	33

4.2 Methode van onderzoek	34
4.2.1 Respondenten	35
4.3 Analyse.....	40
4.4 Kwaliteitscriteria	40
5. Resultaten	42
5.1 Huidige samenwerking.....	42
5.1.1 Doel huidige samenwerking	42
5.1.2 Huidige samenwerkingspartners	43
5.1.3 Ervaring en frequentie van contact.....	44
Tussenconclusie 5.1.....	45
5.2 Samenwerking: obstakels en succesvoorwaarden	45
5.2.1 Politiek-bestuurlijke indeling van (waterbeheer in) Wallonië.....	45
5.2.2 Bestuurlijk draagvlak.....	46
5.2.3 Urgentie en beschikbaarheid van middelen.....	47
5.2.4 Taal en cultuur.....	49
5.2.5 Relaties en netwerken.....	50
5.2.6 Gezamenlijke belangen en doelen	52
5.2.7 Kennis en ervaringen delen	54
Tussenconclusie 5.2.....	54
5.3 Casus Grenswaterhuis	56
5.3.1 Positieve aspecten en obstakels in de casus.....	56
5.3.2 Wat is er nodig voor een Grenswaterhuis.....	57
5.3.3 Bijdragen aan het intensiveren van de samenwerking tussen Limburg en Wallonië – benodigde partners en locatie	57
Tussenconclusie 5.3.....	58
6. Conclusie	59
6.1 Beantwoording deelvragen.....	59
6.1.1 Positieve aspecten van de samenwerking.....	59
6.1.2 Obstakels in de samenwerking	60
6.1.3 Succesvoorwaarden voor de samenwerking tussen Limburg en Wallonië.....	60
6.1.4 Intensivering van samenwerking.....	61
6.1.5 Grenswaterhuis	61
6.2 Beantwoording hoofdvraag	62
7. Discussie.....	64
7.1. Reflectie.....	64
7.2 Implicaties	66
7.3 Aanbevelingen.....	67
Literatuurlijst.....	69

Bijlagen	73
Bijlage 1 – Topic lijst.....	73
Bijlage 2 – Toestemmingsverklaring formulier	75
Bijlage 3 – Casus Grenswaterhuis.....	77
Bijlage 4 – Schriftelijk interview	79
Bijlage 5 – Codeboom.....	82

Lijst van afkortingen

KRW	Kaderrichtlijn Water
RWS	Rijkswaterstaat
SPW	Service Public Wallonie (Waalse gewest)
IMC	Internationale Maascommissie
GWH	Grenswaterhuis

1. Introductie

1.1 Inleiding

Waterverontreinigingen, wateroverlast door overstromingen of te weinig water door droogte. Dit zijn drie belangrijke thema's waar waterbeheerders, mede als gevolg van de huidige klimaatveranderingen, mee om moeten gaan. De directe gevolgen van problemen rondom waterkwaliteit of waterkwantiteit worden met name op regionaal niveau zichtbaar, daar waar water over de landsgrenzen heen stroomt. Dit komt voort uit de afhankelijkheid van beneden- naar bovenstroomse gebieden. Een internationale samenwerking met de waterbeherende partijen in de grensregio's blijkt daarom een vereiste voor de aanpak en het tegengaan van deze problemen in de toekomst.

De Nederlandse land- en watergrenzen verbinden ons aan een internationale samenwerking met België en Duitsland. De provincie Limburg heeft een unieke positie in de internationale samenwerking met buurlanden, aangezien deze zowel aan België als aan Duitsland grenst. In 2012 formuleerde Waterschap Limburg zijn visie voor 2020 rondom internationalisering als factor voor het bereiken van waterkwaliteit en waterkwantiteit doelstellingen: *“Het samenwerken met Duitsland, Vlaanderen en Wallonië wordt structureel verankerd in de organisatie. Steeds meer buitenlandse waterbeheerders weten het waterschap te vinden voor advies bij complexe water opgaven.”* (Waterschap Limburg, 2012, p. 21). Inmiddels is het 2020 en de uitwerking van deze visie is nog volop in ontwikkeling.

Uit een recente ontmoeting tussen Europarlementariër Esther de Lange (CDA) en Waterschap Limburg kwam naar voren dat het bewaken van de waterkwaliteit en – kwantiteit (in de grensgebieden) nog steeds gezien wordt als een grote uitdaging, die hoger op de Brusselse politieke agenda zou moeten komen te staan (Waterschap Limburg, 2020). Naar verwachting liggen er nog grote kansen bij het verbeteren van de samenwerking met Belgische en Duitse stakeholders, zoals benoemd door De Lange; *“Het Limburgse Waterschap grenst voor driekwart aan het buitenland, dat maakt het de ideale proeftuin voor euregionale samenwerking binnen Europa.”* (Waterschap Limburg, 2020). Dit sluit tevens aan bij de ambities van het Waterschap Limburg om een integrale aanpak te ontwikkelen om draagvlak en samenwerking te creëren voor beleidsontwikkeling, de uitvoering van maatregelen en het vorm geven aan verbetertrajecten op alle niveaus (Waterschap Limburg, 2019).

Waterschap Limburg onderzoekt daarnaast de mogelijkheden voor het borgen en concretiseren van deze internationale samenwerking met buurlanden, en neemt daarin een voorbeeld aan de Waterschappen Vechtstromen & Rijn en IJssel die met hun Duitse partners een Grensoverschrijdend Platform voor Regionaal Waterbeheer hebben opgericht, ook wel Grenswaterhuis genoemd (Waterschap Vechtstromen & Waterschap Rijn en IJssel, 2020). De mogelijkheid voor het opzetten van een Grenswaterhuis voor de samenwerking met de buurlanden van Limburg kan in potentie bijdragen aan

het verbeteren van de huidige samenwerkingsstructuren met belangrijke (waterbeherende) partijen in de grensregio's.

Door meer energie en aandacht te besteden aan de voorwaarden en motieven voor het intensiveren van samenwerking, wordt er vanuit Waterschap Limburg gepoogd de internationale samenwerking met landen in de grensgebieden te verbeteren.

1.2 Probleemstelling

In oktober 2000 werd de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) aangenomen, om de kwaliteit van oppervlakte- en grondwater in Europa te kunnen waarborgen (Europese Commissie, 2019). De KRW beschrijft algemene uniforme doelen voor heel Europa, maar elke Europese lidstaat geeft zijn eigen invulling aan de manier waarop hij bijdraagt aan het bereiken van deze doelen. Doordat watervraagstukken een aanpak vereisen afhankelijk van het stroomgebiedsniveau, geldt dat voor Nederland en specifiek voor Limburg, een internationale samenwerking met België en Duitsland van belang is.

Vanuit de richtlijnen van de KRW wordt voorgeschreven dat landen die verbonden zijn door stroomgebieden gezamenlijk een stroomgebied beheerplan op moeten stellen, waarin internationale afspraken worden gemaakt omtrent taken en verantwoordelijkheden per land voor elk stroomgebied (Rijksoverheid, 2020). Ondanks de gezamenlijk opgestelde stroomgebied beheerplannen bestaat er een discrepantie tussen de nationale invulling van landen in het kader van de KRW. Dit heeft ervoor gezorgd dat het vereenvoudigen van grensoverschrijdende beleidsvorming en het harmoniseren van doelstellingen omtrent Europees waterbeleid nog niet naar wens gerealiseerd is (Renner, Meijerink, & van der Zaag, 2018).

Uit interne documenten en oriënterende gesprekken met directe betrokkenen in de grensoverschrijdende samenwerking vanuit Waterschap Limburg, blijkt dat de samenwerking met Duitsland op dit moment beter wordt ervaren dan de samenwerking met België, waarbij de samenwerking vooral met Wallonië stroef verloopt. Dit uit zich onder andere in metingen van watervervuiling vanuit bovenstroomse gebieden in Wallonië. Aangezien Europese landen op dit moment bezig zijn met het opstellen van maatregelenprogramma's voor de KRW-periode van 2022-2027 is het relevant om hierover juist nu afstemming te zoeken bij grensoverschrijdende autoriteiten (Unie van Waterschappen, 2020).

Om de doelen van de KRW te behalen en om negatieve gevolgen van gebrekkige samenwerking met buurlanden te beperken, zal dit onderzoek zich richten op de samenwerking tussen Limburg en Wallonië. Door in kaart te brengen hoe de samenwerking op dit moment ervaren wordt, welke verwachtingen

Limburgse en Waalse partijen van elkaar hebben en waar mogelijkheden gezien worden voor de toekomst, kan een bijdrage geleverd worden aan de verbetering van deze samenwerking.

1.3 Onderzoeksvraag

Waterschap Limburg wil de samenwerking met regio's in de grensgebieden graag intensiveren. Het doel van dit onderzoek is daarom om in kaart te brengen wat de voorwaarden zijn voor een succesvolle grensoverschrijdende samenwerking tussen Limburg en Wallonië op het gebied van waterbeheer en in welke mate deze voorwaarden al aanwezig zijn binnen de huidige samenwerking. Daarnaast komt Waterschap Limburg met het idee voor het opzetten van een Grenswaterhuis om de samenwerking met landen in de grensgebieden makkelijker te maken. Als uitwerking van de hoofdvraag wordt daarom op basis van de theoretische en empirische resultaten van dit onderzoek een uitspraak gedaan over de passendheid van een Grenswaterhuis voor het verbeteren van de samenwerking tussen Limburg en Wallonië. Dit leidt tot de volgende onderzoeksvraag:

1.3.1 Hoofdvraag

Wat zijn de randvoorwaarden voor het creëren van een succesvolle grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van waterbeheer tussen Limburg en Wallonië?

1.3.2 Deelvragen

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag zijn enkele theoretische en empirische deelvragen geformuleerd. Allereerst wordt er vanuit bestaande theorieën dieper ingegaan op wat (grensoverschrijdende) samenwerking is en waarom dit belangrijk is. Hierna zal gekeken worden naar de voorwaarden waarop gelet moet worden om (grensoverschrijdende) samenwerking te laten slagen. Met het oog op de intensivering van samenwerking wordt er daarnaast gekeken naar hoe grensoverschrijdende samenwerking het beste opgezet en onderhouden kan worden. Dit leidt tot de volgende theoretische deelvragen:

1. Wat is het belang van (grensoverschrijdende) samenwerking?
2. Welke voorwaarden maken (grensoverschrijdende) samenwerking succesvol?
3. Hoe kan (grensoverschrijdende) samenwerking worden opgezet en onderhouden?

Als vervolg op de beantwoording van de theoretische deelvragen zullen de volgende empirische deelvragen een bijdrage leveren aan het beantwoorden van de onderzoeksvraag. Allereerst wordt onderzocht worden hoe de huidige samenwerking tussen Limburg en Wallonië door respondenten ervaren wordt en wat de positieve aspecten dan wel obstakels binnen deze samenwerking zijn. Hierna wordt onderzocht welke voorwaarden nodig worden geacht voor een succesvolle samenwerking tussen

Limburg en Wallonië. Als laatste worden ideeën en verwachtingen getoetst over de intensivering van de samenwerking tussen beide partijen, onder andere in het kader van de mogelijke opzet van een Grenswaterhuis. Dit leidt tot de volgende empirische deelvragen:

1. Wat is het doel van de samenwerking tussen Limburg en Wallonië? En welke positieve aspecten worden binnen deze samenwerking ervaren?
2. Welke obstakels worden ervaren in de samenwerking tussen Limburg en Wallonië? En hoe kunnen deze obstakels overbrugd worden?
3. Welke voorwaarden worden nodig geacht voor een succesvolle grensoverschrijdende samenwerking tussen Limburg en Wallonië?
4. Wat zijn de ideeën en verwachtingen over de intensivering van de samenwerking tussen Limburg en Wallonië?
5. In hoeverre draagt een Grenswaterhuis bij aan het realiseren van een succesvolle grensoverschrijdende samenwerking?

1.4 Maatschappelijke relevantie

In de afgelopen jaren zijn het leren en verspreiden van beleidsstrategieën van andere Europese en grensoverschrijdende initiatieven een belangrijke rol gaan spelen in de opzet van de grensoverschrijdende beleidsagenda (Renner et al., 2018). Doordat lokale en regionale actoren direct geconfronteerd worden met de uitdagingen van grensoverschrijdend watermanagement, zijn zij van groot belang voor het ontwikkelen van een goede samenwerking en het oplossen van zichtbare problemen in grensoverschrijdende rivierstromen (Renner et al., 2018). Op dit moment ontbreekt het echter nog aan urgentie bij buitenlandse partijen; waterkwaliteit wordt niet gezien als een belangrijk diplomatiek probleem, aangezien pas op de lange termijn resultaten van slechte waterkwaliteit zichtbaar zullen zijn (Karydi, 2019). Echter, voor het benedenstroomse gebied in Nederland zijn de gevolgen wel zichtbaar. Nederlandse stakeholders, zoals verschillende waterschappen, proberen om ook in het buitenland deze urgentie te bereiken door initiatief te tonen en mogelijkheden voor verbeteringen in de samenwerking te onderzoeken.

In het kader van (de gevolgen van) mondiale klimaatverandering en de sturing op internationaal denken en werken, kan het onderzoeken van de achterliggende oorzaken van problemen in grensoverschrijdende samenwerking bijdragen aan de mogelijke verbetering hiervan. Indien dit niet gebeurt zal Nederland de negatieve gevolgen van vervuiling en tegengestelde beleidsontwikkeling vanuit het buitenland blijven ondervinden. Dit zorgt er niet alleen voor dat gestelde klimaat- en waterdoelen niet behaald zullen worden, maar levert ook een onnodige kostenpost op. Om dit tegen te gaan, is voorkomen beter dan genezen. Een goede samenwerking met buitenlandse partijen staat daarbij centraal.

1.5 Wetenschappelijke relevantie

Bestaande onderzoeken rondom grensoverschrijdende samenwerking (in watermanagement) zijn vaak gebaseerd op brede theoretische concepten, zoals rondom multi-level governance en coöperatie theorie (Noferini, Berzi, Camonita, & Durà, 2020; Moss & Newig, 2010; O'Neill, Balsiger, & VanDeveer, 2004; Newig & Fritsch, 2009). Door gebruik te maken van theorieën die zich specifiek richten op voorwaarden voor samenwerking, wordt er een ander perspectief geboden op al bestaande theoretische modellen die worden toegepast op internationale samenwerking omtrent watermanagement.

Daarnaast zijn de huidige modellen en voorwaarden die voortkomen uit de literatuur met name gericht op samenwerking in het algemeen (De Bruijn, Ten Heuvelhof, & In 't Veld, 2012; De Rijk, van Raak, & van der Made, 2007; Emerson, Nabatchi, & Balogh, 2012; McEvily, Perrone, & Zaheer, 2003; Provan & Kenis, 2008). Recente onderzoeken onderschrijven dat algemeen geldende voorwaarden voor succes ook van toepassing zijn op grensoverschrijdende samenwerking (Huxham & Vangen, 2013; Van der Molen, 2011). Door deze voorwaarden op een thema van grensoverschrijdende samenwerking en specifiek op grensoverschrijdend waterbeheer te toetsen, kunnen mogelijke verschillen in succesvoorwaarden voor grensoverschrijdende samenwerking ten opzichte van samenwerking in het algemeen worden onderscheiden.

Ook heeft eerder onderzoek zich vooral gericht op samenwerking tussen landen, zoals de samenwerking met België, waar vooral voor Vlaanderen meer bekend is (van Wingerden, et al., 2005; van Ast, 2001), en de samenwerking met Duitsland (Renner et al., 2018; Dieperink, 2000; Keetman & Verhallen, 2006). Dit onderzoek richt zich op de samenwerking tussen de regio's Wallonië en Limburg. Hiermee kan methodologisch nationalisme tegen worden gegaan door niet alleen een vergelijking te maken tussen samenwerking op nationaal niveau, maar door een verbinding te leggen in samenwerking tussen gebieden (Wimmer & Schiller, 2003). De grote verschillen tussen en binnen landen op bijvoorbeeld politiek-bestuurlijk, sociaaleconomisch en cultureel niveau en de uniekheid van de situatie per stroomgebied, maken het interessant om meer in te zoomen op een samenwerking op regionaal en lokaal niveau. Daarnaast kunnen bestaande barrières in de praktijk makkelijker worden tegengegaan door het perspectief te richten op de samenwerking op regionaal niveau, zoals tussen Limburg en Wallonië.

1.6 Leeswijzer

In dit onderzoek worden de voorwaarden voor een succesvolle grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van waterbeheer tussen Limburg en Wallonië onderzocht. In het vervolg van dit onderzoek zal allereerst in hoofdstuk 2 een context geschetst worden die de achtergrond van de samenwerking tussen Limburg en Wallonië beschrijft. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 in het theoretisch kader antwoord gegeven op de theoretisch geformuleerde deelvragen. In hoofdstuk 4 worden de gebruikte methoden en technieken voor dit onderzoek toegelicht. Hoofdstuk 5 beschrijft de resultaten uit dit onderzoek die zich richten op de huidige samenwerking, de obstakels en succesvoorwaarden voor samenwerking, en de casus van het Grenswaterhuis. Op basis van deze resultaten beschrijft hoofdstuk 6 de conclusie, waarin antwoord gegeven op de empirische deelvragen en de hoofdvraag. In de discussie in hoofdstuk 7 wordt gereflecteerd op het verloop van dit onderzoek en worden enkele (praktijkgerichte) aanbevelingen gedaan.

2. Context

Om de lijn van het verhaal te verduidelijken beschrijft dit hoofdstuk de achtergrond rondom de huidige grensoverschrijdende samenwerking tussen Limburg en Wallonië. Allereerst wordt ingegaan op de politiek-bestuurlijke structuur van België en de verschillen met Nederland en specifiek de structuur rondom waterbeheer. Vervolgens worden enkele huidige samenwerkingsverbanden op gebied van waterbeheer besproken, waarbij Limburg en Wallonië gezamenlijk betrokken zijn. Als laatste wordt het idee voor de opzet van een Grenswaterhuis nader toegelicht.

2.1 Politiek-bestuurlijke situatie

Er bestaan grote politiek-bestuurlijke verschillen tussen de verantwoordelijkheden voor waterbeheer en management in Nederland en België. In Nederland zijn Rijkswaterstaat (RWS) en de waterschappen verantwoordelijk voor het beheren van de kwantiteit en kwaliteit van water (Rijksoverheid, 2020).

- Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor het beheer van grote wateren, zoals de rivieren of de zee. Taken van Rijkswaterstaat zijn onder andere gericht op de bescherming tegen hoogwater en het onderhouden van dijken, dammen en stormvloedkeringen in grote rivieren of de zee.
- Waterschappen hebben de verantwoordelijkheid voor het beheer van de regionale wateren. De taken van de waterschappen zijn gericht op het onderhouden van dijken en het zorgen voor schoon, voldoende en natuurlijk water (Waterschap Limburg, 2020). Gezamenlijk werken Rijkswaterstaat en de waterschappen aan de bescherming tegen hoogwater¹, bijvoorbeeld door het uitvoeren van dijkversterkingsprojecten (Waterschap Limburg, 2020).
- Daarnaast hebben de provincies en gemeenten nog een uitvoerende rol in het waterbeheer in Nederland (Rijksoverheid, 2020). De provincies maken de vertaling van nationaal waterbeleid naar regionale maatregelen en beheren de grondwaterkwaliteit. De gemeenten beheren grondwater in het stedelijk gebied. Ze hebben daarnaast een operationele functie in de zorg voor de rioleringen waar afval- en overtollig regenwater in terecht komt.

Voor België, en specifiek voor Wallonië, ziet dit er heel anders uit. Om de bestuurlijke indeling voor waterbeheer te begrijpen wordt er eerst ingegaan op de politiek-bestuurlijk indeling van België in zijn geheel. Het hoogste bestuurlijke niveau in België bestaat uit de federale staat, de gemeenschappen en de gewesten, die op gelijke voet staan maar ieder verschillende bevoegdheden hebben (Belgische Overheid, 2020).

¹ Rijkswaterstaat en Waterschappen werken gezamenlijk aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP): <https://www.hoogwaterbeschermingsprogramma.nl/default.aspx>

- De federale overheid is bevoegd voor alles wat gericht is op ‘het algemene belang’.
- België kent drie gewesten: het Waalse Gewest, het Vlaamse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De gewesten zijn bevoegd voor de domeinen binnen hun specifieke regio, waaronder landbouw, waterbeleid, ruimtelijke ordening, en alle internationale betrekkingen aan de grens waar de specifieke regio mee van doen heeft.
- België kent daarnaast drie gemeenschappen: de Franse Gemeenschap, de Vlaamse Gemeenschap en de Duitstalige gemeenschap. Aangezien de gemeenschappen zijn ingedeeld op basis van taal zijn hun bevoegdheden met name gericht op het sociaal-culturele domein, waaronder bijvoorbeeld onderwijs of gezondheidsbeleid valt.

Elke gemeenschap en elk gewest heeft een eigen parlement en een eigen regering. Vlaanderen is een uitzondering. De bevoegdheden van het Gewest en de Gemeenschap zijn daar samengevoegd en er is dus maar één regering en parlement. De provincies staan hier direct onder. Zij zijn ondergeschikte besturen die autonome bevoegdheden kennen en verantwoordelijk zijn voor alles wat op hun grondgebied van (provinciaal) belang is. Op het laagste bestuurlijke niveau zijn de gemeenten bevoegd voor alles wat nodig is om hun burgers in hun behoeften te voorzien, aangezien zij hier het meest dichtbij staan. Gemeenten staan onder controle van de federale staat, de gemeenschappen, gewesten en provincies, en kunnen ook taken opgelegd krijgen door een van deze hogere autoriteiten (Belgische Overheid, 2020).

Zoals genoemd zijn de Belgische gewesten verantwoordelijk voor onder andere waterbeleid. In Wallonië is de *Service Public Wallonie* (SPW), ook wel het Waalse gewest, de belangrijkste beleidsbepalende overheidsinstantie. De afdeling *SPW Agriculture, Ressources naturelles et Environnement* (SPW Landbouw, Natuurlijke Hulpbronnen en Milieu) houdt zich specifiek bezig met het toezicht en beheer van natuurlijke hulpbronnen. Water is hier een onderdeel van, dat weer verder onderverdeeld is in het *Département de l’Environnement et de l’Eau* (Ministerie van Milieu en Water) (Service Public Wallonie, 2020). De taak van dit ministerie is gericht op het coördineren en implementeren van (Europese) richtlijnen, waaronder de KRW, met betrekking tot drinkwater, de bescherming van grondwater, zwemwater etc. (Service Public Wallonie, 2020). Verschillende afdelingen binnen dit ministerie die relevant zijn voor het grensoverschrijdend waterbeheer met Limburg zijn onder andere:

- Direction de la Prévention des pollutions (afdeling Vervuilingspreventie)
- Direction des Eaux de surface (afdeling Oppervlaktewater)
- Direction des Eaux souterraines (afdeling Grondwater)

Met betrekking tot de uitvoering van waterbeheer zijn de *Société Publique de Gestion de l'Eau* (SPGE), die wordt aangestuurd vanuit het Waalse gewest, en de *Association intercommunale pour le démergement et l'épuration des communes de la province de Liège* (AIDE), die wordt aangestuurd vanuit de provincie Luik, belangrijke partners voor Waterschap Limburg (Document 4). Als laatste zijn *Les Contrats de Rivière*, die eveneens wordt aangestuurd vanuit het Waalse Gewest, erop gericht om op lokaal niveau actoren, zoals burgers en gemeenten, rondom de stroomgebieden van individuele beken en rivieren te verbinden. Dit platform is erop gericht om op basis van de standpunten van verschillende betrokken actoren gezamenlijk prioriteiten te stellen met betrekking tot de kwaliteit van de verschillende waterlopen (Service Public Wallonie, 2020).

Zoals blijkt uit deze beknopte omschrijving van de organisatie van waterbeheer in Wallonië, zijn verschillende partijen op verschillende niveaus hierbij betrokken. De grootste bevoegdheden omtrent waterbeheer liggen op gewestelijk niveau. Hoe de overige bevoegdheden op andere niveaus concreet verdeeld zijn blijft nog erg onduidelijk.

2.2 Huidige samenwerkingsverbanden

In de huidige vorm werken Limburgse waterbeheerders binnen verschillende overleggen, commissies en werkgroepen samen met Waalse partners. Om een beeld te geven van deze gremia worden in deze paragraaf enkele voorbeelden besproken. Dit betreft de betrokkenheid bij de Internationale Maascommissie en een voorbeeld van betrokkenheid binnen een werkgroep.

Internationale Maascommissie

De Internationale Maascommissie (IMC) kent de betrokkenheid van alle landen die grenzen aan het stroomgebied van de Maas. Het belangrijkste doel van de IMC is om duurzaam en integraal waterbeheer van het internationaal stroomgebied van de Maas te bereiken. De IMC werkt drietalig (Nederlands, Frans, Duits) en vergaderingen van deze commissie vinden een maal per jaar plaats (Internationale Maascommissie, 2020). De kerntaken van de IMC zijn:

- Betrokken partijen adviseren en aanbevelingen geven met betrekking tot het voorkomen en bestrijden van calamiteiten rondom waterverontreiniging.
- Afstemming genereren rondom de verplichtingen van de Europese Kaderrichtlijn Water.
- Afstemming genereren rondom de verplichtingen van de Europese richtlijn over beoordeling en beheer van overstromingsrisico's.

Belangrijke betrokken partijen in de IMC aan Waalse zijde, die ook interessant zijn voor de samenwerking met Limburg, zijn onder andere: een afdeling van *Les contrats de Rivière* en SPW Landbouw, Natuurlijke Hulpbronnen en Milieu. Met betrekking tot het operationele proces is SPW Mobiliteit en Waterwegen hier ook in betrokken (Internationale Maascommissie, 2020). Een van de belangrijkste vertegenwoordigers van Nederlandse zijde is Rijkswaterstaat. De dijkgraaf van Waterschap Limburg heeft ook zitting in deze commissie (Document 1).

Grensoverschrijdende werkgroepen

De meer directe betrokkenheid van Waterschap Limburg bij de samenwerking met Wallonië loopt onder andere via grensoverschrijdende werkgroepen. Hier wordt één van deze werkgroepen uitgelicht. In verband met de privacy van respondenten die later in het onderzoek uit deze werkgroep zijn benaderd, wordt de naam van deze werkgroep niet genoemd. Deze werkgroep richt zich op het verbeteren van de waterkwaliteit om verontreinigende lozingen tegen te gaan en vismigratie weer mogelijk te maken (Document 2). Opvallend wanneer er naar de deelnemers van deze werkgroepen wordt gekeken is dat hierin vrijwel alle overheidslagen (aan Waalse zijde) uitgenodigd worden, maar dat de betrokkenheid toch met name van lokaal, gemeentelijk niveau komt (Document 4).

2.3 Grenswaterhuis

Niet alleen Waterschap Limburg heeft te maken met grensgebieden die samenwerking vereisen, ook andere Waterschappen in Nederland voelen deze noodzaak. Zo is het Waterschap Rijn en IJssel in 2010 gestart met de opzet van een Grenswaterhuis, naar aanleiding van de observatie dat de grensoverschrijdende samenwerking vooral op beleidsontwikkeling en niet op beleidsuitvoering was gericht. Hierdoor bleek het lastig om opgestelde plannen ook daadwerkelijk uit te gaan voeren. Toch heeft het Grenswaterhuis geen uitvoerende functie, maar moet het een platform bieden om beleidsuitvoering te kunnen realiseren. Daarin heeft het vier functies:

1. Een aanjaagfunctie; om potentiële partners in grensgebieden enthousiast te maken en in de samenwerking te betrekken.
2. Het regelen van capaciteit en geld; onder andere door initiëren van Interreg projecten (EU gefinancierd).
3. Het initiëren van werkgroepen; om opgestelde plannen ook daadwerkelijk uit te gaan voeren.
4. Het coördineren en overzicht houden op lopende projecten en samenwerkingen.

Van groot belang hierin is om de doelen, belangen en interesses van (potentiële) partners te onderzoeken, en te kijken in hoeverre deze overeen komen met de eigen doelstellingen. Om de twee maanden wordt er op een vaste fysieke locatie overleg gevoerd binnen een klein strategisch team dat verbonden is aan het Grenswaterhuis. De verschillende projecten die vanuit het Grenswaterhuis opgezet worden zijn hier

voor vier jaar aan verbonden en worden na twee jaar geëvalueerd om te zien of het project al de goede richting op gaat. Na tien jaar en verschillende (nog lopende) projecten wordt er nog steeds vastgehouden aan dit grensoverschrijdend platform (Waterschap Vechtstromen & Waterschap Rijn en IJssel, 2020) (Document 3).

Voor Waterschap Limburg geldt dat het een meer integrale aanpak op het gebied van waterkwaliteit wil realiseren in samenwerking met de buurlanden. Naar aanleiding van de goedlopende samenwerking tussen Waterschap Rijn en IJssel en zijn partners in Duitsland, wil Waterschap Limburg de mogelijkheden onderzoeken voor de opzet van een Grenswaterhuis voor de samenwerking met buurlanden. Aangezien op dit moment de vraag naar een verbetering in de samenwerking met Wallonië het grootste is, zal deze mogelijkheid het eerste onderzocht worden.

3. Theoretisch kader

Dit hoofdstuk beschrijft de theoretische achtergronden op basis van bestaande literatuur met betrekking tot grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van waterbeheer. Dit hoofdstuk geeft antwoord op de drie theoretische deelvragen zoals geformuleerd onder 1.3.2. In paragraaf 3.1 wordt er allereerst een algemeen beeld geschetst over wat samenwerken is, waarom er eigenlijk wordt samengewerkt en welke voorwaarden volgens de literatuur bijdragen aan een succesvolle samenwerking. Vervolgens gaat paragraaf 3.2 in op grensoverschrijdende samenwerking: wat maakt dit anders dan samenwerking in het algemeen, wat kan grensoverschrijdende samenwerking voor organisaties betekenen, hoe kan grensoverschrijdende samenwerking opgezet en onderhouden worden, welke juridische aspecten spelen bij grensoverschrijdend watermanagement een rol en uiteindelijk welke voorwaarden van belang zijn voor een succesvolle grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van watermanagement. Als laatste worden in paragraaf 3.3 op basis van de gepresenteerde literatuur de verwachtingen voor de rest van het onderzoek gedeeld.

3.1 Samenwerking

In dit onderzoek staat grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van waterbeheer centraal. Om te begrijpen wat grensoverschrijdende samenwerking inhoudt, is het belangrijk om allereerst een algemeen beeld te schetsen van het begrip samenwerking. Dit hoofdstuk beschrijft wat het begrip ‘samenwerking’ betekent en wat de verschillende redenen voor samenwerking tussen actoren of organisaties zijn. Daarnaast geeft het betekenis aan de voorwaarden die vanuit de literatuur worden benoemd als voorwaarden voor een succesvolle samenwerking (in het algemeen).

3.1.1 Wat is samenwerking?

Hedendaagse complexe maatschappelijke vraagstukken zorgen voor steeds meer vraag naar samenwerking tussen verschillende beleidssectoren en verschillende beleidsniveaus (Steen, 2012). Vanuit de wetenschappelijke literatuur zijn er dan ook verschillende visies over wat samenwerking precies inhoudt. Een samenwerking tussen organisaties is volgens Thomson & Perry (2006, p. 26) in beginsel gericht op het behalen van gezamenlijke doelen, die indirect ook de individuele doelen van een organisatie weerspiegelen. Daartegenover kunnen organisaties er ook voor kiezen om samen te gaan werken wanneer zij op een individueel niveau niet in staat zijn hun eigen doelen te bereiken. Actoren gaan dan vanuit hun verschillende perspectieven oplossingen voor gemeenschappelijke problemen onderzoeken (Gray, 1989). Bronstein (2003, p. 299) beschrijft dit als volgt: “*Collaboration is an effective interpersonal process that facilitates the achievement of goals that cannot be reached when individual professionals act on their own*”. Hierbij gaat het er dus om dat door middel van een proces van samenwerking twee of meer actoren gezamenlijk hun doelen kunnen bereiken, terwijl dit niet zou lukken als de aanpak hiervan uitsluitend op een individueel niveau zou zijn. Dit berust op onderlinge

afspraken tussen actoren over gezamenlijke actieplannen voor het behalen van hun doelen (De Rijk et al., 2007).

Samenwerkingen komen voort uit een onderlinge afhankelijkheid tussen actoren of organisaties (Lawson, 2004). Er zijn drie vormen van afhankelijkheid te onderscheiden (De Rijk et al., 2007);

1. **Asymmetrische afhankelijkheid.** In het geval van asymmetrische afhankelijkheid is er sprake van een verschil in machtspositie tussen de betrokken actoren. Diegene met de meeste macht heeft ook de meeste zeggenschap.
2. **Symbiotische afhankelijkheid.** In het geval van symbiotische afhankelijkheid is de machtspositie van de betrokken actoren gelijk; ze hebben elkaar en elkaars middelen nodig om hun doelen te kunnen bereiken. Een vorm van symbiotische afhankelijkheid biedt de grootste kans voor een intensieve onderlinge samenwerking.
3. **Competitieve afhankelijkheid.** Competitieve afhankelijkheid is het tegenovergestelde van samenwerking. In dit geval is er sprake van onderlinge strijd om met de beschikbare middelen (individuele) doelen te kunnen bereiken.

In dit onderzoek wordt de volgende definitie van samenwerking gehanteerd: het proces van samenwerken tussen twee of meer actoren om gezamenlijk, op basis van onderlinge afhankelijkheid en afspraken, hun doelen te kunnen bereiken.

3.1.2 Waarom wordt er samengewerkt?

Er zijn verschillende redenen voor actoren of organisaties om samen te gaan werken. Allereerst bestaat er een vrijwillige vorm van samenwerking waarin organisaties elkaar proberen aan te vullen om tot nieuwe inzichten te komen of de efficiëntie van hun diensten kunnen vergroten (Huxham & Vangen, 2013). Daarnaast bestaat er een gedwongen vorm van samenwerking die bijvoorbeeld voort kan komen uit nieuwe regelgeving. Als laatste kan samenwerking noodzakelijk zijn wanneer organisaties zelf niet beschikken over de middelen die nodig zijn om hun doelen te kunnen bereiken. In dit geval is er sprake van bronafhankelijkheid voor de beschikbaarheid van middelen zoals; informatie, kennis en expertise, tijd, geld, en capaciteit (De Bruijn et al., 2012; Ansell & Gash, 2008).

Toch kunnen aan samenwerking ook enkele nadelen zitten. Om een goede samenwerking van de grond te krijgen, moet er veel tijd en moeite in gestoken worden (Thomson, & Perry, 2006). Het proces van onderhandelingen over de doelen en voorwaarden voor de samenwerking is een langdurig proces waarin onderlinge verschillen zoals in cultuur of machtspositie, kunnen leiden tot frustraties (Caldwell et al., 2008). Bovendien vraagt een nieuwe samenwerking om aanpassingsvermogen van de betrokken actoren, bijvoorbeeld door een nieuwe manier van werken.

3.1.3 Wanneer is een samenwerking succesvol?

Een theoretisch dilemma ligt bij de vraag wanneer er daadwerkelijk sprake is van een succesvolle samenwerking en op basis waarvan dit wordt bepaald. De definitie die Kotlarsky en Oshri (2005, p.40) aan een succesvolle samenwerking toekennen is: *“Successful collaboration is the process through which a specific outcome, such as a product or desired performance, is achieved through group effort”*. Hierbij gaat het er dus om dat door middel van de gezamenlijke inspanningen van een groep doelstellingen bereikt worden die een (concreet) resultaat opleveren. Het succes van een samenwerking kan ook bepaald worden aan de hand van effectiviteit ervan (Provan & Kenis, 2008, p. 230). In dat geval komt de bepaling van succes voor een groot deel overeen met de beschreven definitie van samenwerking, namelijk dat er door middel van samenwerking bepaalde doelstellingen of activiteiten gerealiseerd worden die organisaties individueel niet hadden kunnen bereiken. Sturing op het gewenste gedrag van partners binnen de samenwerking is hierin van belang om de beoogde effectiviteit te kunnen bereiken.

De definitie van een succesvolle samenwerking in dit onderzoek is dat door middel van een proces van samenwerken gezamenlijk opgestelde doelen bereikt worden. Er zijn verschillende voorwaarden die eraan bijdragen om een succesvolle samenwerking daadwerkelijk te kunnen bereiken. Deze voorwaarden worden in de volgende paragraaf verder toegelicht.

3.1.4 Succesvoorwaarden voor samenwerking

Bestaande wetenschappelijke bronnen onderscheiden verschillende voorwaarden voor een succesvolle samenwerking. Deze paragraaf gaat verder in op de volgende voorwaarden voor succes: gezamenlijke doelstellingen, vertrouwen, en betrokkenheid van stakeholders.

Gezamenlijke doelstellingen

Een van de belangrijkste voorwaarden voor een succesvolle samenwerking is het opstellen van gezamenlijke doelen. Dit zorgt er namelijk voor dat de samenwerking beter functioneert en onderlinge conflicten beter aan te pakken zijn (Provan & Kenis, 2008). Deze gemeenschappelijke doelen moeten voort komen uit een gevoel van onderlinge afhankelijkheid en noodzaak tussen de betrokken partijen (De Bruijn et al., 2012). Dit gevoel van noodzaak is niet vanzelfsprekend bij alle betrokken partijen. Indien dit gevoel nog ontbreekt kunnen partijen op de inhoudelijke en de procesmatige component overtuigd worden. Inhoudelijk moet de betreffende partij ervan overtuigd worden dat er een oplossing gezocht moet worden voor een bepaald probleem. Procesmatig moet de betreffende partij ervan overtuigd worden dat voor het oplossen van dit probleem een proces van samenwerking vereist is (De Bruijn et al., 2012).

Zodra alle betrokken partijen overtuigd zijn van de noodzaak van samenwerking kan het proces van *consensus building* worden gestart; door middel van interactie wordt er gezocht naar

gemeenschappelijke doelstellingen en besluiten die tegemoet komen aan de verschillende belangen van alle partijen (De Bruijn et al., p. 35; Emerson et al., 2012). *Consensus building* kan opgedeeld worden in vier fasen: In de eerste fase van *discovery* worden de belangen, waarden en opvattingen op individueel en gemeenschappelijk niveau gedeeld. In de tweede fase van *definition* worden gezamenlijke doelen opgesteld. Het moet duidelijk zijn wat de verschillende partijen van elkaar verwachten en zij moeten dezelfde (vak)taal spreken. In de derde fase van *deliberation* staat de inhoud en invulling van deze gezamenlijke doelen centraal. En in de laatste fase van *joint determination* worden concrete afspraken en procedures voor de samenwerking vastgelegd (Emerson et al., 2012).

Door de stappen van *consensus building* te doorlopen kan voorkomen worden dat er blind gestaard wordt op de ingenomen standpunten van andere organisaties of stakeholders. Daarnaast kan er vanuit de waarden, belangen en opvattingen die achter deze standpunten schuilgaan een gedeelde visie worden gecreëerd (Hoppe, Jeliaskova, van de Graaf, & Grin, 2008). Aangezien betrokken actoren of organisaties verschillende doelen nastreven kan het van toegevoegde waarde zijn om de verschillende persoonlijke, organisatorische en gemeenschappelijke doelen overzichtelijk in kaart te brengen. Bij het in kaart brengen van deze verschillende doelen kan tevens onderscheid gemaakt worden in de expliciete doelen, veronderstelde doelen en verborgen doelen. Gezamenlijke doelen kunnen niet verborgen zijn, deze moeten altijd minimaal verondersteld of expliciet zijn (Huxham & Vangen, 2013). Het idee hierachter is dat de partijen de gezamenlijke doelen ook gezamenlijk opstellen, waardoor ze hier altijd in enige mate van op de hoogte zijn.

Vertrouwen

Naast de gezamenlijke doelstellingen speelt het onderlinge vertrouwen tussen betrokken partijen een grote rol in het al dan niet laten slagen van een samenwerking. Mayer, Davis & Schoorman (1995, p. 712) definiëren vertrouwen als: *“The willingness of a party to be vulnerable to the actions of another party based on the expectation that the other will perform a particular action important to the trustor, irrespective of the ability to monitor or control that other party”*. Hierbij gaat het er dus om dat partijen zich kwetsbaar naar elkaar opstellen, terwijl zij geen controle hebben over de acties die de andere partij uitvoert. In de definitie van McEvily en collega's (2003, p.92) is vertrouwen niet zo zeer gericht op acties, maar op de positieve intenties en het gedrag van andere partijen: *“The willingness to accept vulnerability based on positive expectations about another's intentions and behaviours”*. In de basis gaat het er bij vertrouwen dus om dat partijen zich kwetsbaar opstellen voor het gedrag, de intenties en acties van andere partijen binnen een samenwerking, terwijl zij hier zelf geen controle op kunnen uitoefenen.

Er zijn verschillende redenen waarom vertrouwen van belang wordt geacht voor een succesvolle samenwerking (Edelenbos & Klijn, 2007). Allereerst zorgt vertrouwen binnen een samenwerking

ervoor dat onzekerheden worden weggenomen. Daarnaast worden kennis en capaciteiten sneller uitgewisseld wanneer er een basis is van onderling vertrouwen, wat kan leiden tot hogere prestaties van een samenwerking. Als laatste zorgt interactie tussen partijen voor meer vertrouwen, wat weer invloed heeft op de stabiliteit en duurzaamheid van de samenwerking (McEvily et al., 2003; Provan & Kenis, 2008).

Om onderling vertrouwen te kunnen bewerkstelligen is open communicatie en kennismaking tussen partijen van groot belang. De initiatiefnemer van de samenwerking moet een open houding aannemen en alle betrokken partijen moeten de mogelijkheid krijgen om richting te kunnen geven aan de besluitvorming (De Bruijn et al., 2012). Op deze manier leren betrokken partijen ook elkaars visie beter kennen en zullen ze de kwetsbaarheid van andere partijen minder snel uitbuiten (Van der Aa & Konijn, 2001; McEvily et al., 2003). Face-to-face communicatie kan helpen om mogelijke drempels weg te nemen. Echter, wanneer de betrokken partijen geografisch ver uit elkaar liggen is het soms moeilijk om op een frequente basis gezamenlijke vergaderingen te organiseren (Provan & Kenis, 2008).

Betrokkenheid van stakeholders

Een derde voorwaarde voor het succes van een samenwerking is de betrokkenheid van de juiste stakeholders. Om de bereidheid voor de deelname aan samenwerking te kunnen garanderen, dienen stakeholders zowel intrinsiek als extrinsiek gemotiveerd te zijn (De Rijk et al., 2007). Intrinsieke motivatie is gericht op het vervullen van de eigen behoefte van de actor en wat hij binnen de samenwerking wil bereiken. Extrinsieke motivatie komt van buitenaf en is erop gericht dat actoren bewust worden van wat de samenwerking voor hen kan opleveren (Lasker, Weiss, & Miller, 2001). Hierbij gaat het niet alleen om wat het oplevert op financieel vlak, maar bijvoorbeeld ook over het opdoen van nieuwe kennis en ervaringen. De betrokkenheid van stakeholders bij een samenwerking is daarnaast afhankelijk van de bronnen en middelen die een organisatie beschikbaar stelt zoals tijd, geld en personele capaciteit (De Rijk et al., 2007).

Een ander aspect dat een rol speelt in de betrokkenheid van stakeholders zijn de onderlinge relaties tussen verschillende partijen. Wanneer een open houding wordt ingenomen, leidt dit tot meer positieve percepties die men over elkaar heeft, wat uiteindelijk weer kan leiden tot een grotere bereidheid voor samenwerking (Alexander, 1995; De Rijk et al., 2007). Wanneer tevens actoren met een hoge functie in de samenwerking betrokken zijn, kan dit bijdragen aan de mate waarin zijn of haar organisatie zich aan de samenwerking committeert en geeft dit een algehele positieve uitstraling naar buiten af (De Bruijn et al., 2012).

Als laatste heeft het aantal betrokken stakeholders effect op het samenwerkingsverband. Hoe meer stakeholders betrokken zijn, des te complexer de facilitering en de coördinering van de samenwerking

wordt en des te moeilijker het wordt om de juiste mate van vertrouwen te behouden (Provan & Kenis, 2008; Blomqvist, Hurmelinna, & Seppänen, 2005). Om de controle op de bevoegdheden en plichten van verschillende stakeholders te kunnen behouden, kan de samenwerking geformaliseerd worden (Vlaar, Van den Bosch, & Volberda, 2006). Binnen een geformaliseerde samenwerking moeten individuele stakeholders verantwoording afleggen over hun toegewezen verantwoordelijkheden en verplichtingen. De behoefte naar formalisering groeit naarmate er meer stakeholders betrokken zijn binnen een samenwerkingsverband en dit wordt nog eens versterkt naarmate de geografische afstand tussen stakeholders toeneemt (De Bruijn et al., 2012; Provan & Kenis, 2008). Volgens Provan & Kenis (2008) is de kans van slagen het grootst bij een samenwerkingsverband van maximaal, maar bij voorkeur minder dan, zes tot acht stakeholders.

Om een succesvolle samenwerking te kunnen bereiken dienen deze genoemde voorwaarden (vertrouwen, gezamenlijke doelstellingen en betrokkenheid van stakeholders) in de basis aanwezig te zijn. Tevens kan een onderlinge samenhang tussen deze voorwaarden worden herkend. Bijvoorbeeld, wanneer betrokken in de samenwerking een open houding aannemen, kunnen negatieve percepties van andere partijen worden weggenomen waardoor het onderling vertrouwen groeit. In het geval partijen elkaar vertrouwen is het makkelijker om kennis en ervaringen te delen, wat er voor zorgt dat gezamenlijke doelstellingen beter bereikt kunnen worden.

Samenvatting 3.1

Samenwerking is erop gericht om individuele en gezamenlijk doelen te bereiken, met behulp van minimaal één andere partner, die een organisatie individueel niet zou kunnen bereiken. Er zijn verschillende redenen om samen te werken, bijvoorbeeld voor het delen van middelen zoals tijd, geld, capaciteit of kennis. Het proces van samenwerken kan gezien worden als succesvol wanneer een vooraf vastgestelde prestatie wordt behaald dankzij de inspanning van de betrokken partners. Daarnaast beschrijft de literatuur een aantal voorwaarden voor een succesvolle samenwerking, namelijk: gezamenlijke doelen, vertrouwen, en betrokkenheid van stakeholders.

3.2 Grensoverschrijdende samenwerking (op het gebied van waterbeheer)

Aangezien dit onderzoek zich focust op grensoverschrijdende samenwerking is het belangrijk om hierin onderscheid te maken ten opzichte van samenwerking in het algemeen. Dit hoofdstuk beschrijft wat grensoverschrijdende samenwerking inhoudt, hoe het zich verhoudt tot samenwerking in het algemeen, hoe grensoverschrijdend watermanagement opgezet en onderhouden kan worden, de juridische aspecten hiervan en uiteindelijk welke aspecten kenmerkend zijn voor grensoverschrijdende samenwerking (op het gebied van waterbeheer) aan de hand van het *boundary work concept*.

3.2.1 Wat is grensoverschrijdende samenwerking?

Reichenbach, Spoormans & Korsten (1999, p. 16) beschrijven grensoverschrijdende samenwerking als: *“Het samenwerken van instellingen, gemeenten en regio’s, die direct aan beide kanten van een staatsgrens liggen”*. Deze definitie kan verder uitgebreid worden door grensoverschrijdende samenwerking te zien als het proberen te verbeteren van relaties tussen bureaus, door het gezamenlijk zoeken naar oplossingen voor gedeelde problemen en het managen hiervan, binnen een geïnstitutionaliseerde samenwerking van aangrenzende sub-nationale autoriteiten over nationale grenzen heen (Noferini et al., 2020, p. 35). Dit wordt ook wel transnationaal-regionalisme genoemd. Scott 2002 (p.179) definieert transnationaal-regionalisme als: *“A spatially integrated form of political co-operation and problem-solving that transcends the limits of nationally based administrative practice and attempts to create a sense of cohesiveness, interdependence and common interests across national boundaries”*. Door de samenwerking tussen lokale en regionale actoren ontstaat dan dus, op basis van onderlinge afhankelijkheid en gedeelde interesses, een eenheid tussen partijen in een grensoverschrijdend gebied.

In dit onderzoek wordt grensoverschrijdende samenwerking gezien als de transnationale samenwerking tussen de grensregio’s Limburg en Wallonië die er op gericht is om, op basis van onderlinge afhankelijkheidsrelaties, gezamenlijk problemen rondom waterbeheer in de grensoverschrijdende stroomgebieden aan te pakken.

3.2.2 Waarom wordt er grensoverschrijdend samengewerkt?

Grensoverschrijdende samenwerking onderscheidt zich van samenwerking in het algemeen doordat het specifiek is gericht op samenwerking tussen lokale en regionale organisaties en overheden over de nationale grenzen heen (Reichenbach et al., 1999). Deze vorm van samenwerking is ontstaan doordat specifieke problemen zich voordeden in de grensregio’s, die door de getrokken grenzen in de loop van de geschiedenis de natuurlijke samenhang in grensgebieden niet hebben meegenomen (Deekens & Van der Gugten, 2000). In het geval van grensoverschrijdend watermanagement stromen beken of rivieren over de getrokken staatsgrenzen heen. Daarnaast kan een beek of rivier een natuurlijke grens tussen gebieden vormen.

Grensoverschrijdende samenwerking kan toenemen naarmate een land meer gedecentraliseerd raakt en de grenzen vervagen; op het gebied van besluitvorming nemen de zelfstandigheid en bevoegdheden van regionale en lokale autoriteiten dan toe (van Hezik, 1982). Het wordt daardoor gemakkelijker om over de staatsgrenzen heen te kijken, aangezien juist op lokaal en regionaal niveau grensoverschrijdende problemen ervaren worden. Een kenmerk van grensoverschrijdende samenwerking is dat twee aan elkaar grenzende gebieden vaak aan elkaar verbonden zijn door een economische of sociaal-culturele component. Een voorbeeld van deze sociaal-culturele verbinding is te herkennen in taal. Zo worden in

grensregio's vaak dialecten gesproken die ontstaan vanuit een mengeling van de talen in het grensgebied (Van der Molen, 2011).

In het geval van grensoverschrijdend watermanagement ontbreekt vaak een soevereine autoriteit terwijl er wel een sterke afhankelijkheid is door de stroomopwaartse of stroomafwaartse verbinding die regio's hebben. Deze onderlinge afhankelijkheid van landen of gebieden, en de wil om hier rondom samen te werken, speelt een belangrijke rol in de vraag naar grensoverschrijdende samenwerking. Toch is het ondanks de onderlinge afhankelijkheid nog niet zo makkelijk om tot gezamenlijk opgestelde regels en normen te komen, wanneer internationale actoren dermate van elkaar verschillen (Renner et al., 2018).

3.2.3 Het opzetten en onderhouden van grensoverschrijdende samenwerking

Soeters (1999) beschrijft vier fases die het proces van de opzet van grensoverschrijdende samenwerking beschrijven:

1. **Expressiefase.** In de eerste expressiefase wordt de wens om grensoverschrijdend samen te gaan werken kenbaar gemaakt. Deze fase komt voort uit het besef dat een samenwerking voordelen kan opleveren voor beide partijen.
2. **Informatie-uitwisseling.** In de fase van informatie-uitwisseling draait het erom dat de betrokken actoren van de verschillende organisaties elkaar en elkaars behoeften, werkwijzen en ideeën beter leren kennen. Actoren kunnen elkaar opzoeken om zo meer enthousiasme voor de grensoverschrijdende samenwerking te creëren.
3. **Gezamenlijk produceren van goederen of diensten.** De derde fase is gericht op het gezamenlijk produceren van goederen of diensten in de praktijk. In deze fase kunnen ook andere actoren of organisaties betrokken worden in de samenwerking, bijvoorbeeld op strategisch of uitvoeringsniveau.
4. **(Her)verdeling van macht, middelen, invloed en bevoegdheden.** In de laatste fase laten de organisaties de inzet van de eigen macht en middelen voorzichtig los en worden deze herverdeeld onder de betrokken organisaties. Deze laatste fase wordt vaak niet bereikt aangezien het voor organisaties lastig is om hun bevoegdheden binnen de samenwerking over te dragen (Soeters, 1999). Dit komt onder andere door de nationale wet- en regelgeving waaraan overheidsorganisaties verbonden zijn (Leene, 1999).

Voor een succesvolle grensoverschrijdende samenwerking is het belangrijk dat de derde fase behaald wordt, echter blijven (overheids)organisaties in het samenwerkingsproces vaak achter in de tweede fase van informatie-uitwisseling. Vaak is er in deze fase wel sprake van enthousiasme, maar zorgen verschillen in structuur, cultuur en het verdelen van bevoegdheden voor problemen (Soeters, 1999).

Zoals beschreven gaat er aan de eerste expressiefase nog een fase vooraf, waarin partijen zich bewust worden van de kansen van de samenwerking. Hier kunnen verschillende redenen aan ten grondslag liggen. Bressers & Kuks (2003) beschrijven verschillende prikkels en omstandigheden waaronder grensoverschrijdende samenwerking tot stand komt. Hierbij is op te merken dat alleen onder de juiste omstandigheden, prikkels tot (veranderingen in) grensoverschrijdende samenwerking kunnen leiden. De verschillende prikkels die zij benoemen zijn:

- Probleemdruk
- Beleids- en wettelijke druk vanuit de nationale overheden
- Beleids- en wettelijke druk vanuit de EU
- Overige druk zoals van maatschappelijke organisaties

De juiste omstandigheden waarin deze prikkels tot hun recht komen zijn wanneer er sprake is van:

- Gezamenlijk probleembesef
- Geloofwaardige alternatieve dreiging
- Ervaring met samenwerking
- Gunstige wettelijke voorwaarden
- Besef van gemeenschappelijke kansen

Dit laatste punt, het besef van gemeenschappelijke kansen, kan zowel een omstandigheid als een prikkel zijn (Bressers & Kuks, 2003). Van der Molen (2011) neemt deze prikkels en omstandigheden samen en noemt voor grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van waterbeheer; **besef van gemeenschappelijke kansen, beleids- en institutionele druk, en probleemdruk** als belangrijkste prikkels. Een winstprikkel is daarna van belang voor het onderhouden van de legitimiteit en de continuïteit van het samenwerkingsproces (De Bruijn et al., 2012). Dit kan gaan om economische voordelen, maar bijvoorbeeld ook om het vergaren van nieuwe kennis en ervaringen. Vanwege de bovenstroomse-benedenstroomse afhankelijkheid van Wallonië en Nederland spelen probleem- en beleidsdruk specifiek een grote rol voor de grensoverschrijdende samenwerking tussen deze partijen op het gebied van waterbeheer. Het besef van gemeenschappelijke kansen is iets wat mede daaruit moet ontstaan.

3.2.4 Juridische aspecten rondom grensoverschrijdend waterbeheer

Naast de gevoelde probleem- en beleidsdruk om samen te werken ligt er op grond van het internationale en Europese recht ook een juridische verplichting bij samenwerking. Zo wordt onder andere in het VN-waterwedlopenverdrag, het Verdrag van Helsinki en de KRW benoemd dat oeverstaten verplicht zijn om samen te werken rondom internationale stroomgebiedsbeheersing, waarvoor grensoverschrijdende afspraken moeten worden gemaakt voor het beschermen, beheersen en verminderen van grensoverschrijdende effecten (van Kempen, 2012). De inhoud van gemaakte afspraken bepaald het

rechtskarakter, waarin onderscheid gemaakt kan worden tussen privaatrechtelijke en publiekrechtelijke overeenkomsten. Een privaatrechtelijke samenwerking is erop gericht om het openbaar belang beter te kunnen dienen. Een publiekrechtelijke samenwerking heeft als doel democratische controle en bestuurlijk zeggenschap te waarborgen (Westerweel & Schwarz, 2015). In deze laatste categorie kan onderscheid gemaakt worden tussen een overeenkomst van bevoegdheden of een overeenkomst waaruit een nieuw (publiekrechtelijke) samenwerkingsverband voortkomt. Grensoverschrijdende afspraken rondom waterbeheer kunnen in de praktijk een van beide vormen aannemen. Echter aangezien de grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van waterbeheer tussen Limburg en Wallonië nog in een beginnende fase is, is het waarschijnlijker dat deze samenwerking eerst een publiekrechtelijke vorm aanneemt.

3.2.5 Succesvoorwaarden voor grensoverschrijdende samenwerking - *boundary work concept*

Van der Molen (2011) beschrijft dat de genoemde succesvoorwaarden, zoals geformuleerd in paragraaf 3.1.4, zowel voor samenwerking in het algemeen, als voor grensoverschrijdende samenwerking gelden. In het geval van grensoverschrijdende samenwerking kunnen er aanzienlijke effecten opspelen als gevolg van staatsgrenzen. Indien deze effecten aanwezig zijn kan dit een belemmering vormen voor de samenwerking. Om in grensoverschrijdende samenwerking zo min mogelijk last te hebben van de effecten van staatsgrenzen kan het *boundary work concept* gebruikt worden (Huitema et al., 2006; Bressers & Lulofs, 2010).

Het *boundary work concept* gaat er vanuit dat overgangen als gevolg van staatsgrenzen kritisch kunnen zijn voor grensoverschrijdende samenwerking en dat deze kritische overgangen overbrugd moeten worden, zodat grensoverschrijdende samenwerking niet (deels) stagneert. Door middel van verschillende strategieën kunnen kritische overgangen transparant gemaakt worden en kunnen de gevolgen van deze overgangen geneutraliseerd worden. Indien mogelijk kunnen ze zelfs volledig overbrugd worden (Huitema et al., 2006; Bressers & Lulofs, 2010; Van der Molen, 2011). Van der Molen (2011) onderscheidt een aantal kritische overgangen die specifiek gericht zijn op grensoverschrijdend waterbeheer. Op verschillende van deze overgangen en de mogelijke manieren om ze te neutraliseren, zal hieronder verder worden ingegaan:

Structuur van het openbaar bestuur

De structuur van het openbaar bestuur tussen landen kan dermate van elkaar verschillen. Om een efficiënte manier van grensoverschrijdende samenwerking te kunnen bewerkstelligen, moeten organisaties daarom over de juiste kennis beschikken met betrekking tot het functioneren en de opbouw van het openbare bestuur in het land van de grensoverschrijdende partner. Op deze manier kunnen zij zich beter inleven in de situatie van een partner en worden negatieve invloeden zoals onderlinge irritaties beperkt. Betrokken actoren binnen de grensoverschrijdende samenwerking kunnen zelf onderzoek doen

naar de politiek-bestuurlijke situatie van de partner, of er kan mogelijk een overzicht vanuit de grensoverschrijdende partner ter beschikking gesteld worden. Deze opties zijn vooral passend indien de samenwerking nog in een beginfase staat. Indien er al een bestaande vorm van samenwerking tussen de grensoverschrijdende partijen bestaat, kunnen actoren ook onderling informatie uitwisselen met betrekking tot de politiek-bestuurlijke situatie binnen hun eigen land. Voor al deze opties is het wel belangrijk dat actoren bereid zijn een bepaalde mate van motivatie en interesse hiervoor te tonen (Van der Molen, 2011).

Organisatie van waterbeheer

Naast bestuurlijke verschillen kunnen er tussen landen of regio's ook grote verschillen zijn op het gebied van het waterbeheer. Het is daarom van belang om deze verschillen inzichtelijk te maken. Op deze manier kan voorkomen worden dat er in het opzetten van de grensoverschrijdende samenwerking met de verkeerde partijen contact wordt gelegd. Door vroeg in het proces van samenwerking transparantie te creëren, maar ook inhoudelijke informatie te delen kan er onderling overleg plaatsvinden over mogelijke verschillen. Een vorm om elkaar hierin nog beter te leren kennen is door een uitwisseling van personeel. Zo krijgen zij een beter beeld van hoe waterbeheer aan de andere zijde van de grens organisatorisch in elkaar zit en leren grensoverschrijdende collega's elkaar ook persoonlijk beter kennen. Een nadeel hiervan is dat uitsluitend de personen die worden uitgewisseld de grensoverschrijdende manier van werken ervaren (Van der Molen, 2011).

Bekendheid met bestuurlijke aangelegenheden bij overige deelnemers

In het laten slagen van grensoverschrijdende samenwerking kan het handig zijn om op de hoogte te blijven van de veranderingen in de (politiek-) bestuurlijke situatie van grensoverschrijdende partners. Om deze reden moeten relaties onderhouden worden, en netwerken verder worden uitgebreid. Door collega's aan de andere kant van de grens op verschillende niveaus binnen de betrokken organisaties op te zoeken en ook persoonlijk te leren kennen (niet uitsluitend op de inhoud), kan hieraan een bijdrage worden geleverd. Naast de formele bejegening van deze relaties kan het ook zinvol zijn op een informele manier contacten te onderhouden. Voor een meer algemeen beeld van de politiek-bestuurlijke situatie van grensoverschrijdende partners kunnen ook andere informatiekanalen gebruikt worden zoals lokale dagbladen of (digitale) nieuwsbrieven (Van der Molen, 2011). Als laatste moeten actoren ook binnen de samenwerking bewust zijn van de verschillende bestuurslagen waarin hun partners zich bevinden en de bevoegdheden of verantwoordelijkheden die dit met zich meebrengt (Bovens, 't Hart, & van Twist, 2001).

Te besteden middelen

Wanneer er een verschil is in de beschikbaarheid van middelen aan één of beide zijden van de grens, kan dit negatieve gevolgen hebben voor de grensoverschrijdende samenwerking. Om dit te overkomen

moet bespreekbaar en inzichtelijk gemaakt worden wat de onderlinge verschillen zijn in beschikbare middelen. Er kan vervolgens gekeken worden hoe de gezamenlijke inzet op basis van deze middelen het beste kan worden verdeeld. Wanneer de wil er is om de beschikbaarheid van middelen te vergroten, kan er geprobeerd worden om dit op een hoger niveau te agenderen. Daarnaast zijn er mogelijk subsidies beschikbaar, waardoor de inzet van eigen middelen in mindere mate nodig is. In het geval van grensoverschrijdend waterbeheer kan dit bijvoorbeeld via Interreg-subsidies die via de EU beschikbaar worden gesteld (Van der Molen, 2011).

Cultuur

Ondanks dat betrokken organisaties in grensgebieden relatief dicht bij elkaar liggen, kunnen cultuurverschillen een grote barrière vormen in grensoverschrijdende samenwerking (op het gebied van waterbeheer). Deze cultuurverschillen kunnen leiden tot stereotypen vanuit beide zijden van de grens, die de samenwerking negatief beïnvloeden (Reichenbach et al., 1999). Om de samenwerking te kunnen laten slagen, is het belangrijk om begrip te creëren voor onderlinge cultuurverschillen en samen te kijken hoe men hier het beste mee om kan gaan. Dit kan onder andere door heersende cultuurverschillen bij aanvang van de samenwerking al bespreekbaar te maken. Hierbij kunnen personen vanuit de verschillende organisaties betrokken worden die kennis hebben van, en interesse hebben in cultuurverschillen en die weten hoe hiermee om gegaan kan worden. Dit zou iemand kunnen zijn die direct binnen de grensoverschrijdende samenwerking betrokken is, maar zou ook als ‘onafhankelijke invloed’ uit (een van) de organisaties naar voren kunnen komen. Als laatste vormen cultuurverschillen niet alleen een obstakel, maar kunnen ze ook helpen om elkaar beter te leren kennen of vormen ze een aanzet tot innovatie. Het onderkennen van cultuurverschillen kan daarnaast een aspect humor binnen de samenwerking bieden (Van der Molen, 2011).

Taal

Onbegrip op basis van taal kan negatieve gevolgen hebben voor grensoverschrijdende samenwerking. Goed interpersoonlijk contact is van belang om inzicht te verwerven in de handelingstheorieën, de ervaren belemmeringen voor de andere stakeholders op het spoor te komen en daarna geschillen hierover op te kunnen lossen (Hoppe et al., 2008; Imperial, 2005). Het overkomen van verschillen in taal kost tijd, geld en moeite, bijvoorbeeld doordat bij vergaderingen vertalers aanwezig moeten zijn. Wanneer personen ingezet worden die beide talen beheersen wil dat echter nog niet zeggen dat zij ook de manier van denken van grensoverschrijdende partijen begrijpen. Er zijn verschillende manieren waarop problemen rondom taal aangepakt kunnen worden. Partijen kunnen het beste gezamenlijk op zoek gaan naar oplossingen. Zo kan er bijvoorbeeld voor gezorgd worden dat belangrijke documenten in beide talen worden uitgegeven. Daarnaast wordt er in de grensstreken vaak een dialect gesproken die een mengeling is van beide talen. Bij het beperkt beheersen van de taal van de grensoverschrijdende partner kan er in dat geval ook voor gekozen worden om in het dialect te converseren. In de

grensoverschrijdende samenwerking tussen Limburg en Wallonië is dit in mindere mate mogelijk, aangezien het Limburgse dialect meer Duitstalige, dan Franstalige invloeden kent. Als laatste moet er in het geval dat taalproblemen lijken te leiden tot terughoudendheid in het onderhouden van contacten, kritisch gekeken worden naar de oorzaak van deze terughoudendheid. Er moet dan onderzocht worden of deze terughoudendheid daadwerkelijk voortkomt uit problemen met de taal, of dat er andere oorzaken aan ten grondslag liggen (Van der Molen, 2011).

Deze kritische overgangen en de mogelijkheden om ze te neutraliseren zijn relatief nieuw in de literatuur rondom grensoverschrijdend waterbeheer. In dit onderzoek wordt daarom juist nagegaan in hoeverre deze kritische voorwaarden ook voor de grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van waterbeheer tussen Limburg en Wallonië gelden. Overigens is op te merken dat de oplossingen die van der Molen (2011) aandraagt voor het neutraliseren van deze overgangen grotendeels de algemene succesvoorwaarden voor samenwerking, zoals geformuleerd in paragraaf 3.1.4, onderkennen.

Samenvatting 3.2

Grensoverschrijdende samenwerking is gericht op de samenwerking tussen regio's of gebieden over de nationale grenzen heen, om gezamenlijk te werken aan onderlinge relaties en op zoek te gaan naar oplossingen voor grensoverschrijdende problemen. Grensoverschrijdende samenwerking kan opgezet worden vanuit het verloop in vier fases: expressiefase, fase van informatie-uitwisseling, fase van gezamenlijk produceren van goederen of diensten, fase van herverdeling van macht en middelen. Daarnaast spelen verschillende prikkels in het opzetten en onderhouden van grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van waterbeheer rol. Het gaat dan om besef van gemeenschappelijke kansen, beleids- en institutionele druk en probleemdruk. Succesvoorwaarden voor grensoverschrijdende samenwerking zijn in de basis gelijk aan de voorwaarden zoals beschreven voor samenwerking in het algemeen (gezamenlijke doelstellingen, vertrouwen, betrokkenheid van stakeholders, en leiderschap). Echter worden vanuit het *transboundary work concept* wel enkele obstakels voor grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van waterbeheer benoemd. Deze richten zich onder andere op: de structuur van het openbaar bestuur, de organisatie van waterbeheer, bekendheid met bestuurlijke aangelegenheden bij overige deelnemers, te besteden middelen, cultuur en taal.

3.3 Verwachtingen voor het onderzoek

Uit de vorige hoofdstukken komen verschillende theoretische concepten naar voren, die naar waarschijnlijkheid ook van toepassing zijn op de grensoverschrijdende samenwerking tussen Limburg en Wallonië (op het gebied van waterbeheer). Dit resulteert in de volgende verwachtingen voor dit onderzoek:

Verwachting 1. De samenwerking tussen Limburg en Wallonië is voornamelijk gebaseerd op een asymmetrische afhankelijkheid (paragraaf 3.1.1). Limburg is vanwege zijn benedenstroomse positie afhankelijk van de samenwerking met Wallonië, terwijl dit andersom niet noodzakelijk het geval is.

Verwachting 2. De prikkels die aanzetten tot samenwerking worden in het geval van Limburg en Wallonië verschillend ervaren (paragraaf 3.2.3). Vanuit de richtlijnen van de KRW zouden partijen aan beide zijden van de grens enige beleids- en institutionele druk moeten voelen om samen te werken. Daartegenover is de probleemdruk waarschijnlijk groter aan de benedenstroomse Limburgse zijde, dan aan de Waalse zijde. Vanwege het achterblijven van deze probleemdruk aan Waalse zijde blijft ook het besef van gemeenschappelijke kansen hier achter.

Verwachting 3. De samenwerking tussen Limburg en Wallonië is tot nu toe nog amper verder gekomen dan de fase van informatie-uitwisseling (paragraaf 3.2.3). Aangezien het bekend is dat er al wordt samengewerkt tussen Limburg en Wallonië in verschillende werkgroepen, is deze samenwerking de expressiefase wel al voorbij. Waarschijnlijk blijft de samenwerking in de fase van informatie-uitwisseling steken, aangezien er (op basis van oriënterend onderzoek) nog geen overtuigend bewijs zichtbaar is van gezamenlijk geproduceerde goederen of diensten.

Verwachting 4. Vertrouwen, gezamenlijke doelen en betrokkenheid van de (juiste) stakeholders zijn belangrijke succesvoorwaarden voor de samenwerking tussen Limburg en Wallonië op het gebied van waterbeheer, aangezien vanuit de literatuur beargumenteerd wordt dat deze voorwaarden zowel in het algemeen als voor grensoverschrijdende samenwerking gelden (paragraaf 3.1.4). De gezamenlijk opgestelde doelstellingen moeten het belang van de samenwerking vertegenwoordigen. Het opbouwen van vertrouwensrelaties zou mogelijk zelfs vooraf moeten gaan aan het opstellen van gezamenlijke doelen, aangezien er zonder onderling vertrouwen mogelijk geen of te weinig bereidheid is om gezamenlijk problemen aan te pakken. In het proces van *consensus building* komt de samenwerking waarschijnlijk tot in de fase van *definition*, waarin gezamenlijke doelen worden opgesteld. Aangezien de samenwerking nog niet zo soepel lijkt te verlopen blijft de concrete invulling van deze doelen in de fase van *deliberation* waarschijnlijk nog achter. Voor de betrokkenheid van stakeholders moeten partijen aan beide zijden samenwerken met diegenen die ook bevoegd zijn voor het opstellen, dan wel uitvoeren van beleid.

Verwachting 5. Structuur van het openbaar bestuur, organisatie van waterbeheer en taal vormen waarschijnlijk de grootste obstakels in de samenwerking tussen Limburg en Wallonië (paragraaf 3.2.5). Allereerst is er de kans dat de structuur van het openbaar bestuur een obstakel vormt, aangezien België een volledig andere politiek-bestuurlijke indeling kent dan Nederland. Ten tweede vormt de organisatie van waterbeheer waarschijnlijk een obstakel, omdat het onduidelijk is waarvoor de verschillende waterbeherende partijen precies bevoegd zijn. Taal zal een groot obstakel vormen aangezien de Nederlandse en de Franse taal dusdanig van elkaar verschillen. Andere genoemde obstakels zijn mogelijk ook aanwezig, maar zullen een minder belangrijke rol spelen. Aangezien de samenwerking plaatsvindt tussen twee aangrenzende regio's is de verwachting dat de verschillen in cultuur niet extreem groot zijn. Daarnaast wordt er al in verschillende grensoverschrijdende verbanden samengewerkt, waardoor de verwachting is dat betrokkenen in ieder geval op de hoogte zijn van de (bestuurlijke) achtergrond van hun partner. Als laatste is er op basis van de context en theoretische achtergrond nog weinig te zeggen over de beschikbaarheid van middelen voor de samenwerking tussen Limburg en Wallonië.

4. Methoden en technieken

Dit hoofdstuk beschrijft het gebruik van de gekozen onderzoeksstrategie, hoe het onderzoek is uitgevoerd en hoe de resultaten hiervan zijn geanalyseerd. Allereerst wordt dieper ingegaan op de keuze voor een kwalitatief onderzoek. Hierna wordt de onderzoeksmethode toegelicht en hoe de selectie van respondenten heeft plaatsgevonden. De analyse beschrijft op welke manier de data verwerkt is naar concrete resultaten. Als laatste worden de kwaliteitscriteria voor dit onderzoek besproken.

4.1 Onderzoeksstrategie

Kwalitatief onderzoek is erop gericht om de ervaringen en gezichtspunten van betrokkenen samen te brengen, en concepten te ontwikkelen om sociale verschijnselen in hun natuurlijke context te kunnen begrijpen (Boeije, 2019). Het doel van dit onderzoek is het opstellen van succesvoorwaarden voor de samenwerking tussen Limburg en Wallonië op het gebied van waterbeheer en het toetsen in hoeverre deze voorwaarden in de huidige samenwerking al aanwezig zijn. Dit gebeurt op basis van de ervaringen van mensen die in hun werkzaamheden verbonden zijn aan de samenwerking met Limburg of Wallonië. Dit onderzoek is beschrijvend van aard, waarin vanuit een theoretische achtergrond de succesvoorwaarden voor grensoverschrijdende samenwerking in de situatie van Limburg en Wallonië worden onderzocht (Boeije, 2019). Door middel van de ervaringen van betrokken stakeholders worden problemen rondom de samenwerking onderschreven en kunnen ideeën voor oplossingen voor deze problemen worden aangedragen. Op basis hiervan en op basis van de eerdere theoretische achtergronden, kunnen succesvoorwaarden worden opgesteld voor deze meer specifieke situatie. In de verdere uitwerking van de onderzoeksvraag die gericht is op het Grenswaterhuis wordt daarnaast op een explorerende manier een verbinding gezocht met de praktijk. Dit gebeurt door een adviesvraag te beantwoorden over in hoeverre een Grenswaterhuis kan bijdragen aan het verbeteren van de samenwerking.

4.1.1 Casestudy

Dit onderzoek heeft het ontwerp van een casestudy. Een casestudy kan verschillende functies dienen, zoals beschrijven, verkennen, diagnosticeren of evalueren. Omdat een casestudy zich op een afgebakend onderwerp richt zijn er maar een gering aantal eenheden nodig die door middel van bijvoorbeeld interviews wel tot een groot aantal variabelen kunnen leiden (Van Thiel, 2013). De focus van dit onderzoek is de grensoverschrijdende samenwerking en de locus van dit onderzoek is gericht op de samenwerking op het gebied van waterbeheer en specifiek tussen Limburg en Wallonië. Er is gekozen voor deze specifieke samenwerking vanuit een opdracht van Waterschap Limburg, aangezien de samenwerking met Wallonië, ten opzichte van de andere grensgebieden Vlaanderen en Duitsland, relatief het minst goed verloopt. Het waterschap acht onderzoek nodig om erachter te komen wat de ervaringen en perspectieven vanuit verschillende betrokken partijen zijn, en wat er nodig is om de

samenwerking in de toekomst te kunnen bevorderen. Perspectieven en ervaringen die in het onderzoek zijn meegenomen komen voort vanuit verschillende niveaus, zoals lokaal vanuit gemeentes, regionaal, provinciaal, en vanuit Belgische zijde, op gewestelijk niveau. Aan de ene kant richt het onderzoek zich op de ervaringen rondom samenwerking. Aan de andere kant is een praktisch voorbeeld toegevoegd in de vorm van een casus van het Grenswaterhuis, om de praktische voorwaarden voor grensoverschrijdende samenwerking te kunnen toetsen.

4.2 Methode van onderzoek

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van documentenanalyse en semigestructureerde interviews, op basis van een topiclijst. De documentenanalyse is met name gebruikt om achtergrondinformatie op te doen vóór de start van de interviews. Deze achtergrondinformatie was vooral gericht op de politiek-bestuurlijke situatie in België, de betrokkenheid bij bestaande samenwerkingsverbanden tussen Limburg en Wallonië op het gebied van waterbeheer en de casus van het Grenswaterhuis (zie hoofdstuk 2). Daarnaast zijn enkele documenten gebruikt in de beantwoording van de empirische deelvragen. Tabel 1 biedt een overzicht van de gebruikte documenten.

Tabel 1 Overzicht van documenten

Documentnummer	Titel van het document	Omschrijving	Bron/ Eigenaar
Document 1	Document: Vertegenwoordiging WL in bestuurlijke overleggrema	Omschrijft de vertegenwoordiging van bestuurders in verschillende (grensoverschrijdende) samenwerkingsverbanden, waaronder de IMC	Waterschap Limburg
Document 2	Document: Verslag vierde bijeenkomst [naam werkgroep]	Notulen van de laatste bijeenkomst van de werkgroep [...] waarin Limburg en Wallonië gezamenlijk betrokken zijn	Waterschap Limburg
Document 3	Document: Gesprek met GPRW over grensoverschrijdende samenwerking	Notulen van een vergadering omtrent de achtergrond van het Grenswaterhuis zoals dit bij de Waterschappen Vechtstromen & Rijn en IJssel gebruikt wordt	Waterschap Limburg
Document 4	Document: Deelnemerslijst [naam werkgroep]	Bevat de (contact)gegevens en een overzicht van aanwezigheid van betrokkenen binnen de werkgroep [...]	Waterschap Limburg
Document 5	Schriftelijke reactie vanuit Waalse waterbeherende organisatie	Schriftelijke reactie die de bestuurlijke indeling en de betrokkenheid van verschillende partijen aan Waalse zijde m.b.t. waterbeheer beschrijft	Anoniem (vanuit Wallonië)

Interviews zijn zowel mondeling als schriftelijk afgenomen. Bij voorkeur werden interviews mondeling afgenomen, maar in geval van beperkte tijd of beschikbaarheid van de respondent is ook de optie gegeven voor een schriftelijke versie van het interview. De semigestructureerde topiclijst voor de interviews is op basis van de theoretische achtergrond op een deductieve manier opgesteld. De vragen zijn echter inductief geformuleerd. Door vragen breed te stellen en niet specifiek te richten op theoretische concepten konden er overeenkomsten en verschillen gezocht worden tussen de verschillende interviews (Tijmstra & Boeije, 2011). De onderwerpen in het interview zijn onderverdeeld in:

- **Algemeen.** De kop ‘algemeen’ besloeg vragen over de functie van de respondent, hoe de respondent verbonden is aan de samenwerking met Limburg of Wallonië, wat het doel is van de samenwerking, met welke grensoverschrijdende partners er wordt samengewerkt en wat de frequentie van het contact is dat zij met grensoverschrijdende partners hebben.
- **Samenwerking.** De kop ‘samenwerking’ besloeg vragen over wanneer grensoverschrijdende samenwerking als succesvol kan worden gezien (wat maakt of breekt een goede samenwerking), wat de positieve en negatieve aspecten zijn van de samenwerking met de grensoverschrijdende partners en wat er nodig is om problemen te overkomen en contacten te kunnen intensiveren.
- **Casus Grenswaterhuis.** Voor de laatste kop ‘casus Grenswaterhuis’ werd respondenten gevraagd om een casus te lezen en hierop te reageren, de positieve en negatieve aspecten ervan te benoemen, iets te zeggen over het nemen van initiatief door beide partijen en een uitspraak te doen over het belang van de locatie waar grensoverschrijdende samenwerking plaatsvindt.

De onderwerpen en vragen in de interviews zijn voor Limburgse én Waalse zijde hetzelfde gebleven. Uiteraard werden vragen wel aangepast naar Limburgse of Waalse samenwerking op basis van de achtergrond van de respondent. Voor de mondelinge interviews met Waalse respondenten is een Engelse versie van de topiclijst gemaakt². De schriftelijke interviews waren volledig in het Frans.

4.2.1 Respondenten

Respondenten die benaderd zijn om mee te doen aan het onderzoek waren mensen die vanuit Limburgse of Waalse zijde betrokken zijn bij de werkgroep [...] ³. Op basis van het overzicht van deelnemers binnen deze samenwerking (Document 4) is in eerste instantie een selectie gemaakt uit de personen die bij de laatste vergadering aanwezig waren. Daarnaast is gekeken naar vertegenwoordiging van verschillende bestuurlijke niveaus. Naarmate verschillende potentiële respondenten aangaven niet deel te kunnen nemen aan een interview, zijn ook andere personen benaderd die niet aanwezig waren bij de laatste vergadering. Wederom is er hierbij op gelet dat zij verschillende bestuurlijke niveaus

² Voor de volledige topiclijsten zie bijlage 1.

³ Om de anonimiteit van de respondenten te kunnen waarborgen wordt de naam van dit samenwerkingsverband niet genoemd.

vertegenwoordigden. Aan de ene kant om een beter beeld te krijgen van hoe de bevoegdheden aan Waalse zijde met betrekking tot waterbeheer verdeeld zijn, en aan de andere kant om erachter te komen of obstakels en voorwaarden voor succes verschillen per bestuurlijk niveau. Enkele respondenten aan Limburgse zijde zijn gevonden door middel van de sneeuwbalmethode (Tijmstra & Boeije, 2011). Deze respondenten zijn benaderd op basis van de aanbeveling van eerder geïnterviewde respondenten, die beschreven dat deze personen van toegevoegde waarde konden zijn op basis van hun kennis en ervaringen omtrent grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van waterbeheer.

Alle respondenten zijn via de mail benaderd voor een interview. Wanneer na vijf werkdagen een reactie uitbleef, is een herinneringsmail verstuurd met daarin de keuze voor een mondeling, dan wel schriftelijk interview. In totaal zijn er zes respondenten aan Limburgse zijde geïnterviewd, waarvan er drie niet direct betrokken waren in het samenwerkingsverband [*naam werkgroep*], maar die wel vanuit een andere organisatie of samenwerkingsverband verbonden waren aan een samenwerking met Wallonië. Als gevolg van de effecten van de coronacrisis hebben interviews niet face-to-face maar telefonisch of schriftelijk plaatsgevonden. Alle interviews met respondenten aan Limburgse zijde hebben mondeling, via de telefoon plaatsgevonden. Een nadeel hiervan is dat de gezichtsuitdrukkingen of houding van respondenten niet meegenomen worden, die uitspraken mogelijk wel zouden kunnen versterken. Het voordeel van telefonische interviews ten opzichte van schriftelijke interviews is dat er wel nog steeds doorgevraagd kan worden voor verduidelijking of bevestiging van antwoorden van respondenten (Boeije, 2019).

Respondenten aan Waalse zijde waren moeilijker te bereiken. Mailcontact met alle Waalse respondenten heeft in het Frans plaatsgevonden. Ook hier is na vijf werkdagen een herinneringsmail verstuurd met de keuze voor een mondeling of schriftelijk interview, waarin ook het belang van hun bijdrage nog extra benadrukt werd. In totaal hebben zes respondenten aan Waalse zijde deelgenomen aan het onderzoek. Twee van deze respondenten zijn gezamenlijk in één gesprek, mondeling geïnterviewd via Zoom. De overige vier respondenten hebben een schriftelijke versie van het interview ingevuld, aangezien beperkte tijd aan de zijde van respondenten het niet toeliet om een mondeling interview te kunnen plannen. Een nadeel van schriftelijke interviews is dat er niet (direct) doorgevraagd kan worden op de antwoorden van respondenten (Boeije, 2019), maar op deze manier zijn Waalse respondenten binnen hun beperkte tijd toch vertegenwoordigd in het onderzoek. Het mondelinge interview heeft in het Engels plaatsgevonden, waarbij de ene respondent enkele keren Franse uitspraken van de andere respondent heeft vertaald. De schriftelijke interviews zijn volledig in het Frans ingevuld, maar in de uitwerking hiervan naar het Nederlands vertaald. Er zou in de vertaling naar het Nederlands een misinterpretatie van antwoorden plaats kunnen vinden. Voor de analyse en uitwerking van de resultaten was het echter van belang om in één begrijpelijke taal te werken. Schriftelijke interviews van Waalse respondenten waren niet altijd volledig, omdat respondenten aangaven vanuit hun functie geen uitspraken over

bepaalde onderwerpen te kunnen doen. Daarnaast was er nog een zevende Waalse respondent die niet geantwoord heeft op de vragen uit het schriftelijke interview, maar wel een reactie heeft gestuurd waarin hij de bestuurlijke situatie van waterbeheer in Wallonië uitlegde. Deze reactie is ook meegenomen in de documentenanalyse van het onderzoek (Document 5).

In onderstaande tabel 2 zijn alle respondenten weergegeven, waarin onderscheid gemaakt wordt tussen respondenten aan Limburgse en aan Waalse zijde. Om volledige anonimiteit van de respondenten te kunnen bewaren is ervoor gekozen om de organisatie waarin zij werkzaam zijn niet te benoemen, maar in plaats daarvan het niveau waarop deze organisatie zich bevindt, dan wel de functie van de organisatie. Aangezien niet alle respondenten in hun huidige functie nog met grensoverschrijdende partners samenwerken, wordt hun functie en niveau omschreven als die waarin zij hun kennis en ervaringen rondom samenwerking met grensoverschrijdende partners hebben opgedaan. Schriftelijke interviews zijn in de tabel aangegeven met een *.

Tabel 2 Overzicht van respondenten

Respondent Limburg	Functie	Niveau	Respondent Wallonië	Functie	Niveau
L1	Strategisch adviseur (projectleider binnen werkgroep [...])	Waterbeherend A	W1	Burgemeester	Lokaal
L2	Rivierkundig beleidsmedewerker	Waterbeherend B	W2	Wethouder	Lokaal
L3	Directeur (organisatie in toeristische sector)	Regionaal	W3*	Strategisch adviseur	Lokaal
L4	Strategisch adviseur	Waterbeherend A	W4*	Voorzitter visvereniging	Regionaal
L5	Operationeel leider (bij calamiteiten)	Waterbeherend B	W5*	Directeur (van de dienst Waterwegen)	Provinciaal
L6	Projectleider	Provinciaal	W6*	District manager (SPW)	Waals Gewest/ Waterbeherend

Bij ieder mondeling interview is enkele minuten voor aanvang een mail gestuurd naar de betreffende respondent met daarin een toestemmingsverklaringsformulier in het kader van de onderzoeksethiek⁴, en een beschrijving van de casus van het Grenswaterhuis⁵. Naast dat de respondent zelf de mogelijkheid had om het toestemmingsverklaringsformulier door te nemen, is dit voor de start van het interview met de respondent doorgenomen. Pas op het moment dat de respondent aangaf hiermee akkoord te zijn en geen vragen meer had, is de opname en het interview gestart. Alle respondenten van de mondelinge interviews hebben via de mail een reactie gestuurd met daarin hun akkoord met betrekking tot het geven van toestemming voor gebruik van de data afkomstig uit het interview. Met betrekking tot de casus van het Grenswaterhuis is ervoor gekozen om deze pas enkele minuten voor aanvang van het interview te sturen, zodat de respondent zo min mogelijk kans had om vooraf (sociaal wenselijke) antwoorden te bedenken. Tijdens het interview heeft de respondent de tijd gekregen om de casus door te nemen en zijn of haar eerste reactie hierop te geven. Aan het einde van de interviews heeft de respondent de mogelijkheid gehad om eigen vragen of opmerkingen ter sprake te stellen. Ook is aangegeven dat respondenten na het interview nog contact op konden nemen om vragen, opmerkingen of toevoegingen te delen. Alleen twee Limburgse respondenten hebben hier gebruik van gemaakt⁶.

In alle schriftelijke versies van de interviews zijn, in de uitleg voorafgaand aan de interviewvragen, de onderdelen van de toestemmingsverklaring uitgelegd. Duidelijk aangegeven is dat respondenten met het invullen van hun naam, en het terugsturen van het document, toestemming gaven voor het gebruik van de data volgens de onderdelen van de toestemmingsverklaring. Ook hierin is aangegeven dat respondenten na afloop van het interview nog contact op konden nemen voor eventuele vragen, opmerkingen, of toevoegingen. De casus van het Grenswaterhuis is voorafgaand aan de vragen in het document gepresenteerd⁷. Nadat het onderzoek is afgerond ontvangen alle deelnemende respondenten (een samenvatting van) het onderzoek.

Tabel 3 op de volgende pagina toont hoe de empirische deelvragen beantwoord zijn. Voor het beantwoorden van deze empirische deelvragen zijn voornamelijk de (schriftelijke) interviews en in enkele gevallen documenten gebruikt. Daarnaast is aangegeven hoe de deelvragen in dit onderzoek meetbaar zijn gemaakt.

⁴ Voor het volledige toestemmingsverklaring formulier zie bijlage 2.

⁵ Voor de volledige casus zoals gepresenteerd in de interviews zie bijlage 3.

⁶ Beide respondenten voegden toe dat het aspect 'taal' ook nog een grote invloed had op de samenwerking tussen Limburg en Wallonië, dit aspect was in het interview nog niet naar voren gekomen.

⁷ Voor de volledige versie van het schriftelijke interview (in het Frans) zie bijlage 4.

Tabel 3 Gebruikte instrumenten voor beantwoording van deelvragen

Deelvragen	Met welk instrument is deze vraag beantwoord?	Operationalisering
1. Wat is het doel van de samenwerking tussen Limburg en Wallonië? En welke positieve aspecten worden binnen deze samenwerking ervaren?	(schriftelijke) interviews	<ul style="list-style-type: none"> - Doel van de samenwerking - Manier waarop respondent verbonden is aan samenwerking - Wie zijn de samenwerkingspartners - Frequentie en ervaring van contact - Positieve ervaringen in samenwerking met grensoverschrijdende partners - Wat levert samenwerking op
2. Welke obstakels worden ervaren in de samenwerking tussen Limburg en Wallonië? En hoe kunnen deze obstakels overbrugd worden?	(schriftelijke) interviews + documenten (D1)	<ul style="list-style-type: none"> - Negatieve ervaringen in samenwerking met grensoverschrijdende partners - Wat moet er veranderen om huidige obstakels te overbruggen - Verschil met samenwerking binnen eigen land - Nagaan aanwezigheid van obstakels (indirect): de structuur van het openbaar bestuur, de organisatie van waterbeheer, bekendheid met bestuurlijke aangelegenheden bij overige deelnemers, te besteden middelen, cultuur en taal
3. Welke voorwaarden worden nodig geacht voor een succesvolle grensoverschrijdende samenwerking tussen Limburg en Wallonië?	(schriftelijke) interviews	<ul style="list-style-type: none"> - Wanneer wordt grensoverschrijdende samenwerking als succesvol geacht - Wat maakt of breekt een goede samenwerking - Verschil met samenwerking binnen eigen land - Nagaan aanwezigheid van voorwaarden (indirect): gezamenlijke doelen, vertrouwen, betrokkenheid van stakeholders
4. Wat zijn de ideeën en verwachtingen over de intensivering van de samenwerking tussen Limburg en Wallonië?	(schriftelijke) interviews	<ul style="list-style-type: none"> - Eens of oneens met intensivering - Mogelijkheid tot intensivering - Wat nodig wordt geacht voor intensivering
5. In hoeverre draagt een Grenswaterhuis bij aan het realiseren van een succesvolle grensoverschrijdende samenwerking?	(schriftelijke) interviews + documenten (D3)	<ul style="list-style-type: none"> - Positieve/ negatieve aspecten van de casus - Initiatief voor opzet - Locatie van GWH - Bijdragen aan verbeteren samenwerking - Bijdragen aan intensiveren samenwerking

4.3 Analyse

Om een vertaling te maken naar concrete resultaten zijn de verzamelde data getranscribeerd, gecodeerd en geanalyseerd. De benodigde documenten zijn vooraf aan de interviews geanalyseerd door de informatie uit de bestanden (meermaals) goed door te lezen en de relevante onderdelen te selecteren. De interviews zijn op basis van de geluidsopnames volledig getranscribeerd, geanonimiseerd en daarna met behulp van Nvivo gecodeerd. Na de uitwerking van de interviews zijn de opnames in verband met privacy overwegingen meteen verwijderd.

Aangezien er in de semigestructureerde interviews al gewerkt was met een topiclijst is de fase van open coderen overgeslagen en is er meteen gestart met axiaal coderen (Boeije, 2019). Nadat alle interviews gecodeerd waren zijn in de fase van selectief coderen verschillende thema's opgesteld waaronder de verschillende codes geplaatst werden. Deze thema's zijn opgesteld op basis van de structuur van de semigestructureerde interviews. Nadat alle codes onderverdeeld waren over deze hoofdthema's zijn, waar mogelijk, de verschillende codes nogmaals samengevoegd onder verschillende sub-koppen. De volledige verdeling van codes is terug te vinden in de codeboom⁸. Op basis van deze analyse zijn de resultaten voor dit onderzoek geformuleerd.

4.4 Kwaliteitscriteria

Om na te gaan in hoeverre een onderzoek aan de kwaliteitseisen voldoet kunnen verschillende criteria worden nagegaan. In deze paragraaf worden de kwaliteitscriteria betrouwbaarheid en validiteit verder toegelicht voor dit onderzoek.

Betrouwbaarheid

Betrouwbaarheid is erop gericht om toevalligheden in het onderzoek te voorkomen. Het richt zich juist op het zoeken naar de mogelijkheid tot het herhalen van het onderzoek. Inzichtelijkheid en consistentie in het proces van dataverzameling dragen hieraan bij (Van Thiel, 2013). In kwalitatief onderzoek gaat het bij betrouwbaarheid met name om de context van het onderzoek (Symon & Cassell, 2012). Om de betrouwbaarheid te kunnen waarborgen is in het methoden stuk van dit onderzoek een uitgebreide beschrijving gegeven van alle stappen rondom dataverzameling en analyse in dit onderzoek. Alle respondenten zijn op een gelijkwaardige manier benaderd. Aangezien het niet voor alle respondenten mogelijk was om deel te nemen aan een mondeling interview, zijn ook enkele schriftelijke interviews uitgevoerd. Hierbij is echter wel dezelfde semigestructureerde topiclijst aangehouden en zijn daarmee dezelfde soort vragen gesteld. Dit is expliciet beschreven zodat dezelfde soort stappen bij een herhaling van dit onderzoek gezet zouden kunnen worden. Doordat er uiteindelijk in het onderzoek gebruik is gemaakt van zowel documentenanalyse, mondelinge en schriftelijke interviews is er een bepaalde mate

⁸ Voor de volledige codeboom zie bijlage 5.

van triangulatie te herkennen die de betrouwbaarheid van het onderzoek vergroot. Met betrekking tot het waarborgen van intersubjectiviteit zijn tijdens de mondelinge interviews antwoorden van respondenten door de onderzoeker herhaald om daarmee bevestiging te zoeken voor hun uitspraken. In het geval van de vertalingen van de schriftelijke interviews was het waarborgen van intersubjectiviteit lastiger. De vertalingen van de interviews, die vooraf geanonimiseerd waren, zijn echter wel door een onafhankelijke persoon gecontroleerd. Met betrekking tot de data-analyse zijn alle interviews op een zelfde manier getranscribeerd, gecodeerd en uiteindelijk geanalyseerd. Om de geanalyseerde data inzichtelijk te maken is het proces van de analyse beschreven en is daarnaast de codeboom toegevoegd in bijlage 5.

Validiteit

Validiteit is erop gericht om te zien of de onderzoeker ook daadwerkelijk meet wat hij of zij wilde meten. Dit is verder te onderscheiden in interne en externe validiteit (Van Thiel, 2013). Interne validiteit richt zich op de juistheid van de gekozen onderzoeksmethoden voor datgene wat gemeten dient te worden. Bij interne validiteit in het geval van kwalitatief onderzoek gaat dit ook wel over geloofwaardigheid (Symon & Cassell, 2012). Deze geloofwaardigheid is in dit onderzoek gewaarborgd door aan de ene kant het proces van het onderzoek uitgebreid te beschrijven, en aan de andere kant door dit proces van het onderzoek ook regelmatig met medestudenten en begeleiders in (online) bijeenkomsten te bespreken. De feedback die uit deze bijeenkomsten naar voren kwam is meegenomen en verder verwerkt in het onderzoek. Daarnaast worden uiteindelijk de resultaten met de respondenten gedeeld. Externe validiteit richt zich op de generaliseerbaarheid van het onderzoek naar andere groepen of situaties (Van Thiel, 2013). Aangezien dit onderzoek zich specifiek focust op de casestudy rondom grensoverschrijdend waterbeheer tussen Limburg en Wallonië, is er een beperkte mate van generaliseerbaarheid. Desondanks kan op basis van de gebruikte methoden in dit onderzoek mogelijk ook grensoverschrijdende samenwerking tussen andere gebieden, regio's of in andere thema's dan waterbeheer worden onderzocht, die naar waarschijnlijkheid tot vergelijkbare resultaten zouden leiden.

5. Resultaten

Dit hoofdstuk gaat in op de vraag hoe er vanuit Limburg en Wallonië tegen de grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van waterbeheer wordt aangekeken. De indeling van dit hoofdstuk is gebaseerd op de thema's uit de (semigestructureerde) interviews. Allereerst zal in worden gegaan op de huidige samenwerking: wat is op dit moment het doel van de samenwerking, wie zijn de samenwerkingspartners en hoe wordt (de frequentie van) het contact met deze partners ervaren. Vervolgens worden in het stuk over samenwerking de verschillende obstakels en factoren voor succes beschreven. De structuur van deze paragraaf verloopt van de bespreking van de ervaren obstakels in de samenwerking tussen Limburg en Wallonië naar de verschillende andere voorwaarden die belangrijk worden geacht voor het succes van de samenwerking. In het stuk rondom de casus van het Grenswaterhuis wordt specifiek aandacht besteed aan hoe een samenwerking in de praktijk vorm zou kunnen krijgen. Respectievelijk wordt hierin behandeld wat als positief aan deze casus wordt ervaren, wat de obstakels zijn en wat er in deze casus mist. Daarnaast wordt er ingegaan op de benodigde partners voor deze vorm van samenwerking en de locatie van een potentieel Grenswaterhuis.

5.1 Huidige samenwerking

Deze paragraaf geeft een algemeen beeld van de huidige samenwerking tussen Limburg en Wallonië op het gebied van waterbeheer. Respectievelijk worden beschreven: de huidige doelen van de samenwerking, de huidige partners binnen de samenwerking en de ervaringen rondom de huidige frequentie van contacten.

5.1.1 Doel huidige samenwerking

De samenwerking tussen Limburg en Wallonië op het gebied van waterbeheer bevindt zich in een transnationale regio⁹, met als gevolg dat potentiële bedreigingen in Wallonië ook een gevaar kunnen vormen voor Limburg. Respondenten benoemen dat ze elkaar kunnen waarschuwen in geval van calamiteiten. Door samenwerkingen bijvoorbeeld in werkgroepen op te pakken, kunnen partijen elkaar verder helpen om hun gedeelde doelstellingen te bereiken. De huidige doelen van de samenwerking tussen Limburg en Wallonië op het gebied van waterbeheer zijn te onderscheiden in waterkwaliteit en waterkwantiteit. Respondent L2 bevestigt dit met de uitspraak:

“Ik denk dat de gezamenlijke doelstelling is dat we heel graag willen dat er schoon water, en voldoende water is.” (Respondent L2)

⁹ Door de samenwerking tussen lokale en regionale actoren ontstaat, op basis van onderlinge afhankelijkheid en gedeelde interesses, een eenheid tussen partijen in een grensoverschrijdende gebied.

Ook andere respondenten onderschrijven vaak één, dan wel beide doelstellingen waarop binnen hun functie de hoofdfocus lag. Het doel waterkwaliteit is erop gericht om schoon (drink)water te kunnen leveren en ontvangen. Door gezamenlijk aandacht te richten op het tegengaan van verontreinigingen in rivieren, zoals de Jeker of de Geul, kunnen beide partijen hun bijdrage leveren aan het behalen van de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water. Onder andere door de gevolgen van klimaatverandering is het voornaamste doel met betrekking tot waterkwantiteit om overstromingen tegen te gaan. Aan de ene kant wil men voldoende water behouden voor drinkwaterproductie of gevallen van droogte, daartegenover moet er voldoende water afgevoerd worden om overstromingen te voorkomen bij hoogwater.

5.1.2 Huidige samenwerkingspartners

Om te bepalen welke partners van belang zijn in de samenwerking, benoemen respondenten dat ze eerst kijken naar het doel van de samenwerking. In eerste instantie worden medestanders of belanghebbenden opgezocht in de samenwerking. Hierna kan de stap gezet worden naar beleidsbepalende partijen en uiteindelijk naar uitvoerende partijen.

“Met welke partijen dat je dan moet gaan samenwerken, ja... Je zoekt in eerst instantie een medestander of een belanghebbende. [...] En uiteindelijk wil je dat meer uitbreiden naar een stap waar het meer beleidsbepalend kan worden.” (Respondent L1)

Respondenten aan Limburgse zijde geven aan dat ze aan Waalse zijde voornamelijk samenwerken met partners op lokaal niveau, zoals de gemeenten in de grensgebieden. Daarnaast wordt er geprobeerd om beleidsbepalende partijen op provinciaal en federaal niveau te betrekken in de samenwerking, zoals de Provincie Luik en SPW (Service Public Wallonie). Respondenten aan Waalse zijde werken aan Limburgse zijde voornamelijk samen met partijen op provinciaal niveau, zoals met de Provincie Limburg of met waterbeherende partijen zoals Waterschap Limburg. In mindere mate wordt er samengewerkt met lokale en regionale partijen zoals de Gemeente Vaals en de Zuid-Limburgse vissersvereniging.

Op dit moment vindt de samenwerking tussen Limburg en Wallonië nog met name plaats in geval van calamiteiten die (directe) actie vereisen. Binnen de Internationale Maascommissie of binnen gezamenlijk opgezette werkgroepen en projecten wordt geprobeerd om de samenwerking voor de langere termijn op te zetten om de doelen van een goede waterkwaliteit en waterkwantiteit te kunnen behalen:

“Met name voor grensoverschrijdende rivieren zoals de Maas, verlopen de contacten via de Internationale Maascommissie waarin Nederland vertegenwoordigd is, evenals de Belgische Staat en de Gewesten (Wallonië, Vlaanderen en Brussel).” (vertaling D1)

Aangezien de samenwerking tussen Limburg en Wallonië op het gebied van waterbeheer nog in de beginfase is, worden private partijen zoals bedrijven nog niet betrokken in de samenwerking. Zo stelt respondent L1 dat grensoverschrijdende overheidsorganisaties zich eerst op het bepalen van gezamenlijk beleid moeten richten, voordat private partijen zoals projectontwikkelaars zich op de uitvoering kunnen gaan richten.

Een groot deel van de Limburgse respondenten ervaart de initiatieven voor samenwerking met Waalse partners op dit moment nog voornamelijk als ‘eenrichtingsverkeer’. Meestal komt het initiatief voor samenwerking vanuit Nederland en het initiatief vanuit de andere kant wordt door verschillende respondenten gemist. Verschillende Limburgse respondenten geven echter aan dat dit niet onvermijdelijk is, aangezien de urgentie voor samenwerking ook met name aan Limburgse zijde ligt. Respondent L5 bevestigt dit:

“Er komt zelden tot nooit een initiatief vanuit Wallonië. [...] Je moet altijd eraan trekken, wij zijn altijd de vragende partij. Dat is ook logisch want ze zitten bovenstrooms en wat benedenstrooms ligt daar hebben ze in feite geen belangen bij[...].” (Respondent L5)

5.1.3 Ervaring en frequentie van contact

Afhankelijk van het type samenwerking, zoals in projecten of in werkgroepen, variëren fysieke contacten tussen Waalse en Limburgse partijen op dit moment van één tot drie keer per jaar in vergaderingen of bijeenkomsten. In deze fysieke bijeenkomsten wordt ook geprobeerd de bestuurders van verschillende bestuurlijke niveaus te betrekken. Met name bij de hogere bestuurlijke autoriteiten aan Waalse zijde is deze betrokkenheid nog niet altijd zichtbaar (Document 4). In de tijd tussen de fysieke bijeenkomsten vindt contact voornamelijk telefonisch of via de mail plaats, dit is met name op ambtelijk niveau. Wanneer er specifiek wordt gekeken naar calamiteiten, zoals verontreinigingen, zijn er gemiddeld 30 meldingen per jaar die aan de Walen worden doorgegeven. Waalse respondenten ervaren het contact op dit moment als positief en constructief. Respondenten aan Limburgse zijde geven aan dat het soms als moeilijk wordt ervaren om telefonisch of via de mail in contact te komen met Waalse collega's. Wat het merendeel van hen betreft zou het contact met Waalse partners in de toekomst verder geïntensiveerd moeten worden:

“We willen daar ook graag de beslissers aan tafel hebben zitten, niet alleen de ambtenaren maar ook de bestuurders die daar stappen in kunnen gaan zetten.” (Respondent L1)

Tussenconclusie 5.1

In deze paragraaf is de huidige samenwerking tussen Limburg en Wallonië op het gebied van waterbeheer beschreven. Hun gedeelde doelstellingen zijn erop gericht om de juiste waterkwaliteit en waterkwantiteit te bereiken. Het bereiken van deze doelstellingen is nog volop in ontwikkeling. Aan Limburgse zijde zijn hier op dit moment partijen op provinciaal niveau bij betrokken (Provincie Limburg, Waterschap Limburg), aan Waalse zijde zijn het vooral nog de gemeenten op lokaal niveau die hierbij betrokken zijn. Het initiatief voor samenwerking komt met name (nog) vanuit Limburgs zijde. Fysieke contacten, in de vorm van vergaderingen, vinden gemiddeld één tot drie keer per jaar plaats. Tussendoor is er nog contact via de telefoon of mail. Onderlinge contacten zijn op dit moment met name nog op ambtelijk niveau.

5.2 Samenwerking: obstakels en succesvoorwaarden

In deze paragraaf worden de obstakels en voorwaarden voor een succesvolle samenwerking besproken, op basis van de uitspraken van respondenten. De structuur van deze paragraaf verloopt van de grootste obstakels in de samenwerking, naar de voorwaarden die belangrijk worden geacht voor een succesvolle samenwerking en die al in enige mate aanwezig zijn. Een opvallend resultaat na het analyseren van de data was dat aan alle obstakels die genoemd worden ook voorwaarden voor succes gekoppeld kunnen worden. Per sub-paragraaf zullen mogelijke obstakels besproken worden, op basis waarvan de voorwaarden voor succes geformuleerd worden.

5.2.1 Politiek-bestuurlijke indeling van (waterbeheer in) Wallonië

Op dit moment werken Limburgse partijen zoals Waterschap Limburg vooral samen met Waalse partners op lokaal niveau. Echter, de bevoegdheid van gemeenten met betrekking tot waterbeheer is in Wallonië vrij beperkt:

“Ze praten met ons alsof wij dezelfde macht als zij hebben, maar het Waterschap is totaal anders georganiseerd dan hier in België. Dus wij als gemeente, zijn vrij beperkt in de manier waarop we kunnen handelen.” (Respondent W1, vertaling RL)

De bevoegdheid voor waterbeheer in Wallonië ligt minimaal op regionaal niveau of nog hoger, op gewestelijk niveau. Een groot deel van de Limburgse respondenten benoemt dat het moeilijk is om in contact te komen met Waalse collega's op een hoger bestuurlijk niveau; zo blijven bijvoorbeeld de mails die ze sturen vaak onbeantwoord. De belangrijkste partij op federaal niveau is het Waalse gewest (Service Public Wallonie), die vanuit een politiek oogpunt de beleidsbepalende rol inneemt. Deze partij wordt door respondenten aan Waalse zijde als de belangrijkste partij benoemd om de samenwerking en

contacten tussen Limburg en Wallonië op het gebied van waterbeheer te kunnen verbeteren. Zo beschrijft respondent W3:

“Om tot geldige resultaten te komen is het noodzakelijk om contacten op officieel niveau (ministers, directeuren) te hebben, om “deuren te openen” naar meer regelmatige en intensieve contacten op serviceniveau.”(Respondent W3, vertaling RL)

Verschillende Waalse respondenten benoemen dat waterbeheer in Limburg veel verder ontwikkeld is ten opzichte van waterbeheer in hun eigen land. Om deze reden kunnen Limburgse partijen zoals het Waterschap een ondersteunende rol bieden aan Waalse partners. Bijvoorbeeld om kleine gemeenten te ondersteunen om meer aandacht te vragen voor waterbeheer op gewestelijk niveau of om van elkaar te leren. Respondent L1 benoemt dat lokale partijen, gezamenlijk met de steun van Limburg, waterbeheer op een hoger niveau beter onder de aandacht kunnen brengen:

“Dat is ook wat mensen lokaal vragen, de burgemeesters bijvoorbeeld van die gemeentes, het is ook dat zij willen dat er meer aandacht en prioriteit wordt gegeven vanuit federaal niveau naar wat er in de regio's moet gebeuren. Ze vragen ook zelf daar om. Ze zeggen dat het helpt als andere organisaties ook de druk erop gaan leggen.” (Respondent L1)

De ingewikkelde bestuurlijke structuur en onderverdeling van taken en verantwoordelijkheden rondom waterbeheer in Wallonië zorgt ervoor dat onderwerpen als verontreiniging geen vergelijkbare aandacht krijgen zoals dat in Nederland gebeurt. Respondent L5 geeft als voorbeeld dat er gebieden in Wallonië zijn die nog onvoldoende gerioleerd zijn. Al het ongezuiverde huishoudelijke afvalwater komt dan gewoon in beken terecht die naar Limburg stromen. Hij beschrijft dat in geval van een verontreiniging als gevolg hiervan, Limburg wel een melding van kan maken bij het Waalse gewest, maar dat zij meestal geen (directe) actie ondernemen om het probleem op te lossen. Dit komt met name door het gebrek aan prioriteit wat hieraan wordt gegeven:

“Dus er gebeurt wel wat [bij een serieuze calamiteit], maar het moet wel echt urgent zijn.”
(Respondent L5)

5.2.2 Bestuurlijk draagvlak

Vrijwel alle respondenten geven aan dat contacten op ambtelijk niveau als gemakkelijker worden ervaren ten opzichte van bestuurlijk niveau, aangezien op ambtelijk niveau partijen met meer regelmaat bij elkaar zitten en overleggen. Toch is het wel belangrijk om ook op bestuurlijk niveau voldoende draagvlak voor gezamenlijke plannen te creëren, aangezien zij de belangrijkste beslissers zijn met

betrekking tot beleidsbepaling en prioritering van waterbeheer. Bestuurders moeten zich op politiek vlak met ideeën en plannen voor samenwerking kunnen profileren en hier volledig achter staan:

“Ze moeten het vanaf het begin gaan dragen. [...] En het moet echt op het hoogste politieke niveau gesteund worden. Die moeten er als het ware mee op de foto kunnen, anders wordt het lastig.”

(Respondent L3)

Daarnaast hebben (Limburgse) bestuurders nog een belangrijke rol in het lobbytraject voor samenwerking naar andere (Waalse) bestuurders toe. Om tot een goede afstemming te komen, moeten bestuurders van alle betrokken partijen elkaar onderling dus ook opzoeken en elkaar kennen. Respondent L6 benoemt de contacten die nu door de provincie met Waalse bestuurders worden gesmeed:

“We zijn aan het kijken om bezoeken van gedeputeerden aan ministers in Wallonië te gaan organiseren. Dat ligt nu in Den Haag bij de permanente vertegenwoordiging van Wallonië.”

(Respondent L6)

5.2.3 Urgentie en beschikbaarheid van middelen

Doordat Limburg in het benedenstroomse gebied ligt, is het afhankelijk van het waterbeheer in het bovenstroomse gebied in Wallonië. Verschillende Limburgse respondenten beschrijven dat Wallonië de verontreinigingen die vanuit het bovenstroomse gebied Limburg instromen niet langer als hun probleem zien, zodra ze over de grens verdwijnen. Dit zorgt ervoor dat de urgentie voor samenwerking aan Waalse zijde, voornamelijk op een hoger niveau, achter blijft. Dit leidt niet alleen tot onbegrip bij Limburgse respondenten, maar ook bij de Waalse respondenten die op een lager niveau werkzaam zijn:

“Het is frustrerend om te merken dat de bevoegde diensten van het Waalse Gewest andere prioriteiten lijken te hebben [dan waterbeheer].” (Respondent W3, vertaling RL)

De prioritering die grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van waterbeheer (niet) krijgt aan Waalse zijde leidt tot een beperkte beschikbaarheid van de middelen: tijd, personeel en geld, die onderling met elkaar samenhangen. Aan beide kanten van de grens geven respondenten aan dat er beperkte tijd beschikbaar is voor internationale samenwerking. Zo benoemt respondent L1:

“Maar nu zijn het toch, aan beide kanten van de grens zaken die mensen erbij moeten doen, wat niet echt verankerd is in de organisatie. Als je tijd hebt doe je het, en als je geen tijd hebt kijk je toch eerst naar je eigen opgaven en niet wat er bij de burens speelt.” (Respondent L1)

Daarnaast heeft de beperkte personele capaciteit in alle overheidslagen van Wallonië gevolgen voor het kunnen verbeteren en intensiveren van de samenwerking met Limburg. Zo geeft Respondent L5 aan dat de verhouding van personele beschikbaarheid in Wallonië heel anders is verdeeld dan in Limburg:

“Wij zijn echt verwend in Nederland, zeker met betrekking tot de capaciteit die we erop in kunnen zetten. Want als ik in Nederland kijk naar een item waar ze hier met tien personen mee bezig zijn, daar hebben ze in Wallonië maar één persoon voor. Dus zij zitten wel echt met een gebrek aan capaciteit.”

(Respondent L5)

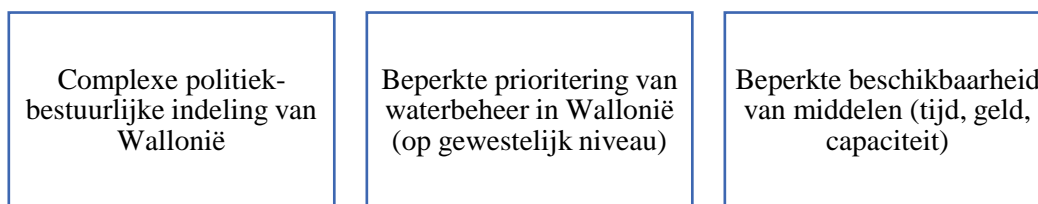
De beschikbaarheid van tijd en personeel is onder andere afhankelijk van de financiële middelen die hieraan besteed kunnen worden. Wederom heeft de ingewikkelde bestuurlijke indeling van Wallonië en de bevoegdheden, die daar op verschillende niveaus aan verbonden zijn, invloed op de beschikbaarheid van financiële middelen. Zoals respondent W2 het samenvat:

“Het probleem is altijd de investering in geld, tijd en personeel. Hierbij zou het moeten gaan om het Waalse Gewest, niet alleen om gemeentes.” (Respondent W2, vertaling RL)

Het merendeel van de respondenten stelt dat er structureel meer tijd moet worden besteed aan internationale samenwerking om de samenwerking te kunnen intensiveren. Een mogelijke oplossing die hiervoor wordt aangedragen door een Waalse respondent (W5) is om een collega aan te stellen die als vaste functie heeft om zich te richten op (het onderhouden van) grensoverschrijdende samenwerking. Echter benoemt deze respondent ook dat het met de huidige beschikbaarheid van (financiële) middelen lastig wordt om dit te realiseren.

Respondenten aan beide zijden onderschrijven dat de wil van de Walen om met Limburg samen te werken er wel is, maar dat beperkte bevoegdheden en middelen dit lastig maken. Limburg kan hier een ondersteunende rol in bieden door gezamenlijk te zoeken naar oplossingen voor financiering van samenwerkingsprojecten of kan zelf binnen de samenwerking een financiële bijdrage leveren aan Wallonië. Enkele respondenten geven aan dat het eerste de voorkeur krijgt, om onafhankelijkheid te kunnen bewaren.

Onderstaande figuur 1 toont beknopt de tot dusver beschreven obstakels die ervoor zorgen dat er een enigszins beperkte mogelijkheid is voor Waalse partners tot deelname aan grensoverschrijdende samenwerking. De onderlinge samenhang tussen deze obstakels heeft mogelijk nog een versterkend effect voor de beperkte mogelijkheid aan Waalse zijde tot deelname aan de samenwerking.

Figuur 1 Obstakels voor samenwerking aan Waalse zijde

5.2.4 Taal en cultuur

Naast de verschillen in politiek-bestuurlijke indeling, kunnen waarden als taal en cultuur een obstakel vormen voor een succesvolle samenwerking. Vrijwel alle respondenten benoemen dat aan beide zijden van de grens een taalbarrière wordt ervaren:

“Het is niet onoverkoombaar, maar een taalbarrière is wel een punt van aandacht.” (Respondent L1)

Over het algemeen beheersen Limburgse partners de Franse taal in mindere mate. Waalse partners spreken vaak uitsluitend Frans, gebrekkig Engels en bij uitzondering Nederlands. Door de beperkte beschikbare middelen is het voor Waalse partners vaak lastig om ook nog met vertalers te moeten werken. Om deze reden benoemen enkele Limburgse respondenten dat zij zich zelf het beste kunnen aanpassen door over een dergelijke kennis van de Franse taal te beschikken; om de samenwerking te kunnen verbeteren moeten Limburgse partners op zijn minst de Franse taal kunnen begrijpen en kunnen spreken. Waalse respondenten dragen zelf geen directe oplossingen aan voor het overkomen van de taalbarrière.

“En dan geldt natuurlijk ook een woordje Frans leren. Want als jij laat zien dat je ook echt de moeite doet, en je best doet om je te verdiepen in de ander door ook de taal te spreken, dat geeft een enorme plus.” (Respondent L2)

Naast de taalbarrière onderkennen voornamelijk de Limburgse respondenten ook het cultuurverschil met de Walen. Dit uit zich in het verschil in mentaliteit en de formaliteit van het contact. Verschillende Limburgse respondenten beschrijven vanuit hun eigen ervaringen dat de Nederlandse mentaliteit nogal eens in de weg kan zitten in de samenwerking met Wallonië. De directheid van Nederlanders, of zoals Respondent L6 het beschrijft het ‘wijzen met de boze vinger’ bij calamiteiten, wordt aan de andere kant van de grens niet altijd gewaardeerd. Zo beschrijft respondent L4:

“Het buitenland is sowieso een beetje op eieren lopen omdat je weliswaar een mening kan hebben, en daar zijn wij Nederlanders heel goed in, maar die valt in het buitenland meestal niet één op één goed.

Dan zijn wij te vrijpostig of te ad rem, te eerlijk of te rechtlijnig net hoe je het noemen wil.”

(Respondent L4)

Contacten met Waalse partners blijven formeel en afstandelijk wanneer er niet geïnvesteerd wordt in onderlinge relaties, terwijl dit juist aan Waalse zijde heel belangrijk wordt geacht. Limburgse respondenten geven aan dat er geïnvesteerd kan worden in de onderlinge relaties door ook informeel met elkaar in contact te komen. In eerste instantie op ambtelijk, maar daarna ook op bestuurlijk niveau.

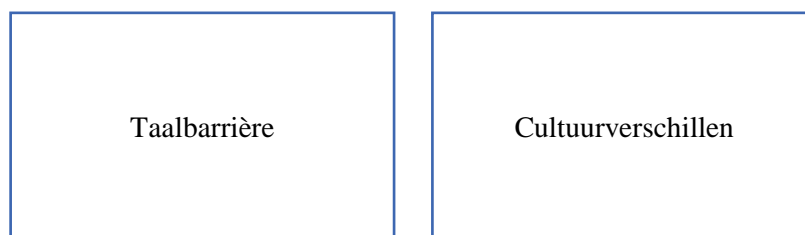
“Dat je elkaar een keer gesproken hebt, dat je een paar keer samen een glas wijn of een glas bier hebt gedronken bij een borrel, en dat je zo elkaar leert kennen en zo probeert de samenwerking op te starten.” (Respondent L6)

Als laatste speelt de rol van stigma's of vooroordelen een rol die het Limburgse respondenten zelf bemoeilijkt om de samenwerking met Waalse partners aan te gaan; samenwerking met de Walen wordt al vooraf moeilijk geacht, zij zijn altijd degenen die de problemen veroorzaken en Nederland weet het beste hoe deze problemen opgelost moeten worden.

Om de beschreven cultuurverschillen te overkomen stelt respondent L2 voor dat de betrokken ambtenaren van organisaties aan beide kanten van de grens, maar met name aan Limburgse zijde, een training zouden moeten volgen over cultuurverschillen. Deze training kan eraan bijdragen dat er meer begrip ontstaat voor de onderlinge cultuurverschillen, maar ook dat er geleerd wordt om hier op de juiste manier mee om te gaan:

“Het is heel erg leuk om aan zo 'n workshop mee te doen [...]. Mijn aanbeveling zou zijn, als je hier echt werk van wil maken, schakel zo 'n bureau ook in en houd die spiegel voor. Want anders gaan we er niet komen.” (Respondent L2)

Onderstaande figuur 2 toont beknopt de beschreven obstakels die zowel aan Limburgse, als aan Waalse zijde ervaren worden.

Figuur 2 Obstakels voor samenwerking aan beide zijden van de grens

5.2.5 Relaties en netwerken

Limburgse respondenten ervaren het als lastig om contacten met Waalse collega's te onderhouden, vooral wanneer dit niet fysiek is, maar telefonisch of via de mail plaatsvindt. Het is daarom van groot belang om de tijd te nemen om te investeren in de onderlinge relaties:

“En ik weet zeker, in buitenlandse contacten zijn relaties heel erg belangrijk. Als we elkaar nog nooit hebben gezien, dan zal men niet zo snel geneigd zijn voor je te lopen of voor je te rennen. Maar als je wel de personen kent, spreek je elkaar aan met de voornaam omdat dat toch wel wat vlotter is. Dus netwerken met Wallonië is toch wel van baanbrekend belang.” (Respondent L5)

Hierbij is het volgens Respondent L2 wel van belang dat de juiste persoon wordt ingezet om deze relaties aan te gaan, dit moet diegene zijn die ook op de lange termijn de grensoverschrijdende contacten kan blijven onderhouden. Deze respondent noemt dat er al vaker onderzoek is gedaan naar grensoverschrijdende samenwerking, maar dat er juist opgepast zou moeten worden met de inzet van studenten of trainees voor het onderzoeken van grensoverschrijdende relaties:

“Er moet vooral goed geïnvesteerd worden in de relatie, maar dan wel met de mensen die er toe doen en die ook blijven. Dus niet de studenten die deze onderzoeken doen, want het kost hen tijd en het heeft totaal geen zin voor onze buitenlandse partners om te investeren in een relatie met jou.”

(Respondent L2)

Wat deze respondent betreft werken onderlinge relaties het beste als men elkaar op de inhoud begrijpt. Om deze reden zou degene die grensoverschrijdende relaties gaat onderhouden moeten beschikken over de juiste inhoudelijke kennis, maar ook de juiste competenties met betrekking tot grensoverschrijdende samenwerking:

“Dan is het dus de inhoudelijk betrokkene [...], dat zijn de mensen met veel kennis. Daar hoop je dat daar iemand bij zit die ook wel wat competenties heeft in het grensoverschrijdend samenwerken. [...] Diegene moet open staan voor anderen, inlevingsvermogen, aanpassingsvermogen, en bereid zijn, ook al ben je helemaal niet goed in taal, om daar toch wat in te investeren.” (Respondent L2)

Investeren in relaties bestaat ook uit elkaar leren kennen. Dit bestaat uit elkaar kennen op persoonlijk en informeel gebied, maar ook binnen de context van de organisatie waarin een buitenlandse collega werkzaam is. Er moet voldoende tijd vrijgemaakt worden om elkaar echt te leren kennen binnen onderlinge relaties, aangezien het meestal een meerjarig proces is. Respondent L6 onderschrijft dit met:

“Weet ook goed hoe het georganiseerd is in een ander land. Ik denk dat je de potentiële partner persoonlijk moet kennen, maar ook zijn eigen context en de organisatie waarin hij werkzaam is. [...] Als je straks contacten hebt en die zijn goed, dan komen er vanzelf wel kansen naar voren.”

(Respondent L6)

Een aantal Limburgse respondenten raden aan om eerst een goede contactpersoon aan Waalse zijde te vinden, afhankelijk van de personen of partijen die je op een bepaald niveau wil bereiken. Deze contactpersoon kan voorzien in benodigde informatie, zoals waar politieke gevoeligheden liggen of welke aspecten men aan Waalse zijde als belangrijk acht. Tevens kan deze persoon verbindingen leggen binnen zijn eigen netwerk aan Waalse zijde.

Fysieke contacten, in plaats van uitsluitend telefonisch of via de mail, kunnen de formaliteit tussen grensoverschrijdende collega's onderbreken. Daarnaast achten vooral Limburgse respondenten het op sommige momenten noodzakelijk om fysiek met elkaar aan tafel te zitten om bepaalde gesprekken te hebben en om een mate van verbondenheid met een organisatie of onderwerp te kunnen behouden. Door de opzet van een meer structureel netwerk van relaties kan op het moment van problemen of kansen meteen verbinding worden gelegd met de juiste persoon:

“Wat ik eigenlijk wil gaan doen is om op een aantal onderwerpen gewoon proactief een netwerk op te bouwen, dat op het moment dat er een keer een issue is of een projectkans, [...] om dan meteen de goede mensen te kunnen vinden.” (Respondent L6)

Als laatste kunnen op basis van de bestaande relaties, en de samenwerking die dit oplevert, gezamenlijk successen gevierd worden. De erkenning en aandacht die hieraan wordt gegeven heeft volgens enkele Limburgse respondenten een positief effect op de onderlinge grensoverschrijdende relaties en laten zien wat de samenwerking uiteindelijk ook echt oplevert. Vrijwel alle respondenten benoemen dat de basis van alle grensoverschrijdende relaties volgens hen onderling vertrouwen is. Door transparant met elkaar te communiceren en elkaar onderling écht te kennen wordt speelruimte gecreëerd voor medewerking en kansen om een succesvolle grensoverschrijdende samenwerking op te zetten. Het merendeel van de respondent omschrijft dat zonder de dialoog aan te gaan, er geen onderling vertrouwen bereikt kan worden en dat het dan al snel lastig wordt om grensoverschrijdend samen te werken.

5.2.6 Gezamenlijke belangen en doelen

Wanneer een duidelijke gedeelde afhankelijkheid tussen landen of gebieden ontbreekt, zoals in het geval het bovenstroomse Wallonië en het benedenstroomse Limburg, zal ieder zo veel mogelijk proberen zijn eigen belangen na te streven. Om samenwerking te kunnen laten slagen, moet er volgens alle respondenten gezocht worden naar gedeelde belangen. Respondent L4 benoemt dat dit gemeenschappelijk belang zou voort kunnen komen uit de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid naar Europa toe:

“Dus het gezamenlijke gevoel, dat we aan één kant van het touw aan het trekken zijn als Europa, en dat de bovenstrooms gelegen landen ook begrip moeten hebben voor benedenstroomse, en zich

daarvoor wat meer open moeten stellen om dat in gemeenschappelijkheid op te lossen. [...] In België merk ik gewoon een hele grote drempel, dus dat gemeenschappelijk belang zou eigenlijk onderkend moeten worden.” (Respondent L4)

Enkele Limburgse respondenten beschrijven dat er ook nog verschillende andere thema's rondom waterbeheer zijn die een meerwaarde kunnen hebben aan beide kanten van de grens, zoals vissen of toerisme. Voor vissen geldt dat zij juist tegen de stroom in zwemmen, waardoor er vanuit Wallonië ook een afhankelijkheid naar Limburg ontstaat. Voor toerisme geldt dat om watersporten te kunnen beoefenen op de Waalse beken en rivieren, de waterkwaliteit een bepaald niveau nodig heeft. Dit is positief voor het benedenstroomse gebied in Limburg, aangezien er dan ook minder vervuild water die kant op stroomt.

Zodra er een besef is van gemeenschappelijke belangen, kan er gewerkt worden aan het opstellen van gezamenlijke doelen. Respondenten aan beide zijden stellen dat het belangrijk is om goed te bedenken wat het uiteindelijke doel is van de samenwerking voordat er een samenwerking wordt aangegaan. Deze doelen moeten ontstaan vanuit gezamenlijke ideeën en hiervoor dient een duidelijke meerwaarde zichtbaar te zijn voor partijen aan beide kanten van de grens. Op basis van de eerder genoemde doelen rondom waterkwaliteit en waterkwaliteit noemen respondenten, dat er vanuit een gezamenlijk proces afstemming bereikt dient te worden rondom regelgeving en praktische maatregelen. Volgens Respondent L3 dienen doelen zo geformuleerd te worden dat de samenwerking ook voor de lange termijn van toegevoegde waarde is:

“[...] Uiteindelijk als het project ten einde loopt en het geld is op, dan eindigt het bij hun ook. Dus ik denk toch wel dat de wil nodig is om [de samenwerking] op langere termijn uit te willen bouwen.”

(Respondent L3)

In de ultieme situatie zou dit uiteindelijk kunnen leiden tot een genoemd doel voor succes door een andere Limburgse respondent, namelijk 'ontgrenzen'. Ontgrenzen gaat over het kijken naar stroomgebieden in plaats van over grenzen:

“Maar op het moment dat je niet meer over grenzen gaat spreken, maar we hebben een stroomgebied, en we streven de belangen na die in zo'n stroomgebied spelen ongeacht of dat nu in Wallonië of in Limburg ligt. Dan denk ik dat je het ultieme succes bereikt hebt.” (Respondent L1)

In vergelijking zijn de doelen die Waalse respondenten noemen wat meer praktisch ingesteld, terwijl de doelen die Limburgse respondenten noemen ook op de continuïteit van de grensoverschrijdende samenwerking zijn gericht.

5.2.7 Kennis en ervaringen delen

Een groot deel van de Limburgse respondenten beschrijft dat de overleggen tussen Wallonië en Limburg op dit moment nog niet tot de diepgang komen die het mogelijk zou kunnen bereiken. Er wordt nog niet voldoende gebruik gemaakt van de uitwisselingsmogelijkheden van kennis en ervaringen. Toch wordt de uitwisseling van kennis en ervaringen als een van de belangrijkste voorwaarden voor een succesvolle samenwerking genoemd. Volgens een Limburgse respondent (L1) zou in de ultieme situatie volledige dataontsluiting bereikt kunnen worden, bijvoorbeeld door middel van een gezamenlijke database. Op deze manier kunnen grensoverschrijdende partners gemakkelijk van elkaars bestaande data gebruik maken. Een eerste stap zou al kunnen zijn om meer ‘best practices’ met elkaar te delen:

“Misschien kun je best practices delen ‘In Nederland doen we dat zo oplossen, misschien dat jullie daar ook wat mee kunnen’, of andersom dat er in België misschien problemen opgelost worden die voor ons ook handig zijn.” (Respondent L6)

Overigens worden deze best practices, vooral op lokaal niveau, al gedeeld. Een voorbeeld hiervan is dat Limburgse boeren hun expertises deelden met andere boeren in de grensgemeenten. Respondent W2 beschreef dit als volgt:

“Ze praatten van boeren tot boeren over de verschillende manieren om aandacht te besteden aan water, en de verschillende technieken die langs de rivieren gevonden kunnen worden. Dat was heel goed en interessant, en sommige boeren hier in België hebben daardoor echt hun manier van werken veranderd.” (Respondent W2, vertaling RL)

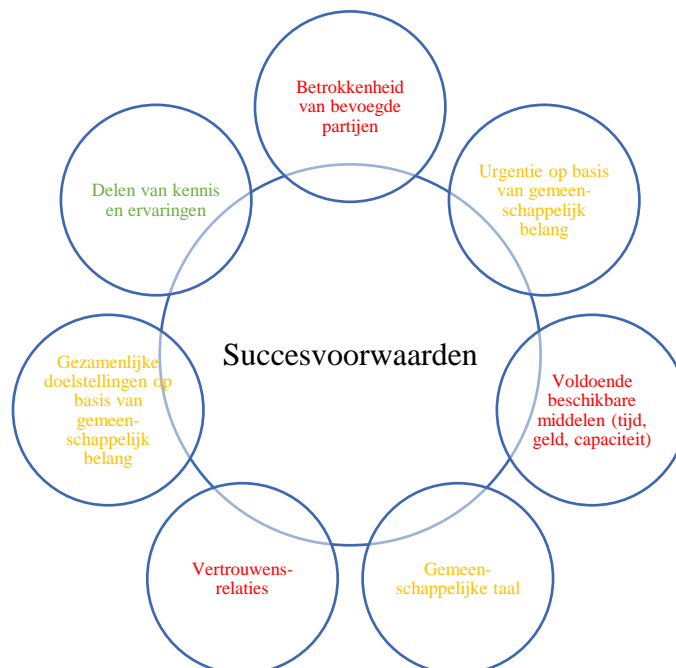
Tussenconclusie 5.2

In deze paragraaf zijn de meest voorkomende obstakels en voorwaarden voor een succesvolle samenwerking tussen Limburg en Wallonië op het gebied van waterbeheer volgens respondenten besproken. De complexe politiek-bestuurlijke indeling in Wallonië zorgt ervoor dat Waalse partners op lokaal niveau beperkte bevoegdheid hebben met betrekking tot waterbeheer. Volgens de meeste respondenten moeten Waalse partijen op een hoger niveau met de juiste bevoegdheden, zoals de Service Public Wallonie, betrokken worden in de grensoverschrijdende samenwerking. Tevens moet er bestuurlijk draagvlak op dit hogere niveau gecreëerd worden. Dit vertaalt zich naar de eerste succesvoorwaarde: **betrokkenheid van bevoegde partijen**. Aangezien grensoverschrijdend waterbeheer op gewestelijk niveau in Wallonië nog weinig prioriteit krijgt, zijn hiervoor op dit moment ook maar beperkte tijd, geld en capaciteit beschikbaar. Er moet daarom gezocht worden naar gemeenschappelijke belangen om urgentie te creëren. Dit vertaalt zich naar twee succesvoorwaarden: **urgentie (op basis van gemeenschappelijk belang)** en **voldoende beschikbaarheid van middelen**.

Verschillen in taal en cultuur vormen een obstakel voor de samenwerking. Limburgse respondenten achten het van belang om een degelijke basiskennis van de Franse taal te beheersen. Ook zou een training over cultuurverschillen kunnen bijdragen aan het overkomen van dit obstakel. Dit vertaalt zich naar de succesvoorwaarde: **gemeenschappelijke taal**. Om dit te kunnen bereiken benoemen respondenten aan beide zijden dat er geïnvesteerd moet worden in onderlinge relaties: grensoverschrijdende collega's moeten elkaar (inhoudelijk) goed kennen, waardoor een vertrouwensrelatie opgebouwd kan worden. Vanuit deze vertrouwensrelaties kan gezocht worden naar gezamenlijke belangen op basis van onderlinge afhankelijkheid, die zich vertalen naar het opzetten van gezamenlijke doelstellingen voor de grensoverschrijdende samenwerking. Dit vertaalt zich naar de succesvoorwaarden: **vertrouwensrelaties** en **gezamenlijke doelstellingen (op basis van gemeenschappelijk belang)**. Als laatste benoemen respondenten dat het delen van kennis en ervaringen kan bijdragen aan een succesvolle samenwerking, wat in de huidige samenwerking op lokaal niveau al regelmatig gebeurt. Dit vertaalt zich naar de laatste succesvoorwaarde: **delen van kennis en ervaringen**.

Onderstaande figuur 3 vat de genoemde voorwaarden voor succes in paragraaf 5.2 samen. De verschillende kleuren geven aan in welke mate er in de huidige samenwerking al aan deze voorwaarden voldaan wordt.

- **Rood:** hier worden nog grote obstakels ervaren.
- **Geel:** hier wordt al aan gewerkt, maar verbetering in de toekomst is nodig.
- **Groen:** er wordt in enige zin al voldaan aan deze voorwaarde.

Figuur 3 Genoemde succesvoorwaarden voor grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van waterbeheer tussen Limburg & Wallonië

5.3 Casus Grenswaterhuis

In deze paragraaf worden de resultaten besproken met betrekking tot de casus die respondenten is voorgelegd tijdens de interviews over het Grenswaterhuis. Het idee van het Grenswaterhuis is een fysieke locatie waar grensoverschrijdende partners samen kunnen werken aan het faciliteren van beleidsuitvoering (zie hoofdstuk 2.3). Respondenten is gevraagd wat zij positieve aspecten van deze casus vonden, welke obstakels er voor de opzet van een Grenswaterhuis zijn en wat er verder nog mist in deze casus. Daarnaast is gevraagd, indien een Grenswaterhuis daadwerkelijk opgezet wordt, welke partners er nodig zijn en waar de fysieke locatie van het Grenswaterhuis zou moeten komen. Als laatste is gevraagd of respondenten denken dat een Grenswaterhuis in deze vorm een bijdrage zou kunnen leveren aan het verbeteren en intensiveren van de samenwerking tussen Limburg en Wallonië op het gebied van waterbeheer.

5.3.1 Positieve aspecten en obstakels in de casus

Het voornaamste punt dat zowel Waalse als Limburgse respondenten aanstippen, is dat er in een Grenswaterhuis de ruimte is om gezamenlijke doelen en interesses te onderzoeken. Een ander punt is dat door gezamenlijk te zorgen voor de financiën praktische doelen gemakkelijker bereikt kunnen worden:

“Hiermee kunnen gezamenlijke projecten met administratieve en financiële vertragingen vooruit worden geholpen.” (Respondent W4, vertaling RL)

Een Grenswaterhuis kan borging geven voor een structurele samenwerking tussen Limburg en Wallonië op het gebied van waterbeheer, waarbij de nabijheidsdynamiek positief wordt opgevat doordat men elkaar relatief gemakkelijk fysiek kan opzoeken.

Het grootste obstakel voor de praktische uitvoerbaarheid van een Grenswaterhuis zijn de beschikbaarheid van middelen aan Waalse zijde. Wederom gaat het hier om tijd, geld, en capaciteit:

“De beschikbare middelen in het Waals Gewest zijn beperkt en er moet op Waals grondgebied al veel werk worden verzet om overstromingen te bestrijden en waterlopen te beheren.” (Respondent W5, vertaling RL)

“De oprichting van een nieuwe instantie zal echter niet de conclusie wegnemen dat er te weinig tijd is om aan grensoverschrijdende samenwerking te besteden.” (Respondent W6, vertaling RL)

5.3.2 Wat is er nodig voor een Grenswaterhuis

Waar verschillende respondenten benoemen dat het onderzoeken van gemeenschappelijke doelen en belangen positief is, is het volgens hen wel belangrijk dat deze zichtbaar zijn voorafgaand aan de opzet van een samenwerking binnen een Grenswaterhuis. Er moet een duidelijke aanleiding of probleem zijn dat aantoont waarom deze samenwerking zinvol is. Immers, het Grenswaterhuis moet volgens respondenten gezien worden als een middel om doelen te kunnen bereiken, het moet geen doel op zich zijn. Respondenten aan beide zijden denken dat de rol van het Grenswaterhuis duidelijk gedefinieerd moet zijn om de meerwaarde van een samenwerking op deze manier te tonen, vooral om de autoriteiten aan Waalse zijde op een hoger niveau te enthousiasmeren. De opzet van een samenwerking via een Grenswaterhuis moet volgens de meeste respondenten voortkomen uit een gezamenlijk initiatief, waar ook gezamenlijk randvoorwaarden voor moeten worden geformuleerd, om commitment aan de samenwerking af te bakenen. De onderlinge (vertrouwens)relaties tussen betrokkenen bij het Grenswater spelen een rol in de organisatorische verdeling van taken en verantwoordelijkheden. Alle betrokken partijen moeten een gevoel van enthousiasme, vertrouwen en commitment ervaren.

5.3.3 Bijdragen aan het intensiveren van de samenwerking tussen Limburg en Wallonië – benodigde partners en locatie

De benodigde partners voor de opzet van een Grenswaterhuis zijn voornamelijk afhankelijk van het doel dat het Grenswaterhuis moet dienen. De meeste respondenten beschrijven dat er in elk geval ondersteuning moet zijn voor de doelen en activiteiten van het Grenswaterhuis bij de hoogste autoriteiten, op federaal en provinciaal niveau. Walen zien vooral in Waterschap Limburg een potentiële partner en geven aan dat vanuit hun kant het Waalse Gewest (SPW) en de Provincie Luik hierin een rol zouden kunnen spelen. Tevens benoemen verschillende respondenten dat de Internationale Maascommissie hier mogelijk een rol in zou kunnen spelen. Als de beleidsbepalende organisaties gezamenlijke doelen en beleid hebben opgesteld kunnen ook de uitvoeringsorganisaties (aan Waalse zijde) hierin betrokken worden, zoals; de AIDE, *Les Contrats de Rivière* (het Riviercontract) en de gemeenten:

“Maar uiteindelijk is niet het beleidsbepalende wat je in zo’n Grenswaterhuis wil betrekken, maar je moet meer naar de concretere zaken toe van de uitvoering, om ook te laten zien dat het werkt.”

(Respondent L1)

Het merendeel van de respondenten geeft aan dat de locatie van het Grenswaterhuis in principe geen rol zou moeten spelen. Echter, om de samenwerking op deze manier het beste te kunnen bevorderen kan gezocht worden naar een neutrale locatie in de grensgebieden. Aangezien vooral aan Waalse zijde beperkte beschikbaarheid is voor samenwerking, en dit vanuit een hoger niveau ondersteund dient te

worden, kan volgens een aantal respondenten de locatie van het Grenswaterhuis aan Waalse zijde een blijk van hulp en waardering tonen vanuit Limburgse zijde.

Het grootste gedeelte van de respondenten geeft aan dat wanneer het nut en de noodzaak voor een Grenswaterhuis aan beide kanten van de grens duidelijk is, dit een goede bijdrage zou kunnen leveren aan het verbeteren en intensiveren van de samenwerking tussen Limburg en Wallonië op het gebied van waterbeheer. Respondent W3 vat dit als volgt samen:

“Aangezien de structuur van de autoriteiten, de besluitvormingsniveaus, de regelgeving, de doelstellingen, en de beschikbare budgetten soms van land tot land verschillen, is een organisatie die op de hoogte is van deze gegevens en die hiervoor de nodige contacten legt zeer kostbaar.”

(Respondent W3, vertaling RL)

Tussenconclusie 5.3

Paragraaf 5.3 beschrijft de resultaten naar aanleiding van de casus over het Grenswaterhuis. Respondenten ervaren als positief aan de casus: het zoeken naar gedeelde doelstellingen, de nabijheidsdynamiek en de mogelijkheid voor gedeelde financiën. Het grootste obstakel voor het opzetten van een Grenswaterhuis zijn de beperkte beschikbare middelen, met name aan Waalse zijde. Er zijn een aantal dingen die volgens respondenten nog missen in deze casus. De samenwerking moet voortkomen uit een gezamenlijk belang met zichtbare meerwaarde voor beide kanten van de grens. Op basis hiervan kunnen gezamenlijke voorwaarden en doelstellingen opgezet worden, waarbij de betrokkenheid van de (bevoegde) Waalse autoriteiten op een hoger niveau essentieel is voor de fase van beleidsbepaling. Daarnaast kunnen uitvoeringsorganisaties betrokken worden in deze vorm van samenwerking. De locatie van een potentieel Grenswaterhuis dient bij voorkeur op neutraal gebied te staan. Indien er aan al deze genoemde voorwaarden voldaan wordt, denken respondenten dat een Grenswaterhuis in deze vorm een goede bijdrage zou kunnen leveren aan het verbeteren en intensiveren van de samenwerking tussen Limburg en Wallonië op het gebied van waterbeheer.

Genoemde obstakels en voorwaarden voor succes met betrekking tot het Grenswaterhuis komen voor het overgrote deel overeen met eerder genoemde obstakels en succesvoorwaarden. Specifiek voor de casus van het Grenswaterhuis worden als succesvoorwaarden nog de nabijheidsdynamiek op een neutrale locatie benoemd, en worden met betrekking tot de beschikbaarheid van middelen met name de financiële middelen extra belicht.

6. Conclusie

In dit onderzoek is geanalyseerd wat de randvoorwaarden zijn voor het creëren van een succesvolle grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van waterbeheer tussen Limburg en Wallonië. Hierin is onderzocht wat de ervaringen zijn rond de huidige samenwerkingsverbanden en hoe deze in de toekomst verbeterd kunnen worden. Daarnaast is onderzocht hoe het idee van een Grenswaterhuis aansluit bij de invulling van die voorwaarden. De hoofdvraag wordt aan de hand van vijf deelvragen beantwoord. In dit hoofdstuk worden de antwoorden op de deelvragen en de hoofdvraag beschreven aan de hand van een vergelijking tussen de empirische en theoretische argumenten die eerder in dit onderzoek zijn beschreven.

6.1 Beantwoording deelvragen

Allereerst wordt er in gegaan op de beantwoording van de vijf deelvragen. De empirische resultaten zullen hiervoor de basis vormen.

6.1.1 Positieve aspecten van de samenwerking

De eerste empirische deelvraag was gericht op het doel van de samenwerking tussen Limburg en Wallonië op het gebied van waterbeheer en de positieve aspecten die hierbinnen worden ervaren. Het algemene doel van de samenwerking tussen Limburg en Wallonië is gericht op het waarborgen van de kwaliteit en de kwantiteit van water. Aan Waalse zijde wordt de samenwerking met Limburg als erg positief ervaren. Aangezien de organisatie van waterbeheer in België anders is ingedeeld dan in Nederland, wordt met name op lokaal niveau de hulp en ondersteuning van Limburgse partners (Waterschap Limburg) erg gewaardeerd. Het gezamenlijk zoeken naar financiële bijdragen voor de samenwerking, en het delen van kennis en ervaringen (best practices) worden als het meest positief onderschreven aan Waalse zijde. Aan Limburgse zijde wordt de samenwerking met Wallonië op het gebied van waterbeheer als lastiger ervaren. Positief aan de samenwerking zien zij vooral de wil aan beide kanten van de grens om samen te werken aan grensoverschrijdend waterbeheer. Echter, zijn er verschillende obstakels, met name aan Waalse zijde, die de mogelijkheid hiertoe bemoeilijken. Hierbij gaat het onder andere om obstakels rondom de politiek-bestuurlijke indeling (van waterbeheer) in Wallonië, de beschikbaarheid van middelen en verschillen in taal en cultuur.

Kortom, de positieve aspecten van deze grensoverschrijdende samenwerking zijn op dit moment nog beperkt. Om de grensoverschrijdend waterbeheer in de toekomst te verbeteren zullen allereerst bestaande obstakels overkomen moeten worden. Deze obstakels zullen in de beantwoording van de tweede deelvraag verder worden toegelicht.

6.1.2 Obstakels in de samenwerking

De tweede empirische deelvraag was erop gericht welke obstakels er in de samenwerking tussen Limburg en Wallonië ervaren worden en op welke manier deze obstakels overbrugd zouden kunnen worden. Uit de resultaten van dit onderzoek komen verschillende obstakels naar voren die op dit moment met betrekking tot grensoverschrijdend waterbeheer tussen Limburg en Wallonië ervaren worden.

Een aantal obstakels beperken, met name Waalse partijen, in de mogelijkheid om deel te nemen aan een grensoverschrijdende samenwerking. De partijen die nu in de samenwerking betrokken zijn op regionaal en lokaal niveau hebben maar beperkte bevoegdheden met betrekking tot (grensoverschrijdend) waterbeheer. Daarnaast beschikken zij maar over beperkte middelen (geld, tijd en capaciteit) die hiervoor ingezet kunnen worden. Om deze reden moeten Limburgse partijen met name op een hoger, gewestelijk niveau de samenwerking aan gaan. Aan de ene kant zodat de partijen met de juiste bevoegdheden opgezocht worden, en aan de andere kant zodat geprobeerd kan worden om de prioritering en beschikbaarheid van middelen van waterbeheer hier te agenderen.

Daarnaast vormen taal en cultuur obstakels in de samenwerking tussen Limburg en Wallonië. Voor het overkomen van de taalbarrière wordt van Limburgse betrokkenen verwacht dat zij enige beheersing hebben van de Franse taal, om hun grensoverschrijdende partner tegemoet te komen. Daarnaast kan er gezamenlijk besproken worden wat nodig wordt geacht om dit probleem het beste te kunnen oplossen. Mogelijkheden kunnen verschillen tussen volledig overgaan op een samenwerking op basis van één (gezamenlijke) taal, of er kan een middenweg gezocht worden waarin bijvoorbeeld belangrijke documenten meertalig uitgegeven worden. Cultuurverschillen zijn met name gericht op de directheid vanuit Nederlandse kant en de vraag naar meer informele relaties aan Waalse kant. In de basis moeten de betrokkenen binnen de grensoverschrijdende samenwerking zich bewust zijn van de cultuurverschillen, en deze ook onderkennen en bespreekbaar maken. Indien hier verder stappen in gezet worden kan, zoals aangedragen door een respondent, een cursus over het omgaan met cultuurverschillen mogelijk uitkomst bieden.

Het dusdanig overkomen van de genoemde obstakels vormt als het ware de basis voor de geformuleerde succesvoorwaarden. Dit zal in de beantwoording van de volgende deelvraag verder toegelicht worden.

6.1.3 Succesvoorwaarden voor de samenwerking tussen Limburg en Wallonië

De derde empirische deelvraag was erop gericht om te zien welke voorwaarden nodig worden geacht voor een succesvolle grensoverschrijdende samenwerking tussen Limburg en Wallonië op het gebied van waterbeheer. De succesvoorwaarden die uit de resultaten naar voren komen worden grotendeels nog niet, of nog in mindere mate binnen de huidige samenwerking ervaren.

De voorwaarden voor succes zoals genoemd door respondenten komen grotendeels overeen met de theoretisch geformuleerde succesvoorwaarden, namelijk: gezamenlijke doelen, vertrouwen en betrokkenheid van de juiste partners. Hiervan worden gezamenlijke doelstellingen op basis van gemeenschappelijke belangen, en onderlinge vertrouwensrelaties als belangrijkste geacht. De betrokkenheid van bevoegde partijen komt met name voort uit het obstakel van beperkte bevoegdheden aan Waalse zijde op regionaal en lokaal niveau.

Andere succesvoorwaarden die met name voortkomen uit het overkomen van de ervaren obstakels zijn: de urgentie of prioritering van grensoverschrijdend waterbeheer, een gemeenschappelijke taal en de beschikbaarheid van middelen. De urgentie voor grensoverschrijdend waterbeheer moet met name van hogere bestuurlijke en bevoegde partijen (aan Waalse zijde) komen. Wanneer grensoverschrijdend waterbeheer meer prioriteit krijgt, worden hier mogelijk ook meer middelen voor beschikbaar gesteld. De voorwaarde voor een gemeenschappelijke taal richt zich met name op het overkomen van taalbarrières en culturele verschillen; betrokkenen binnen de samenwerking moeten elkaar op beide van deze vlakken kunnen begrijpen. Een overige voorwaarde die van belang worden geacht voor een succesvolle samenwerking is het delen van kennis en ervaringen, dat mede kan bijdragen aan het opbouwen van onderlinge (vertrouwens)relaties.

Het bereiken van een succesvolle samenwerking op basis van deze voorwaarden is een geleidelijk en langdurig proces, waarin het voldoen aan de ene voorwaarde niet noodzakelijkerwijs vooraf gaat aan het voldoen aan de andere voorwaarden.

6.1.4 Intensivering van samenwerking

De vierde deelvraag was erop gericht om na te gaan wat de ideeën en verwachtingen waren over de intensivering van de samenwerking tussen Limburg en Wallonië in de toekomst. Limburg acht de intensivering van samenwerking met Wallonië noodzakelijk. Wallonië wil de samenwerking in de toekomst wel intensiveren maar komt daarbij weer terug op het punt van hun beperkte beschikbaarheid van middelen die dit lastig maakt. Tevens wordt vanuit Limburg het initiatief vanuit Wallonië voor het voortzetten van de samenwerking gemist, al hoeft dit niet noodzakelijk een belemmering te vormen. Het initiatief kan eenzijdig zijn, zo lang belangrijke partijen aan de andere kant van de grens overtuigd worden om deel te nemen aan de samenwerking. Kortom, de wil is er, maar het kan (nog) niet.

6.1.5 Grenswaterhuis

De vijfde deelvraag was erop gericht om na te gaan in hoeverre een Grenswaterhuis kan bijdragen aan het realiseren van een succesvolle grensoverschrijdende samenwerking tussen Limburg en Wallonië. Op dit moment is de opzet van een Grenswaterhuis, die zich zoals in de beschreven casus richt op het faciliteren van beleidsuitvoering, nog een stap te ver. Mogelijk kan er wel gezocht worden naar een meer

laagdrempelige vorm van een Grenswaterhuis, waarin de functie in eerste instantie meer gericht is op beleidsontwikkeling en het werken aan onderlinge relaties. Uiteindelijk zou een Grenswaterhuis dan wel bij kunnen dragen aan het intensiveren en verbeteren van de samenwerking tussen Limburg en Wallonië, maar daarvoor moet wel eerst aan een basis van de genoemde voorwaarden voor een succesvolle samenwerking voldaan worden. Hierin geldt dat specifiek de voorwaarden van de nabijheidsdynamiek op een neutrale locatie en de zoektocht naar gedeelde financiën als positieve aspecten, dan wel succesvoorwaarden bij deze casus worden genoemd.

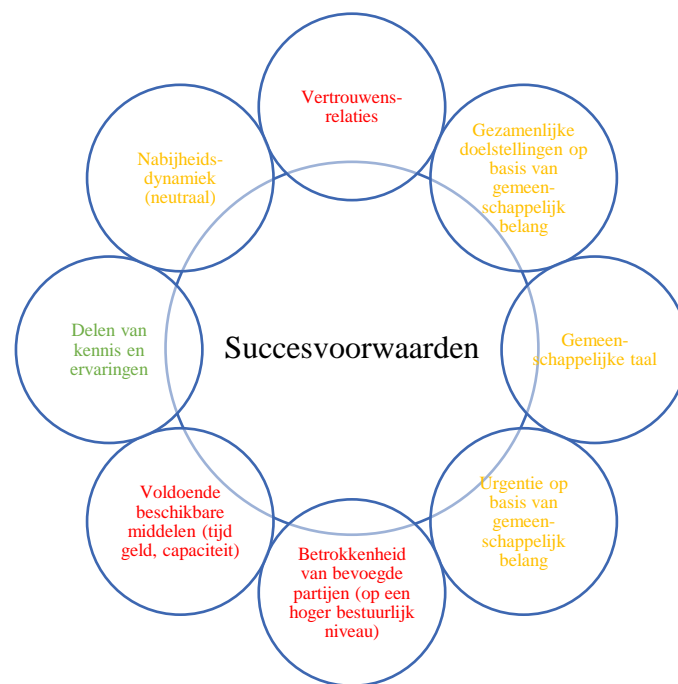
6.2 Beantwoording hoofdvraag

Aan de hand van de vijf deelvragen kan antwoord gegeven worden op de hoofdvraag: Wat zijn de randvoorwaarden voor het creëren van een succesvolle grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van waterbeheer tussen Limburg en Wallonië?

De voorwaarden die door respondenten het meest belangrijk worden geacht voor een samenwerking op de lange termijn zijn vertrouwensrelaties en gezamenlijke doelstellingen op basis van gemeenschappelijk belang. Binnen de huidige samenwerking zijn er met name relaties op ambtelijk (operationeel) niveau, maar deze zijn nog niet zo sterk dat ze als echte vertrouwensrelaties gezien kunnen worden. Ook kent de huidige samenwerking wel gezamenlijke doelstellingen (waterkwaliteit/waterkwantiteit), maar dient de invulling van deze doelstellingen nog verder uitgewerkt te worden. Vervolgens wordt een gemeenschappelijke taal als belangrijke succesvoorwaarde gezien; partijen moeten elkaar in ieder geval goed kunnen begrijpen, wat in de huidige samenwerking nog niet altijd het geval is. Urgentie op basis van gemeenschappelijk belang wordt nodig geacht om partijen op een hoger bestuurlijk niveau mee te krijgen, wat nu nog niet voldoende gebeurt. Met name aan Limburgse zijde bleken betrokkenen er niet altijd bewust van te zijn dat de bevoegdheden ook met name bij dit hogere bestuurlijke niveau liggen. Deze partijen moeten overtuigd worden van de urgentie en in de toekomst meer betrokken worden bij de samenwerking. De beschikbaarheid van middelen is met name aan Waalse zijde nog een probleem waar gezamenlijk oplossingen voor gezocht kunnen worden. Vervolgens komt het delen van kennis en ervaringen aan de ene kant voort uit onderlinge relaties, maar kan het aan de andere kant ook bijdragen aan de ontwikkeling hiervan. Als laatste komt de voorwaarde voor nabijheidsdynamiek op een neutrale locatie voort uit de casus rondom het Grenswaterhuis. Deze voorwaarde is misschien wel het minst belangrijk, maar kan wel een bijdrage leveren aan een objectievere samenwerking waarin de ene partij de andere niet zal overheersen.

De succesvoorwaarden die uit dit onderzoek naar voren komen worden samengevat in figuur 4. De mate waarin deze voorwaarden van het meest naar het minst belangrijk worden geacht verloopt kloksgewijs, te beginnen bij vertrouwensrelaties. Daarnaast geven de kleuren wederom aan in hoeverre er in de huidige samenwerking al aan deze voorwaarden voldaan wordt:

- **Rood:** hier worden nog grote obstakels ervaren.
- **Geel:** hier wordt al aan gewerkt, maar verbetering in de toekomst is nodig.
- **Groen:** er wordt in enige zin al voldaan aan deze voorwaarde.

Figuur 4 Succesvoorwaarden voor grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van waterbeheer tussen Limburg en Wallonië

7. Discussie

Dit hoofdstuk biedt een terugblik op het proces van dit onderzoek, waaronder op de verwachtingen van de onderzoeker en de relevanties van dit onderzoek. Daarnaast wordt er gereflecteerd op implicaties van dit onderzoek. Als laatste volgen enkele aanbevelingen met betrekking tot de vervolgstappen die op basis van dit onderzoek gezet kunnen worden.

7.1. Reflectie

Op basis van de geschetste context en theoretische achtergrond zijn in hoofdstuk 3.3 enkele verwachtingen opgesteld voor dit onderzoek. De eerste verwachting was dat de samenwerking tussen Limburg en Wallonië gebaseerd zou zijn op een asymmetrische afhankelijkheid. Deze verwachting blijkt gedeeltelijk waar te zijn, aangezien Limburg inderdaad vanwege zijn benedenstroomse positie meer afhankelijk is van de samenwerking met Wallonië. Daarentegen kan de samenwerking mogelijk ook als een symbiotische samenwerking worden gezien, aangezien de beschikbaarheid van middelen aan Waalse zijde voor grensoverschrijdende samenwerking beperkt is. Om grensoverschrijdend samen te kunnen werken zijn zij in dat geval weer afhankelijk van de middelen aan Limburgse zijde (De Rijk et al., 2007).

De tweede verwachting was gericht op de prikkels voor grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van waterbeheer (Van der Molen, 2011). Deze verwachting komt overeen met de praktijk waarin er met name aan Waalse zijde nog onvoldoende probleemdruk voor de problemen rondom waterkwaliteit en waterkwantiteit wordt ervaren op hogere bestuurlijke niveaus. Hierdoor blijft ook het besef van gemeenschappelijke kansen op dit niveau achter. Op lokaal niveau worden deze prikkels wel al meer ervaren.

De derde verwachting was gericht op de fase waarin de samenwerking tussen Limburg en Wallonië zich bevindt. Aangezien de respondenten niet allemaal tot hetzelfde samenwerkingsverband behoren is het niet mogelijk hier een eenduidige uitspraak over te doen. Uit eerdere samenwerkingen, en dan met name de samenwerkingen die op de kortere termijn gericht waren, is de fase van het produceren van goederen of diensten wel regelmatig gehaald. Voor het samenwerkingsverband waarin het grootste gedeelte van de respondenten betrokken is, en dat meer gericht is op resultaten voor de langere termijn, geldt dat het zich nog met name in de fase van informatie-uitwisseling bevindt (Soeters, 1999).

De vierde verwachting was gericht op de algemene succesvoorwaarden voor grensoverschrijdende samenwerking: gezamenlijke doelen, vertrouwen en betrokkenheid van de juiste stakeholders (De Bruijn et al., 2012; Provan & Kenis, 2008; McEvily et al., 2003; De Rijk et al., 2007). Deze succesvoorwaarden worden eveneens als een van de belangrijkste voorwaarden benoemd voor de

samenwerking tussen Limburg en Wallonië. Hierbij dienen gezamenlijke doelen ook voort te komen uit gezamenlijke belangen, maar blijft de samenwerking in het proces van *consensus building* in de fase van *definition* achter, aangezien de concrete invulling van doelen nog niet altijd duidelijk is (Emerson et al., 2012). De succesvoorwaarde vertrouwensrelaties ontstaat door elkaar echt goed te leren kennen, dit gebeurt nog niet voldoende. Betrokkenheid van de juiste stakeholders richt zich in de situatie voor Limburg en Wallonië vooral op het betrekken van de partijen met de juiste bevoegdheden. Dit is eveneens een obstakel waar in de huidige samenwerking nog tegenaan gelopen wordt.

De laatste verwachting was gericht op de obstakels voor grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van waterbeheer. Op basis van de literatuur rondom het *boundary work concept* komen een groot aantal obstakels overeen voor de samenwerking tussen Limburg en Wallonië (Van der Molen, 2011). In de situatie voor Limburg en Wallonië hangen de obstakels rondom de structuur van het openbaar bestuur en de organisatie van waterbeheer grotendeels samen, aangezien vanwege de complexe politiek-bestuurlijke indeling ook de indeling en bevoegdheden voor waterbeheer onduidelijk blijven. Zoals verwacht zijn taalverschillen nog een grote barrière in de samenwerking. Tevens blijkt uit dit onderzoek dat verschillen in cultuur en beschikbaarheid van middelen nog als grote obstakels ervaren worden. Cultuurverschillen gaan met name over de directheid van respondenten aan Limburgse zijde, en de vraag aan Waalse zijde naar informele bijeenkomsten op relaties op te bouwen. Beschikbaarheid van middelen is met name een obstakel aan Waalse zijde, waarbij het gaat om beperkte beschikbaarheid van geld, tijd en (personele) capaciteit.

Dit onderzoek is maatschappelijk gezien relevant omdat het bevestigt dat met name op een hoger bestuurlijk niveau in Wallonië de urgentie voor de aanpak van problemen rondom water ontbreekt. Wanneer er gesproken werd over calamiteiten is de samenwerking met name gericht op verontreinigingen (waterkwaliteit), maar daarnaast spelen hoogwater of droogte (waterkwantiteit) ook een rol in de samenwerking. De succesvoorwaarden zoals gepresenteerd in dit onderzoek bieden een leidraad voor het verbeteren van de samenwerking tussen Limburg en Wallonië op het gebied van waterbeheer. Er komen in dit onderzoek verschillende suggesties naar voren over de manier waarop de samenwerking verbeterd kan worden, zodat er in de toekomst in ieder geval een basis van deze voorwaarden te herkennen is in de samenwerking.

Met betrekking tot de wetenschappelijke relevantie laten de resultaten van dit onderzoek zien dat de voorwaarden zoals gepresenteerd in de theorie grotendeels overeen komen met de situatie voor Limburg en Wallonië. Daarnaast is in dit onderzoek de theorie rondom het *boundary work concept*, zoals opgesteld door van der Molen (2011) getoetst. Resultaten tonen dat de kritische overgangen zoals gepresenteerd in de theorie grotendeels overeen komen met de obstakels die in de samenwerking tussen Limburg en Wallonië worden ervaren. Een toevoeging daarin is dat uit dit onderzoek naar voren komt

dat het overkomen van de ervaren obstakels zich als het ware vertaalt naar voorwaarden voor een succesvolle samenwerking. Dit onderzoek heeft zich daarnaast specifiek gericht op de samenwerking tussen de regio's Limburg en Wallonië, waardoor methodologisch nationalisme zoveel mogelijk is tegengegaan (Wimmer & Schiller, 2003). Ondanks dat dit onderzoek zich richt op de casestudy van de samenwerking tussen Limburg en Wallonië op het gebied van waterbeheer, kan dit onderzoek vanuit de bevestiging van de theoretische achtergrond mogelijk wel als basis worden gebruikt voor onderzoek in vergelijkbare situaties, tussen andere regio's of op andere beleidsterreinen dan waterbeheer.

7.2 Implicaties

Naar aanleiding van enkele (onvoorziene) omstandigheden is dit onderzoek mogelijk beïnvloedt. Door de gevolgen van de Coronacrisis moest de methode van het onderzoek aangepast worden van interviews die op een fysieke locatie plaats zouden vinden, naar uitsluitend telefonische en schriftelijke interviews. Zoals al kort benoemt in de methoden brengt dit een aantal nadelen en voordelen met zich mee (Boeije, 2019). Met betrekking tot de telefonische interviews is het jammer dat de lichaamshouding of de gezichtsuitdrukkingen van de respondent niet gezien kon worden, aangezien dit bepaalde uitspraken zou kunnen versterken. Daartegenover zijn respondenten telefonisch relatief gemakkelijk te bereiken, waarbij nog steeds doorgevraagd kan worden en heeft het een tijdsbesparing voor zowel de respondent als de onderzoeker opgeleverd.

Daarnaast hadden Waalse respondenten maar beperkte tijd en beschikbaarheid om mee te doen aan het onderzoek. Om deze reden is er ook voor de mogelijkheid tot een schriftelijk interview gekozen. Respondenten hebben op deze manier, op een moment dat voor hen zelf schikte, de interviewvragen in kunnen vullen. Een nadeel is dat via een schriftelijk interview niet verder doorgevraagd kan worden, daartegenover hebben respondenten in beperkte tijd toch een waardevolle bijdrage kunnen leveren aan het onderzoek. Om het voor de Waalse respondenten zo gemakkelijk mogelijk te maken was het schriftelijke interview volledig in het Frans. Echter, voor de bruikbaarheid van de data was een Nederlandse vertaling van belang. Mogelijke misinterpretaties zijn zoveel mogelijk beperkt gebleven, door onder andere controle van de vertalingen door een onafhankelijk persoon buiten het onderzoek, waarbij de anonimiteit van respondenten bewaard is gebleven.

In vergelijking hebben Limburgse respondenten mogelijk meer input gehad in het onderzoek dan de Waalse respondenten. Limburgse respondenten die hebben deelgenomen aan het telefonische interview hebben hun antwoorden kunnen ondersteunen door hun eigen ervaringen uit de praktijk. Voor de Waalse respondenten die een schriftelijk interview hebben ingevuld was er ook de mogelijkheid om hun antwoorden verder toe te lichten, al is dit in een minder uitgebreide versie gebeurd dan bij de Limburgse respondenten. Desondanks maakt dit de data afkomstig uit schriftelijke interviews niet minder bruikbaar voor het onderzoek. De ervaringen van Waalse respondenten waren hierin redelijk beknopt, maar wel

ter zake en duidelijk toegelicht. In geval van herhaling in een vergelijkbaar onderzoek is het van belang dat er voldoende perspectief vanuit Wallonië wordt meegenomen. Daarnaast dienen ook de vertegenwoordigers van hogere Waalse overheden hier voldoende in betrokken te worden, aangezien dit onderzoek met name gebaseerd is op de ervaringen van een lager bestuurlijk niveau aan Waalse zijde.

7.3 Aanbevelingen

Op basis van de theoretische en empirische bevindingen uit dit onderzoek komen enkele aanbevelingen voor de betrokken partijen in de samenwerking tussen Limburg en Wallonië naar voren. In het algemeen kan er vanuit de bestaande samenwerkingsverbanden geprobeerd worden om de grensoverschrijdende samenwerking te verbeteren. De basis is er namelijk al. Door de betrokkenheid binnen de samenwerking tonen partijen in ieder geval de wil om samen te werken, er zijn al algemene gezamenlijke doelen opgesteld en bestaande contacten kunnen vanuit hier verder worden uitgebreid. Meer specifieke aanbevelingen voor het verbeteren van de samenwerking tussen Limburg en Wallonië zijn als volgt:

1. Investeer in een overzicht van de bestuurlijke situatie van waterbeheer in Wallonië

Aangezien de politiek-bestuurlijke indeling van België en daarmee ook de bestuurlijke indeling van waterbeheer erg complex is, moeten Limburgse partijen die (willen) samenwerken met Wallonië investeren in een goed overzicht van de huidige situatie. Hierin moet overzichtelijk terug te zien zijn welke partijen op welk niveau de bevoegdheden hebben voor het bepalen en uitvoeren van beleid. Op deze manier kan er meer begrip gecreëerd worden voor de situatie wanneer samenwerking lastig blijkt te zijn. Ook kan er makkelijker gezocht worden naar de juiste partijen om een samenwerking mee aan te gaan en om met de bijbehorende contactpersonen in gesprek te gaan. Van belang is dat de persoon (of personen) die de taak krijgt om dit overzicht in elkaar te zetten zelf ook betrokken is in de samenwerking met Wallonië en dat er tijdens dit proces al persoonlijk contact wordt gemaakt met grensoverschrijdende stakeholders. Dit kan vervolgens de basis vormen voor het opbouwen van onderlinge relaties met (contactpersonen van) deze partijen.

2. Vorm een eenheid op weg naar een hoger bestuurlijk niveau in Wallonië

Limburgse partners (Waterschap Limburg, Provincie Limburg) en Waalse partners op lokaal niveau (betrokken gemeenten) die op dit moment al samenwerken moeten als het ware een eenheid vormen om de prioritering en de beschikbaarheid van middelen op een hoger niveau, bij het Waalse gewest, op de agenda te krijgen. Het gaat er hierbij om dat zij vanuit een gezamenlijk probleembesef ook gezamenlijk de stap naar een hoger bestuurlijk niveau zetten. Relaties worden nu veelal op ambtelijk niveau aangegaan en onderhouden, maar in de stap naar het Waalse Gewest mag de rol van de bestuurders zeker niet vergeten worden. Gezamenlijk kunnen de bestuurders van de verschillende betrokken partijen ingezet worden om de noodzaak van de grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van waterbeheer over te brengen. Een eerste stap hierin is dat deze bestuurders en bestuurders vanuit het

Waalse gewest elkaar (informeel) gaan opzoeken. In de stap naar (informeel) contact en het opbouwen van grensoverschrijdende (vertrouwens)relaties kan mogelijk ook de rol die de Internationale Maascommissie hierin kan spelen verder onderzocht worden.

3. Overweeg de juiste rol van een potentieel Grenswaterhuis

Indien Waterschap Limburg de opzet van een potentieel Grenswaterhuis voor grensoverschrijdende samenwerking wil voortzetten, wordt aangeraden om de mogelijke rol van een Grenswaterhuis goed te overwegen. Zoals eerder genoemd lijkt een Grenswaterhuis in de vorm die zich richt op het faciliteren van beleidsuitvoering nog een stap te ver, maar mogelijk kan deze rol wel anders ingevuld worden om de samenwerking tussen Limburg en Wallonië verder te helpen. Een Grenswaterhuis zou juist een plek kunnen zijn waar beide partijen op neutraal terrein bij elkaar komen om te kunnen werken aan hun onderlinge relaties en het afstemmen van gezamenlijke doelen. Een eerste stap die hierin gezet kan worden is om in gesprek te gaan met bestaande partners over hun eigen deelname, welke andere partijen zij nodig achten voor deelname en de juiste rol van een potentieel Grenswaterhuis. Hierbij dient eveneens inzichtelijk te worden wat hun beschikbaarheid is met betrekking tot hun middelen (geld, tijd, en capaciteit). Pas wanneer inzichtelijk is welke partijen met welke middelen kunnen en willen deelnemen, kan een (gezamenlijke) vervolgstap gezet worden richting mogelijke (EU gefinancierde) subsidies en de daadwerkelijke facilitering van een Grenswaterhuis.

Literatuurlijst

- Alexander, E. (1995). *How organizations act together: Interorganizational coordination in theory and practice*. Psychology Press.
- Ansell, C., & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. *Journal of public administration research and theory*, 543-571.
- Belgische Overheid. (2020, april 22). *Over België: Overheid*. Opgehaald van [belgium.be](https://www.belgium.be/nl/over_belgie/overheid): Informatie en diensten van de overheid: https://www.belgium.be/nl/over_belgie/overheid
- Blomqvist, K., Hurmelinna, P., & Seppänen, R. (2005). Playing the collaboration game right: Balancing trust and contacting. *Technovation*, 497-504.
- Boeije, H. (2019). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Amsterdam: Boom uitgevers.
- Bovens, M., 't Hart, P., & van Twist, M. (2001). *Openbaar bestuur, beleid, organisatie en politiek*. Alphen aan de Rijn: Kluwer.
- Bressers, H., & Kuks, S. (2003). Geïntegreerde regimes en duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen. *Beleidswetenschap*, 232-259.
- Bressers, J., & Lulofs, K. (2010). *Governance and complexity in water management: Creating cooperation through boundary spanning*. London: Edward Elgar/IWA Publishing.
- Bronstein, L. (2003). A model for interdisciplinary collaboration. *Social work*, 297-306.
- Caldwell, D., Chatman, J., O'Reilly III, C., Ormiston, M., & Lapid, M. (2008). Implementing strategic change in a health care system: The importance of leadership and change readiness. *Health care management review*, 124-133.
- De Bruijn, H., Ten Heuvelhof, E., & In 't Veld, R. (2012). *Procesmanagement: Over procesontwerp en besluitvorming*. Amsterdam: Academic Service.
- De Rijk, A., van Raak, A., & van der Made, J. (2007). A new theoretical model for cooperation in public health settings: the RDIC model. *Qualitative Health Research*, 1103-1116.
- Deekens, G., & Van der Gugten, R. (2000). Bestuurlijke en economische grensoverschrijdende samenwerking. In F. Boekema, *Grensregio's en arbeidsmarkten: Theoretische en empirische perspectieven* (pp. 7-16). Assen: Van Gorcum.
- Dieperink, C. (2000). Successful International Cooperation in the Rhine Catchment Area. *Water International*, 347-355.
- Edelenbos, J., & Klijn, E. (2007). Trust in complex decision-making networks: A theoretical and empirical exploration. *Administration & Society*, 25-50.
- Emerson, K., Nabatchi, T., & Balogh, S. (2012). An integrative framework for collaborative governance. *Journal of public administration research and theory*, 1-29.
- Europese Commissie. (2019, oktober 17). *The EU Water Framework Directive - integrated river basin management for Europe*. Opgehaald van [ec.europa.eu](https://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/index_en.html): https://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/index_en.html
- Gray, B. (1989). *Collaborating: Finding common ground for multiparty problems*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

- Grotenhuis, R., & Gruiters, J. (2012). Internationale samenwerking: de enige weg naar de toekomst. *Internationale Spectator*, 524-527.
- Hoppe, R., Jeliaskova, M., van de Graaf, H., & Grin, J. (2008). *Beleidsnota's die (door)werken: Handleiding voor geslaagde beleidsvoorbereiding*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Huitema, D., Egas, W., Hanegraaff, S., Kuks, S., & Lulofs, K. (2006). *Coupling strategies in water management. An exploration on the basis of literature from the policy science and related fields*. Vu/Institute of Environmental Science.
- Huxham, C., & Vangen, S. (2013). *Managing to collaborate: The theory and practice of collaborative advantage*. Londen: Routledge.
- Imperial, M. (2005). Using Collaboration as a Governance Strategy: lessons from six watershed management programs. *Administration & Society*, 281-320.
- Internationale Maascommissie. (2020, april 22). *België*. Opgehaald van IMC: <http://www.meuse-maas.be/Liens/Belgique.aspx>
- Internationale Maascommissie. (2020, april 22). *De Internationale Maascommissie*. Opgehaald van IMC: <http://www.meuse-maas.be/Accueil/La-commission-internationale-de-la-Meuse.aspx>
- Karydi, A. (2019). *Crossborder integration between the Netherlands and Belgium: The case of water quality in Meuse River Basin*. Nijmegen: Radboud Universiteit.
- Keetman, W., & Verhallen, J. (2006). Grensoverschrijdend Vrechtwerk: op naar een betere Nederlands-Duitse samenwerking met de KRW? *H2O: tijdschrift voor watervoorziening en afvalwaterbehandeling*, 17-19.
- Kotlarsky, J., & Oshri, I. (2005). Social ties, knowledge sharing and succesful collaboration in globally distributed system development projects. *European Journal of Information Systems*, 37-48.
- Lasker, R., Weiss, E., & Miller, R. (2001). Partnership synergy: A practical framework for studying and strengthening the collaborative advantage. *The Milbank Quarterly*, 179-205.
- Lawson, H. (2004). The logic of collaboration in education and the human services. *Journal of Interprofessional Care*, 225-237.
- Leene, I. (1999). Bestrijding van drugsoverlast in de grensstreek: Een onderzoek naar de levensvatbaarheid van een Nederlands-Duits samenwerkingsverband. In E. Reichenbach, H. Spoormans, & A. Korsten, *Grenzen over. Aspecten van grensoverschrijdende samenwerking* (pp. 156-166). Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Mayer, R., Davis, J., & Schoorman, F. (1995). An integrative model of organizational trust. *Academy of management review*, 709-734.
- McEvily, B., Perrone, V., & Zaheer, A. (2003). Trust as an organizing principle. *Organization science*, 91-103.
- Moss, T., & Newig, J. (2010). Multilevel Water Governance and Problems of Scale: Setting the Stage for a Broader Debate. *Environmental Management*, 1-6.
- Newig, J., & Fritsch, O. (2009). Environmental Governance: Participatory, Multi-Level - and Effective? *Environmental Policy and Governance*, 197-214.

- Noferini, A., Berzi, M., Camonita, F., & Durà, A. (2020). Cross-border cooperation in the EU: Euroregions amid multilevel governance and re-territorialization. *European Planning Studies*, 35-56.
- O'Neill, K., Balsiger, J., & VanDeveer, S. (2004). Actors, Norms, and Impact: Recent International Cooperation Theory and the Influence of the Agent-Structure Debate. *Annual Reviews*, 149-175.
- Provan, K., & Kenis, P. (2008). Modes of network governance: Structure, management, and effectiveness. *Journal of public administration research and theory*, 229-252.
- Reichenbach, E., Spoormans, H., & Korsten, A. (1999). Grensoverschrijdende samenwerking. In *Grenzen over: Aspecten van grensoverschrijdende samenwerking* (pp. 13-26). Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Renner, T., Meijerink, S., & van der Zaag, P. (2018). The evolution of regional cross-border water regimes, the case of Deltarhine. *Journal of Environmental Planning and Management*, 1701-1721.
- Rijksoverheid. (2020, maart 31). *Kaderrichtlijn Water*. Opgehaald van Helpdesk Water: <https://www.helpdeskwater.nl/onderwerpen/wetgeving-beleid/kaderrichtlijn-water/>
- Rijksoverheid. (2020, maart 19). *Waterbeheer in Nederland*. Opgehaald van Rijksoverheid: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/water/waterbeheer-in-nederland>
- Scott, W. (2002). Transnational regionalism as paradigm and political reality: Consequences for comparative research and co-operation praxis. In *The NEBI YEARBOOK* (pp. 179-196). Berlijn: Springer.
- Service Public Wallonie. (2020, april 22). *Département de l'Environnement et de l'Eau - DEE*. Opgehaald van environnement.wallonie.be: http://environnement.wallonie.be/administration/dee.htm#eau_surface
- Service Public Wallonie. (2020, april 22). *Les Contrats de Rivière*. Opgehaald van Service Public Wallonie: Les Contrats de Rivière en Wallonie: http://environnement.wallonie.be/contrat_riviere/contrats.htm
- Service Public Wallonie. (2020, 22 april). *SPW Agriculture, Ressources naturelles et Environnement*. Opgehaald van Wallonie Service Public SPW: <https://spw.wallonie.be/guide/guide-services/16088>
- Soeters, J. (1999). Grensoverschrijdende samenwerking vanuit bestuurskundig perspectief. In E. Reichenbach, H. Spoormans, & A. Korsten, *Grenzen over: Aspecten van grensoverschrijdende samenwerking* (pp. 43-52). Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- Steen, T. (2012). Een andere overheid... een andere ambtenaar. *Vlaams Tijdschrift voor Overheidsmanagement*, 38-44.
- Symon, G., & Cassell, C. (2012). Assessing Qualitative Research. *Qualitative organizational research: Core methods and current challenges*, 204-223.
- Thomson, A., & Perry, J. (2006). Collaboration processes: Inside the black box. *Public Administration Review*, 20-32.
- Tijmstra, J., & Boeije, H. (2011). *Wetenschapsfilosofie in de context van Sociale Wetenschappen*. Amsterdam: Boom Lemma.

- Unie van Waterschappen. (2020, februari 27). *Grensoverschrijdende samenwerking is nodig*. Opgehaald van Unie van Waterschappen: <https://www.uvw.nl/werkbezoek-europarlementarier/>
- van Ast, J. (2001). Grensoverschrijdend waterbeheer in het stroomgebied van de Schelde. *H2O: tijdschrift voor watervoorziening en waterbeheer*, 1-7.
- Van der Aa, A., & Konijn, T. (2001). *Ketens, ketenregisseurs en ketenontwikkeling: Het ontwikkelen van transparante en flexibele samenwerkingsverbanden in netwerken*. Amsterdam: Boom Lemma Uitgevers.
- Van der Molen, J. (2011). *Crossing borders. Een kader voor het tot ontwikkeling brengen van grensoverschrijdende samenwerking in watermanagement*. Universiteit Twente.
- van Hezik, M. (1982). *Op weg naar Euregio: Overzicht van de samenwerking aan de Nederlandse grenzen met voornamelijk België en de bondsrepubliek Duitsland*. Den Haag: Vuga.
- van Kempen, J. (2012). *Europees waterbeheer: eerlijk zullen we alles delen?* Universiteit Utrecht.
- Van Thiel, S. (2013). *Bestuurskundig onderzoek: Een methodologische inleiding*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.
- van Wingerden, W., van Dam, R., van der Sluis, T., Schmitz, P., Kuipers, H., & Kuindersma, W. (2005). *Natura2000 grensgebieden; ecologische kansen en grensoverschrijdende samenwerking in Natura2000 grensgebieden*. Alterra.
- Vlaar, P., Van den Bosch, F., & Volberda, H. (2006). Vertrouwen, formalisering en prestaties in interorganisatorische relaties: Naar een integraal raamwerk. *Maandblad voor accountancy en bedrijfseconomie*, 17-25.
- Waterschap Limburg. (2012). *Water in beweging: visie waterbeheer Limburg in 2020*. Venlo, Sittard.
- Waterschap Limburg. (2019). *Bestuursprogramma 2019-2023: Verbinden, Vernieuwen, Versterken - samen op koers voor nieuwe uitdagingen*. Roermond.
- Waterschap Limburg. (2020, februari 24). *CDA Europarlementariër Esther de Lange op pad met Waterschap Limburg*. Opgehaald van [waterschaplimburg.nl](https://www.waterschaplimburg.nl/): <https://www.waterschaplimburg.nl/@5985/cda/>
- Waterschap Limburg. (2020, juni 17). *Taken*. Opgehaald van Waterschap Limburg: <https://www.waterschaplimburg.nl/overons/taken/>
- Waterschap Limburg. (2020, april 22). *Veel gestelde vragen over hoogwaterbeschermingsprogramma projecten*. Opgehaald van Waterschap Limburg: https://www.waterschaplimburg.nl/uwbuurt/artikel/gestelde-vragen/gestelde-vragen-1/#item_5805
- Waterschap Vechtstromen & Waterschap Rijn en IJssel. (2020, maart 31). *Samenwerking met Duitsland*. Opgehaald van Waterschap Vechtstromen: https://www.vechtstromen.nl/waterbeheerplan/strategie-beleid/samenwerking/#item_33189
- Westerweel, J., & Schwarz, G. (2015, februari 1). Vorm volgt functie: afwegingskader voor samenwerking en samenwerkingsvormen in de waterketen. *Het Waterschap*, pp. 20-22.
- Wimmer, A., & Schiller, N. (2003). Methodological nationalism, the social sciences, and the study of migration: an essay in historical epistemology. *International Migration Review*, 576-610.

Bijlagen

Bijlage 1 – Topic lijst

Grensoverschrijdende samenwerking Limburg - Wallonië

Introductie (max. 10 min)

- Persoonlijke introductie
- Uitleg van het onderzoek
- Toestemmingsverklaring doornemen

Algemeen (max. 10 min)

- Zou u zich kort voor kunnen stellen (bedrijf/organisatie, functie, ambtelijk/bestuurlijk etc.)?
- Hoe bent u binnen uw functie verbonden aan de samenwerking met Wallonië?
 - o Met welke Waalse partners werkt u vooral samen (ambtelijke/bestuurlijke partijen)?
 - o Wat is de frequentie van het contact dat u heeft met Waalse partners? (En hoe ervaart u dit?)
 - o Waarom wordt er samengewerkt met Limburgse partners, wat is het doel van de samenwerking?

Samenwerking (max. 20 min)

- Wanneer is “grensoverschrijdende samenwerking (op het gebied van waterbeheer)” volgens u succesvol?
 - o Welke factoren maken of breken een goede samenwerking?
 - o Wat maakt grensoverschrijdende samenwerking anders dan samenwerking met partijen uit eigen land?
- Wat ervaart u als positieve aspecten aan de samenwerking met Limburg, en waarom?
 - o Wat levert de samenwerking op?
- Wat ervaart u als negatieve aspecten aan de samenwerking met Limburg, en waarom?
 - o Wat acht u nodig om dit te kunnen verbeteren?
- Waterschap Limburg zou graag de samenwerking met Wallonië willen intensiveren.
 - o Hoe staat u hierin?
 - o Wat acht u hiervoor nodig?

Casus Grenswaterhuis (max. 10 min)

[casus grenswaterhuis van ongeveer ½ pagina laten lezen aan respondent]

- Wat is uw reactie op deze casus?
 - o Wat zouden positieve/negatieve aspecten van deze vorm van samenwerken kunnen zijn?
 - o Wie zou(den) het initiatief moeten nemen voor de opzet van een GWH?
 - o Denkt u dat de locatie van een potentieel GWH van invloed is op de samenwerking? Waar zou dit moeten komen?
- Denkt u dat de opzet van een grenswaterhuis kan bijdragen aan het verbeteren en intensiveren van de samenwerking tussen Limburg en Wallonië, en waarom?

Afsluiting (max. 5 min)

- Vragen en/of opmerkingen
- Bedanken en vragen of respondent op de hoogte wil worden gebracht van resultaten

Cross-border cooperation Limburg - Wallonia

Introduction (max. 10 min)

- Personal introduction
- Explanation of the research
- Go through informed consent

General (max. 10 min)

- Could you briefly introduce yourself, and what you do? (company/organisation, function, official/administrative)
- How are you, in your function, connected to a collaboration with Limburg?
 - o Why do you collaborate with partners from Limburg, and what is the goal of this collaboration?
 - o With what kind of partners from Limburg are you mainly collaborating? (official, administrative)
 - o What is the frequency of contact that you have with partners from Limburg? (And how do you experience this?)

Collaboration (max. 20 min)

- In your opinion, when would you say that “cross-border collaboration (in the field of water management)” is successful?
 - o What do you think makes or breaks a successful collaboration?
 - o How does cross-border collaboration differ from collaboration with parties in your own country?
- What are positive aspects of your collaboration with Limburg, and why?
- What are negative aspects of your collaboration with Limburg, and why?
 - o What do you consider necessary to improve this?
- Waterschap Limburg would like to intensify the collaboration with Wallonia.
 - o What is your view on this?
 - o What do you consider necessary for this?

Case House of Border Water (Grenswaterhuis) (max. 10 min)

In the e-mail I sent you there was a second document named “case example”. This document explains a case example of an approach of collaboration between two different regions. I apologise for possible spelling mistakes, but I have tried my best to make a French and English version of it. I would like to ask you to read the case, and once you have finished reading;

- Please explain your (first) reaction to this case
 - o What could be positive/negative aspects about this form of collaboration?
 - o Who should take the initiative to set up a potential House of Border Water?
 - o Do you think the location of a potential House of Border Water influences the collaboration?
Where should this be placed?
- Do you think that setting up a House of Border Water could contribute to improve and intensify the collaboration between Wallonia and Limburg, and why?

Ending (max. 5 min)

- Questions and/or remarks
- I would like to thank you for your time and contribution to my research. I would like to remind you to reply to my e-mail with the agreement to the informed consent. Once my research is finished, I will send you a summary of my main findings and recommendations.

Bijlage 2 – Toestemmingsverklaring formulier

Grensoverschrijdende samenwerking op het gebied van waterbeheer tussen Limburg en Wallonië

In te vullen door de deelnemer

Ik verklaar op een voor mij duidelijke wijze te zijn ingelicht over de aard, methode, doel en belasting van het onderzoek. Ik weet dat de gegevens en resultaten van het onderzoek geheel anoniem en vertrouwelijk behandeld zullen worden. Mijn vragen zijn naar tevredenheid beantwoord.

Ik begrijp dat opnamemateriaal of bewerking daarvan uitsluitend voor analyse en/of wetenschappelijke presentaties zal worden gebruikt.

Ik stem geheel vrijwillig in met deelname aan dit onderzoek. Ik behoud me daarbij het recht voor om op elk moment zonder opgave van redenen mijn deelname aan dit onderzoek te beëindigen.

Naam deelnemer:

Datum:

Handtekening deelnemer:

In te vullen door de uitvoerende onderzoeker

Ik heb een mondelinge en/of schriftelijke toelichting gegeven op het onderzoek. Ik zal resterende vragen over het onderzoek naar vermogen beantwoorden. De deelnemer zal van een eventuele voortijdige beëindiging van deelname aan dit onderzoek geen nadelige gevolgen ondervinden.

Naam onderzoeker:

Datum:

Handtekening onderzoeker:

Cross-border cooperation in the field of water management between Limburg and Wallonia

***To be completed by the
participant***

I declare that I have been clearly informed of the nature, method, purpose and load of the research. I know that the data and results of the investigation will be treated anonymously and confidentially. My questions have been answered satisfactorily.

I understand that recording material or their processing will only be used for analysis and/or scientific presentations.

I fully agree to participate voluntarily in this research. I reserve the right to terminate my participation in this research at any time without giving reasons.

Participant's name:

Date:

Participant's signature:

To be completed by the executive researcher

I gave an oral and/or written explanation of the research. I will answer any remaining questions about the research according to my ability. The participant will not be adversely affected by any premature termination of participation in this research.

Researcher's name:

Date:

Researcher's signature:

Bijlage 3 – Casus Grenswaterhuis

CASUS: GRENSWATERHUIS (NL)

Op basis van de observatie dat grensoverschrijdende samenwerking vooral op beleidsontwikkeling en niet op beleidsuitvoering was gericht, is het Waterschap Rijn en IJssel in 2010 gestart met de opzet van een *Grenswaterhuis*. Het *Grenswaterhuis* biedt een platform om beleidsuitvoering te kunnen realiseren, in samenwerking met grensoverschrijdende partners (in dit geval Duitsland). Daarin heeft het vier functies:

5. Een aanjaagfunctie; om potentiële partners in grensgebieden enthousiast te maken en in de samenwerking te betrekken.
6. Het regelen van capaciteit en geld; onder andere door initiëren van Interreg projecten (EU gefinancierd).
7. Het initiëren van werkgroepen; om opgestelde plannen ook daadwerkelijk uit te gaan voeren.
8. Het coördineren en overzicht houden op lopende projecten en samenwerkingen.

Van groot belang hierin is om de doelen, belangen en interesses van (potentiële) partners te onderzoeken, en te kijken in hoeverre deze overeen komen met de eigen doelstellingen. Om de twee maanden wordt er op een vaste fysieke locatie overleg gevoerd binnen een klein strategisch team, met teamleden van zowel Nederlandse als Duitse nationaliteit, dat verbonden is aan het *Grenswaterhuis*.

Naar aanleiding van de goedlopende samenwerking tussen Waterschap Rijn en IJssel en hun partners in Duitsland, wil Waterschap Limburg de mogelijkheden onderzoeken voor de opzet van een *Grenswaterhuis* voor de samenwerking met omliggende buurlanden.

CAS: LA MAISON D'EAU TRANSFRONTALIÈRE (GRENSWATERHUIS) (FR)

Sur la base de l'observation selon laquelle la coopération transfrontalière se concentre principalement sur l'élaboration des politiques et non sur la mise en œuvre des politiques, l'Administration des Eaux de Rhin et IJssel a commencé à créer un *Maison d'Eau Transfrontalière* en 2010. *La Maison d'Eau Transfrontalière* offre une plate-forme pour réaliser la mise en œuvre des politiques, en collaboration avec des partenaires transfrontaliers (ici avec l'Allemagne). Il y a quatre fonctions:

1. Une fonction pour stimuler; pour enthousiasmer et impliquer les partenaires potentiels dans les régions frontalières.
2. Organisation de la capacité et de l'argent; entre autre en lançant des projets Interreg (financés par l'EU).
3. La mise en place des groupes de travail; pour mettre en œuvre les plans établis.
4. Coordination et suivi des projets et collaborations en cours.

Il est très important d'étudier les objectifs et les intérêts des partenaires (potentiels), et voir comment elle correspond à leurs propres objectifs. Tous les deux mois, il y a une réunion dans un lieu physique fixe avec un petite équipe stratégique, avec les membres de l'équipe (à la fois la nationalité néerlandaise et allemande), qui sont attaché à *La Maison d'Eau Transfrontalière*.

Grâce à la coopération fructueuse entre l'Administration des Eaux de Rhin et IJssel et leurs partenaires en Allemagne, l'Administration des Eaux Limbourg souhaite étudier les possibilités de créer une Maison d'Eaux Transfrontalière pour la coopération avec les pays avoisinant.

CASE: HOUSE OF BORDER WATER (GRENSWATERHUIS) (EN)

On the basis of the observation that cross-border cooperation was mainly focused on policy development and not on policy implementation, the Water Board Rhine and IJssel started the design of a *House of Border Water* in 2010. The *House of Border Water* provides a platform for policy implementation, in cooperation with cross-border partners (in this case Germany). It has four functions:

1. A boosting function; to enthuse and involve potential partners from border regions in the cooperation.
2. Controlling capacity and money; amongst others by initiating Interreg projects (EU funded).
3. Initiating working groups; to actually implement drafted plans.
4. Coordinating and monitoring ongoing projects and collaborations.

It is of great importance to research the goals and interests of (potential) partners, and to look at the extent to which they correspond to their own objectives. Every two months, consultations are held at a fixed physical location within a small strategic team, with team members of both Dutch and German nationalities, who are connected to the *House of Border Water*.

Following the fruitful cooperation between the Water Board Rhine and IJssel and their partners in Germany, the Water Board Limburg wants to explore the possibilities for the set-up of a *House of Boarder Water* for cooperation with their neighboring countries.

Bijlage 4 – Schriftelijk interview

Interview écrite – coopération transfrontalière Wallonie-Limbourg

D’abord, merci pour votre temps et votre volonté de participer à mes recherches. Je m’appelle Ruth Linders et je fais mes recherches de fin d’études pour le master de la sciences administratif à l’université d’Utrecht, je combine cela avec un stage à L’Office des eaux du Limbourg. Dans ma thèse j’étudie la coopération transfrontalière dans le domaine de la gestion de l’eau, et spécifiquement je me concentre sur la coopération entre la Wallonie et le Limbourg. À la fin de mes recherches, j’espère présenter quelques conditions sur la réussir la coopération transfrontalière, et peut-être aussi de recommandations fondées sur ces conditions, afin d’améliorer la coopération entre la Wallonie et le Limbourg. Dans le cadre de la législation sur la confidentialité et de l’éthique de la recherche, je vous demande de lire ce qui suit.

Répondre aux questions prend environ 15 à 30 minutes. Les données de cette interview écrite est utilisé uniquement à des fins de recherche. Dans la transcription et l’analyse du interview, les noms, lieux ou fonctions pouvant conduire à votre identité sont anonymisés. Le chercheur est la seule personne qui a accès aux données de cette interview.¹⁰

- ➔ Je comprends qu’en écrivant mon nom, et retourner ce document à le chercheur, j’autorise l’utilisation des données de cette interview écrite.

Nom : ...

L’interview écrite se compose de trois parties.

S’il vous plaît, répondez aux questions ainsi complet que possible !

S’il vous plaît, retournez vos réponses **le lundi 18 mai** au plus tard.

¹⁰ Je m’excuse pour des erreurs dans mon utilisation de la langue française.

En général

1 Décrivez votre poste, l'organisation dans laquelle vous travaillez et comment vous êtes associé (au sein de votre poste) à une collaboration avec le Limbourg.

1a Pourquoi la collaboration avec les partenaires du Limbourg ? Quel est le but de la collaboration ?

1b Avec quels partenaires limbourgeois travaillez-vous principalement ? (les organisations, officiel/administrative)

1c Quelle est la fréquence des contacts que vous avez avec les partenaires du Limbourg ? Et comment vivez-vous cela ?

La coopération

2 Sans aborder spécifiquement la coopération entre Wallonie et Limbourg. Quand pensez-vous que la coopération transfrontalière (dans le domaine de la gestion de l'eau) est réussie ?

3 Selon vous, quels sont les aspects positifs de la coopération avec le Limbourg, et pourquoi ?

4 Selon vous, quels sont les aspects négatifs de la coopération avec le Limbourg, et pourquoi ?

4a Que pensez-vous nécessaire pour améliorer cela ?

5 L'Office des eaux du Limbourg souhaite intensifier sa coopération avec la Wallonie. Comment voyez-vous cela ?

5a Que pensez-vous nécessaire pour cela ?

Cas: La Maison d'Eau Transfrontalière (Grenswaterhuis) (FR)

Sur la base de l'observation selon laquelle la coopération transfrontalière se concentre principalement sur l'élaboration des politiques et non sur la mise en œuvre des politiques, l'Administration des Eaux de Rhin et IJssel a commencé à créer un *Maison d'Eau Transfrontalière* en 2010. *La Maison d'Eau Transfrontalière* offre une plateforme pour réaliser la mise en œuvre des politiques, en collaboration avec des partenaires transfrontaliers (ici avec l'Allemagne). Il y a quatre fonctions:

1. Une fonction pour stimuler; pour enthousiasmer et impliquer les partenaires potentiels dans les régions frontalières.
2. Organisation de la capacité et de l'argent; entre autre en lançant des projets Interreg (financés par l'EU).
3. La mise en place des groupes de travail; pour mettre en œuvre les plans établis.
4. Coordination et suivi des projets et collaborations en cours.

Il est très important d'étudier les objectifs et les intérêts des partenaires (potentiels), et voir comment elle correspond à leurs propres objectifs. Tous les deux mois, il y a une réunion dans un lieu physique fixe avec une petite équipe stratégique, avec les membres de l'équipe (à la fois la nationalité néerlandaise et allemande), qui sont attachés à *La Maison d'Eau Transfrontalière*.

Grâce à la coopération fructueuse entre l'Administration des Eaux de Rhin et IJssel et leurs partenaires en Allemagne, l'Administration des Eaux Limbourg souhaite étudier les possibilités de créer une Maison d'Eau Transfrontalière pour la coopération avec les pays avoisinants.

6 Quelle est votre première réaction à ces cas ?

6a Selon vous, quels sont les aspects positifs/négatifs de cette forme de coopération ?

7 Pensez-vous que la mise en place d'une Maison d'Eau Transfrontalière peut contribuer à améliorer et à intensifier la coopération entre la Wallonie et le Limbourg ?

7a Quelles parties (du côté wallon) seraient les plus importantes pour la mise en place d'une Maison d'Eau Transfrontalière, et pourquoi ?

7b L'emplacement de la Maison d'Eau Transfrontalière (côté wallon ou limbourgeois) joue-t-il un rôle ?

Avez-vous répondu à toutes les questions ? S'il vous plaît, renvoyez ensuite le document complété à [MAIL]
Avez-vous d'autres questions ou commentaires sur cette interview écrite ? Vous pouvez me contacter par mail ou par téléphone [NUMMER]. Merci encore pour votre temps et votre contribution à mes recherches! Si ma recherche est terminée, je vous enverrai un résumé des conclusions et recommandations principales.

Bijlage 5 – Codeboom

Algemeen (huidige samenwerking)

- Doel huidige samenwerking
 - Waarom deze doelen
 - Elkaar verder helpen
 - Gedeelde bedreigingen, waarschuwen bij calamiteiten
 - Transnationale regio
 - Waterkwaliteit
 - Schoon drinkwater
 - Kaderrichtlijn Water
 - Verontreiniging tegengaan (Jeker-Geul)
 - Waterkwantiteit
 - Klimaatverandering
 - Tegengaan van overstromingen
 - Voldoende (drink)water
- Ervaring en frequentie van contact
 - Ervaring
 - Frequentie
- Huidige samenwerkingspartners
 - Partners aan Waalse zijde
 - Lokaal
 - Regionaal
 - Provinciaal
 - Federaal/Gewestelijk
 - Partners aan Limburgse zijde
 - Lokaal
 - Regionaal
 - Provinciaal
 - Initiatief nemen voor de samenwerking
 - Calamiteiten
 - Gezamenlijke aanpak nodig
 - Initiatief is eenzijdig
- Functie van de respondent

Samenwerking

- Gezamenlijke belangen en doelen
 - Doelen
 - Continuïteit van de samenwerking
 - Meerwaarde
 - Gezamenlijke ideeën
 - Ontgrenzen
 - Gezamenlijk proces
 - Afstemming
 - Belangen en ambities
 - Obstakel
 - Succes
- Relaties en netwerken
 - Relaties, contacten opbouwen

- Juiste persoon om relaties mee aan te gaan
 - Successen vieren
 - Fysiek contact
 - Moeilijk om contact te maken (reactie ontbreekt)
 - Structurele contacten
 - Elkaar (leren) kennen
 - Investeren in relaties
 - Elkaar vinden op de inhoud
 - Vertrouwen
- Taal en cultuur
 - Mentaliteit
 - Obstakel
 - Succes
 - Taal
 - Obstakel
 - Succes
 - Cultuur
 - Obstakel
 - Succes
 - Vooroordelen
- Beschikbaarheid van middelen
 - Financieel
 - Obstakel
 - Succes
 - Personeel
 - Obstakel
 - Succes
 - Tijd
 - Obstakel
 - Succes
 - Urgentie, afhankelijkheid
 - Wil om samen te werken
 - Afhankelijkheid
 - Urgentie, prioritering
 - Voldoende beschikbare middelen nodig
- Kennis en ervaringen delen
 - Obstakel
 - Succes
- Ambtelijk vs. bestuurlijk
 - Ambtelijk
 - Bestuurlijk
- Bestuurlijke indeling (waterbeheer) Wallonië
 - Voorbeeld problematiek riolering
 - Politiek
 - Helpende rol van Limburg
 - Lokaal
 - Regionaal, Federaal

Casus Grenswaterhuis

- Locatie Grenswaterhuis
 - Wallonië
 - Neutraal (grens)gebied
 - Geen voorkeur
- Benodigde partners
 - Afhankelijk van het probleem, doel
 - Uitvoeringsorganisaties
 - Beleidsbepalende organisaties
 - Provinciaal
 - Federaal/ Gewestelijk
- Positieve aspecten van de casus
 - Nabijheidsdynamiek
 - Gezamenlijke doelen en interesses onderzoeken
 - Structurele samenwerking
 - Gezamenlijke financiën
- Wat mist er in de casus
 - Achtergrond, hoe zijn de plannen tot stand gekomen
 - Onderlinge relaties
 - Gezamenlijk initiatief
 - Gemeenschappelijke doelen en belangen voorafgaand aan opzet GWH zichtbaar
 - Gezamenlijke randvoorwaarden
 - Organisatorische rolverdeling
 - Zichtbare meerwaarde noodzakelijk
- Obstakels voor opzet GWH
 - Financiën
 - Beperkte capaciteit (personeel, tijd)
- Bijdragen aan het intensiveren van de samenwerking tussen Limburg en Wallonië

Aanbevelingen (vervolgonderzoek)

- Aanbeveling – collega aan Waalse zijde met functie samenwerking
- Aanbeveling – concrete afspraken maken
- Aanbeveling – meer gezamenlijke (media)aandacht
- Aanbeveling – training over cultuurverschillen
- Aanbeveling – haal eerst informatie bij contactpersonen
- Rol van de Internationale Maascommissie